Catalogus

VAN HET

STEDELIJK MUSEUM

TE

GOUDA.

J. VAN BENTUM en ZOON.
GOUDA.

CATALOGUS

VAN HET

STEDELIJK MUSEUM TE GOUDA.

CATALOGUS

VAN HET

STEDELIJK MUSEUM

TE

GOUDA.

GOUDA,
J. VAN BENTUM EN ZOON.
1885.

VOORWOORD.

Had vroeger deze en gene wel eens gewenscht, dat al wat er, naar men wist, nog te Gouda, ten Raadhuize en in de verschillende Stedelijke Inrichtingen, merkwaardigs uit vorige eeuwen aanwezig was, tot eene afzonderlijke Verzameling mocht worden vereenigd, het was wel bepaaldelijk het 600-*jarig Jubilé der Stad in* 1872 *en de daaraan verbonden Tentoonstelling van Goudsche Oudheden, die bij de leden van de daarvoor samengestelde commissie, en inzonderheid bij de heeren Ds. J. H. Scheltema en J. J. Bertelman, van wie de gedachte tot die feestelijke herinnering was uitgegaan, niet alleen dien wensch verlevendigden, maar het denkbeeld van de oprichting van een Stedelijk Museum ten sterkste deden oprijzen.*

Zij toch waren van meening dat het te bejammeren zou wezen dat de met niet geringe moeite bijeengebrachte gedenkstukken, bij het sluiten van de Tentoonstelling weder verspreid wierden of naar de plaats van herkomst zouden terugkeeren, om daar op nieuw, soms in verborgen hoeken, te worden weggesloten.

Het denkbeeld vond bijval bij het Stedelijk Bestuur. Er werd eene commissie gevormd voor de stichting van het bedoeld museum. De Stad gaf daarvoor welwillend de lokalen ter beschikking alwaar de Tentoonstelling was gehouden, stelde eene commissie in voor het beheer en wees

zoowel voor de inrichting en uitbreiding van het museum en het toezicht de noodige fondsen aan.

Behalve dat de Stad door de afgifte van de belangrijke voorwerpen waarover zij beschikking had den grond legde tot de verzameling, mocht het de Commissie gelukken dat verschillende gestichtsbesturen en corporatiën zich bereid verklaarden onderscheiden onder hen berustende zaken, waarvan reeds veel bij gelegenheid van het Jubilé was vertoond, in bruikleen aftestaan, en evenzeer vond zij bij vele particulieren medewerking, hetzij door geschenk of in bruikleen geven eensdeels van hetgeen bij de Tentoonstelling tijdelijk had gediend en ten andere van wat daaraan door hen en anderen werd toegevoegd.

In het bijzonder verdient nog vermelding de bijdrage door de Stad geleverd in de kunstwerken, vroeger meerendeels het eigendom van den heer C. J. de Lange van Wijngaerden, haar in der tijd door den heer K. A. Kemper gelegateerd.

En zoo mag dan Gouda zich in het bezit van een bezienswaardig stedelijk museum verheugen, aan hetwelk daartoe een groot gedeelte is afgestaan van een gebouw aan de Markt, verrezen ter plaatse in vorige eeuwen ingenomen door de eerste openbare school der stad, de groote school, *door Erasmus als kind bezocht.*

Het tegenwoordige gebouw, waarin het kantongerecht zetelt, de schuttersraad zijne zittingen houdt en de muziekschool gevestigd is, draagt, met het oog ook op de kunstschatten daarin thans verzameld, niet ten onrechte de woorden ARTI LEGI (*Aan Kunst en Wet gewijd*) *in den gevel.*

Ofschoon het museum nog wel geene zeer groote uitgebreidheid heeft verkregen, heeft zich toch voor de bezoekers de behoefte doen gevoelen aan eenen gids in de lokalen der verzameling.

Daartoe door zijne medeleden der Commissie van Toezicht aangezocht heeft de ondergeteekende getracht in die behoefte te voorzien door de samenstelling van dezen catalogus, bij de bewerking waarvan hij over

het geheel tot leiddraad heeft genomen dien van het Stedelijk Museum te Leiden, als naar zijn oordeel voor het doel het meest geschikt.

Moge aan dezen zijnen, in vele opzichten gebrekkigen, arbeid eene toegevende beoordeeling ten deel vallen!

In de hoop dat door den catalogus de aandacht meer op de Goudsche stichting gevestigd worde, het bezoek moge toenemen en de verzameling door toevoeging als geschenk of in bruikleen van meerdere merkwaardige zaken, bij voorkeur van de zoodanige die op de stad en hare geschiedenis betrekking hebben, moge aangroeien, beveelt de Commissie het museum met bescheiden aandrang een ieder aan, die in de oude Gouwestad belang stelt.

N. SCHELTEMA.

GOUDA, Mei 1885.

INHOUD.

	No.
I. Topographie.	1— 44.
a. kaarten en terreinteekeningen.	1— 10.
b. bodem.	11.
c. platte gronden.	12— 15.
d. gezichten op en om Gouda.	16— 22.
e. poorten.	23— 31.
f. gebouwen en gezichten in Gouda.	32— 44.
II. Regeering.	45—139.
a. vroegere inrichting.	45— 51.
b. stempels en zegels.	52— 69.
c. sleutel der stad.	70.
d. vroedschapspenningen.	71— 75.
e. bekers.	76—101.
f. namen, geslachtswapens, portretten enz. van regeeringspersonen.	102—126.
g. verschillende beambten.	127—139.
1. *Weesmeesters.*	127.
2. *Fabricage.*	128.
3. *Waterwerken.*	129, 130.
4. *Verlichting.*	131—133.
5. *Brandwezen.*	134—139.

N°.

III. JUSTITIE EN POLITIE. . . . . 140—161.

IV. KRIJGSWEZEN. . . . . 162—207.

a. MARINE. . . . . 162—194.
b. VERDEDIGINGSWERKEN VAN GOUDA.. . . . . . . 195—199.
c. WAPENEN EN WAPENTUIGEN. . . . . 200—207.
d. GESCHUTBEHOEFTEN. (*). . . . . 208—209.

V. SCHUTTERIJ. . . . . 210—258.

1. Het oude St. Jorisgild. . . . . 210—213.
2. *De Schutterij van de 16e en 17e eeuw.* . . . 214—225.
3. *De Schutterij van de 18e en 19e eeuw.* . . . 226—253.
4. VAANDELS. . . . . 254—258.

(*) V. KERKWEZEN. . . . . 259—346.

a. *Altaarstukken.* . . . . 259—264.
b. *Beeldwerk enz. betrekkelijk Goudsche kloosters.* 265—283.
c. *Zegels en geschreven stukken betrekkelijk Goudsche kloosters.* . . . . 284—290.
d. *De St. Jans of groote kerk.* . . . . 291—308.
e. *Remonstrantsche kerk.* . . . . 309—313.
f. *Portretten enz.* . . . . 314—340.
1. R. K. Geestelijken. . . . . 314—319.
2. Hervormde predikanten. . . . . 320—334.
3. Remonstrantsche predikanten. . . . . 335—340.
4. Diversen. . . . . 341—346.

VI. ARMWEZEN. . . . . 347—367.

1. *Heilige Geest-, Aelemoeseniers- en Weeshuis.* . 347—357.
2. *Oudemannenhuis.* . . . . 358—363.
3. *Leproos-Proveniershuis.* . . . . 364—367.

VII. HANDEL.. . . . . 368—383.

A. MUNTWEZEN. . . . . 368—377.
a. Gewichten. . . . . 368—370.

(*) Men zie de Errata en Aanvulling.

	No.
b. Munten.	371—377.
1. Oud-Hollandsche.	371—372.
2. Zeeuwsche.	373.
3. Nieuwe-Nederland. buiten koers gesteld.	374.
4. Vreemde munten.	375—377.
B. MATEN.	378—379.
1. *Lengtematen.*	378—379.
C. GEWICHTEN.	380—383.
VIII. NIJVERHEID.	384—510.
a. *De Gilden in het algemeen.*	384—510.
b. *Lakenfabricage.*	385—387.
c. *Smidsgilde.*	388—402.
d. *Baanders- of Lijndraaiersgilde.*	403—408.
e. *Pottebakkersgilde.*	409—413.
f. *Pijpenmakersgilde.*	414—424.
g. *Zakkendragersgilde.*	425—428.
h. *Schippersgilde.*	429—433.
i. *Kleêrmakersgilde.*	434.
j. *Kuipersgilde.*	435.
k. *Bezem- en Mandenmakersgilde.*	436.
l. *Zeemwerkersgilde.*	437.
m. *Schoenmakersgilde.*	438—441.
n. *Schrijnwerkersgilde.*	442.
o. *Scheepmakers-, Timmermans-, Schrijnwerkers- en Stoelendraaiersgilden*	443—446.
p. *St. Lucasgilde.*	447—449.
q. *Goud- en Zilversmidsgilde.*	450—454.
r. *Chirurgijnsgilde.*	455—467.
s. *Boekdrukkunst en Houtsnee-, en Graveerkunst daaraan verbonden.*	456—508.
1. Drukwerken, meerendeels Goudsche, uit de 15e, 16e en 17e eeuw.	468—492.
2. Goudsche drukkers 18e eeuw.	493—499.
3. Boekwerken behelzende de beschrijving en geschiedenis van Gouda.	500—504.

N°.
4. Houtsneekunst. . . . . 505.
5. Kopergravure.. . . . . 506—508.
t. *Uithangteekens.*. . . . . 509—510.

IX. Onderwijs. . . . . 511—534.

X. Schoone Kunsten en Wetenschappen. . . 535—617.

1. *De Rederijkerskamer »de Goudsblom" te Gouda.* 535—546.
2. *Schilderijen enz..* . . . . 547—572.
3. *Gravures enz.* . . . .
Portretten van beroemde personen. . . . . . 573—589.
4. *Pennewerk.* . . . . 590—598.
5. *Handschriften (Autographen)*. . . . . . . 599—617.

XI. Huiselijk leven.. . . . . 618.

a. *De woning.* . . . . 618—681.
b. *Meubelen.* . . . . 682—698.
c. *Verlichting.* . . . . 699—707.
d. *Aarden vaatwerk.* . . . . 708—720.
e. *Metalen voorwerpen.* . . . . 721—730
f. *Glaswerk.* . . . . 731—733.
g. *Kleeding enz..* . . . . 734—753.
h. *Voorwerpen voor het gebruik van tabak.*. . . 754—763.
Varia. . . . . 764—777.

XII. Geschiedenis. . . . . 778—830.

a. XVIe eeuw. . . . . 778—789.
b. XVIIe eeuw. . . . . 790—799.
c. XVIIIe eeuw.. . . . . 800—811.
d. XIXe eeuw. . . . . 812—830.

I. TOPOGRAPHIE.

a. KAARTEN EN TERREINTEEKENINGEN.

1. **Carte,** met eene daarop voorkomende beschrijving, geplaatst tusschen de wapens van Holland boven, van Dordrecht links, van Haarlem rechts en van Gouda onderaan, luidende als volgt:

„Descriptie L . . ael (Locael ?) vant méérdeel van Hollant ende bi-„sonder van Delflant, Schielandt, Rijnlandt, Kenemerlandt ende meer „conuicine Lande daeraen palende, met die Zeedijcken van de Noort-„zeelant ofte van Staleduynen af, besluytende Delflandt ende Schie-„landt ende meer Landen tot Ondewater toe, met die Sluyzen in „dezelue Zeedijcken gelegen ende alle binnenwateren, vlieten ende „wegen namentlick wtgedruct daerup responderende, mitsgaders die „Steden ende Dorpen daer binnen gelegen ende die principale Landt-„scheydingen ofte houue Zijtwinden van Delflandt, Schielandt ende „Rijnlandt voorsz met diuersche Coluere ende Linien distinctelick „afgetogen, ende die Dammen ofte Overthomen daer in gelegen met „een roode Sterre elcxs up hem selfs afgeteyckent zijnde, ende ter „wederzijden op die oude Vlieten ofte Wateringen heur correspon-„dentie hebbende, streckende tot aen de Sluysen toe in den Rijn-„dijck gelegen, Ende voorts uytcomende in denselue Rijn met ge-„lijcke voorder correspondentie up die Wateringen, Tochten ende „Vaerten deur die lage wech aen de Oostzijde van denzeluen Rijn, „lopende nae die Meren van Leyden ende Haerlem toe, ende zoe-„voorts up diuersche ongecostumerde weegen ende verboden binnen-„vaerten in Rijnlandt, ende int Landt Woerden gelegen, Elcx mz.

"een roode Hant in dese Caerte afgeteyckent, beginnende van Goy "Jan v Welle sluys af in de IJseldijck gelegen, Voorts alomme int "Land van Woerden, Rijnlant ende Amsterlant tot Amsterdam toe "incluys, ende van daer met die Zeedijc van Sparendam ende die "Sluysen daer in gelegen, bijzond' van Sparendam tot aan de duyn-"cant toe, die Sparen mz die Stadt van Haerlem ende die Meeren "daerin begrepen, oeck mz ptinente designatie van de ordinaris ende "oude gecostumeerde vaert van Hollant deur die Steden, Plaetzen "ende Wateren van outs altoes geloepen hebben, mz Expressie van "de Tol ofte Wacht van den Graue van Hollant ter plaetze daer die "van outs geweest ende gelegen heeft.

"Waerbij eendeels noch geuoucht is die situatie van den Lande "van Voorn, mz die Stede van den Briel, dinganck ende Wtganck "van de Mase aldaer, ende zoe voorts upwaert lopende nae Schie-"dam, Delfschehauen, Rotterdam, tot in de IJsel toe, ofte die Mer-"wede ende Oude Mase up na Dordrecht toe, dezelue Stadt ende "tmeestendeel van Zuit-Hollandt daerin begrepen.

"Ende voorts van Arkel, Beloes, Crimpen ende Lopickerwaert tot "in de voorsz IJsel toe, met die Steden, Dorpen, Principale Dijcken "ende Sluysen daerin gelegen, ende die binneuvlieten ofte wateren "ende weegen daerup responderende ende Wtcomende op d IJsel "voorsz.

"Voorts met die omleggende Landen van Sticht ende die wateren, "wegen ende vlieten met die Stadt, Steden, Dorpen van Utrecht daer "binnen gelegen, eenichsins preiudiciabel zijnde die voorz Ordinaris "Vaert.

"Aldus gedaen ende geproeiecteert ter Eerstelicke Versoucke ende "costen van Dordrecht, Haerlem ende der Goude, bij **Johan Lief-"rinck,** schilder (*) woenachtih tot Leyden, ende is bij hem be-"vonden nae voorgaende inspectie ende resumptie van zeeckere oude "ende nieuwe Minuten van Caerten met die jegenwoerdighe situatie "van de voorschreue gedesigneerde plaetzen in als taccorderen.

"Actum den 1 Octob. Anno XVcLXXVIII."

Deze geteekende kaart, die, als eene der oudste oorspronkelijke kaarten, bijna geheel Zuid-Holland en een deel van Noord-Holland

(*) en graveur.

en Utrecht omvattende, nog in hooge mate de beschouwing waardig is, werd vervaardigd om te dienen in een proces ter zake van de binnenvaart en bepaaldelijk van den Leidschen dam, waarbij de bovengemelde drie Steden betrokken waren, blijkens de volgende aanteekening uit de stadsrekeningen van Gouda:

„1578. Betaelt Aert Jacobs (*) wt saecke van gelijcke somme by „hem van der Stede weghe verschoten ende betaelt Hans Lieffrinck, „voort maecken van de caerte vant meestendeel van Hollandt, om te „dienen int proces van de Leytsendam . . . . . . VI guld."

Men zie omtrent den vervaardiger de Inleiding van Prof. R. Fruin tot de Oude Verhalen van het beleg en ontzet van Leiden, uitgegeven bij M. Nijhoff 1874, bl. 32—36.

H. 116 c. Br. 113. c. Op linnen geplakt, in lijst en achter glas.

2. „. . . . . . **Afbeelding** van de heerlijckheit van Cappelle ende van „de lande daeraen behoorende, metschaders alle de platte landen „die achter dese heerlijckheyt gelegen ende die denzelven heer toe„behooren.

„Deze landen zijn doen meten door last Ende beuel van den „HEERE JOH . . . . . HEER van CAPPELLE ende NIEUWER„KERCK ende van de VEECK, Etc.

„door **Floris Balthasars,** goutsmit ende plaetsnijder ende ge„swooren lantmeter (**), Geassisteert int Meeten door zijn zoon Bal„thasar Floris ende Isack . . . . Bode van de hoochheemRade van „Schielant, ende Maerte Jansen, Rentmr vant voorsz Lant ende Jo„sefus . . . . . In de jare een Duysent ses hondert en elf."

De Ambachtsheerlijkheid van Cappelle aan den IJsel en Nieuwerkerk behoorde destijds aan S[r] Johan (Hans) van der Veke of Veecke, groothandelaar te Rotterdam.

Hij kocht die den 16 April 1610 van heer Carel Prince Grave van Arenberghe, prince van Rebecque, Vrijheer tot Sevenbergen, Commeren, Edingen etc., Hofmaerschalk van Holland, voor *f* 43500. (Archief Gouda.)

In later tijd ging die in eigendom over aan de stad Gouda.

(*) Aert Jacobs Vlammenburch, Raad in de Vroedschap, Schepen en later Burgemeester van Gouda.

(**) te Delft

H. 44 c. Br. 279 c. Gekleurde teekening op linnen geplakt en op rollen.

3. **Kaart,** aanduidende de grondgesteldheid van de landen tusschen de dorpen Moerscappelle, Benthorn, Benthuysen en Hazerswoude, vervaardigd door **Ezechiel de Decker.**

Ezechiel de Decker of de Deckere van Leyden werd poorter van Gouda 12 October 1621, komt aldaar in 1624 als schoolmeester en in 1625 en later als landmeter voor.

Blijkens een opstel van Prof. P. Harting te Utrecht, getiteld: Twee verdienstelijke Nederlanders door een Engelschman herdacht, geplaatst in het Album der Natuur, 1873, bl. 115, door hem geschreven naar aanleiding van een artikel van J. W. L. Glaisher, voorkomende in het Octobernommer van 1872 van het Philosophical Magazine, pag. 291, was de Decker een verdienstelijk rekenmeester en wiskundige, die bij zijnen wetenschappelijken arbeid een' hoogstbekwamen medewerker vond in den mathematicus **Adriaen Vlack** van het vermaarde Goudsche geslacht van dien naam.

In 1659 noemt de Decker zich op den titel van een te Rotterdam door hem uitgegeven werk, rekenmeester ende landtmeter, resideerende tot Rotterdam.

H. 51 c. Br. 84 c. Gekleurde teekening op perkament in een lijst.

4. **Geteekende kaart** met het opschrift:

„Laus Deo Gloria **Gerredt Dirckz**
Landmeter.

„Dese kaert begrijpt in hem voornamelijck de Circomvelatie van „de Negenhondert Roede die de E.A.A. Heeren Burgerm[r] ende Re„gente der stadt Gouda ,haer by Octroeye is verleent, So jes ick „ondergesz Landmeter door last ende bevel van de A.A. Welghe„melde Heeren voornoemt Dese metinghe daerop ghedaen ende de „kaert daeruyt geformeert ende met een Roode streep de Circom„velatie van de negenhondert Roede buyten de Stadtsvestinge af„gehaelt, Alzo dat men op yder Dijck wegen ende tochten deselve „genoechsaem kan afzien .... Nota verstaende Rijnlantse maet.

„Gerredt Dirckz gheswooren landmeter by den Hoove van Hol„landt gheadmitteert residerende ter Goude.

„Actum Gouda BVV$\frac{F}{Y}$."

Aangaande deze kaart vindt men in de Stadsrekeningen van Gouda het volgende aangeteekend:

"Betaelt aen Gerrit Dircksz, geswooren landtmeter, de somme van "vijff ende tseventich gul. ter saecke hij een Caerte met verbaal heeft "gemaeckt, opt Octroy twelck de Stadt geimpetreert heeft van de "Ed. Gr. Mog. heeren Staten van Hollandt ende WestVrieslandt, "van niet te mogen slachturven negenhondert roeden iut wijt van "de voorsz Stat; ord. van Burgermrn van 14 July 1655."

Gerrit Dircksz (van Wormer) werd poorter van Gouda 22 October 1654 en den 17 Februari 1655 geadmitteerd als gezworen landmeter te dier stede.

H. 98 c. Br. 84 c. Op linnen geplakt en in een lijst.

5. **Vogelperspectief** van Gouda en omstreken, aanwijzende den loop van de Gouwe, den Rijn, de Lek, de Merwede en den IJsel, met de steden en dorpen daaraan gelegen, o. a. Gouwesluis, Alfen, Zwammerdam, Bodegrave, Woerden, Utrecht, Vianen, Schoonhoven, Dordrecht, Rotterdam, Gouda, Oudewater, Montfoort, IJselstein.

H. 60 c. Br. 88 c. Fraaie oude teekening in kleuren op perkament, in een lijst en achter glas.

6. **Fraaie gesneden kaart** met den titel:

"T' Hoochheimraedschap van Rhijnland. 1647."

Gekleurd met de gekleurde wapens van "Dijckgraef ende Hooge "Heemrade van Rijnlant."

H. 218 c. Br. 235 c. Opgeplakt en in een lijst.

Geschenk van den heer A. Francken te Westzaan.

7. **Dezelfde kaart** ongekleurd.

Opgeplakt en in een lijst.

8. **Gesneden kaart** met den titel:

"Het Hoogeheemraedtschap van Schielandt", met de wapens van Dijkgraaf en Hoogheemraden, waaronder vermeld:

" ..... gemeten ende aldus in "caert gebracht door Mr **Jan** "**Stampioen**, gesworen ordina-"ris lantmeter van den selven "Lande in de jaer 1651, 1652 "ende 1653 ...... in coper ge-

"Deze kaarte .... begonnen "Anno 1650 ...... Ende volbracht, "gedaen drucken, mitsgaders uyt-"gegeven Anno 1660 ..... Ende "wederom gedaen herdrucken mits-"gaders uytgegeven Anno 1684....

„sneden en geteeckent door **J. „Vingboons.”** „Tot Rotterdam gedruckt by Abraham van hoorn const- en caartvercooper opt vissersdijck achter de Beurs.” A. Vaillant sculp.

H. 150 c. Br. 234 c. Opgeplakt en in een lijst.

9. **Gesneden kaart** met den titel:

„Het hooge heemraadschap van de Crimpenrewaard” met de wapens van Dijkgraaf en Hooghcemraden.

Onderaan: „Dese Chaert is gemceten, en in het koper gemaekt, ... in den jaere 1681 ende in 1682: ende gedaen drukken in den volgende jaere”.

H. 145 c. Br. 209 c. Opgeplakt en in een lijst.

10. **Gesneden kaart** met den titel:

„Het Hooge Heemraadschap van de Crimperne Waard” met de wapens van Dijkgraaf en Hoogheemraden.

Onderaan: „ . . . . . doen meeten en in koper gebragt ende de „kaart op nieuw overzien, verbetert en van wapenen verandert . . . . „in den jaare 1818.” (Hend. Roosing sculp.?)

H. 138 c. Br. 206 c. Opgeplakt en in een lijst.

Op eene gelijke kaart op het plein in het Stadhuis leest men: . . . . . . overzien, verbetert en van wapenen verandert in den jare 1696. 's Gravenhage bij Elisabet de Jong Wed. van Wm van Lind, hoek van de Singel.

Hend. Roosing omn. sculp.
Rott. 1818.

b. BODEM.

11. **Achttien stopflesschen** met **proeven** van de onderscheiden aardlagen van Gouda, verzameld bij boringen op de Markt en aan het Rotterdamsche veer.

c. PLATTE GRONDEN.

12. **De stad ter Goude** vóór de omwalling in 1270.

Penteekening naar oorspronkelijke bescheiden ontworpen door Mr C. J. de Lange van Wijngaerden.

H. 20 c. Br. 31 c. In lijst en achter glas.

13. **Platte grond** van Gouda, met den titel:

„Govda, elegantissz Hollandiae Opp. ai Isalam amnem, Vbi Goudam flu. à quo Oppidum nomen habet, absorbet. Anno „MDLXXXV."

Wie dit oudste plan van Gouda geteekend en gegraveerd heeft is onbekend.

Vermoedelijk heeft daartoe als grondslag gediend de afbeelding van de stad door **Wouter Pieters Crabeth** in 1576, waaromtrent de volgende aanteekening in de Stadsrekeningen voorkomt:

„1576. Betaelt Wouter Pieters (Crabeth) twaleff gulden van dat „hij, door laste van Casteel ende Beurgemeesters, de Stadt gemeeten „ende deselve drie mael naet leven geconterfeit ende afgesedt heeft."

H. 45 c. Br. 58 c. In lijst en achter glas.

14. **Platte Grond** van Gouda, met den titel:

„Hollandiae oppidum Gouda accuratissimé ad vivum delineatum, „et aeri incisum; Anno MDCXII."

Gegraveerd door C. J. Visscher.

Deze platte grond komt voor in de Latijnsche vertaling van het, werk van Lodovico Guicciardini „Descrittione di tutti i Paesi Bassi altrimenti detti Germania Inferiore. Anversa G. Silvius 1567", door R. Vitellius. Amsterdam 1613.

Zie de stadsrekening van 1612.

„1612. Betaelt aen **Hendrick Cornsz Vosch,** landtmeter, de „somme van sestyen guld. thyen stuuers, ouer zijne moeyten ende „vacatien, van dat hij ouerzyen ende gecorrigeert heeft een oude „figure ofte affbeeldinge van de stadt van der Goude, ende dat hij „tot Amsterdam is geweest, alwaer hij den plaetsnijder dye het van „nyeuws wederom snijden soude, om gevoucht te worden in de „boucken van de Translatie Guicciardinij, mondelinge onderwesen „heeft."

H. 25 c. Br. 33 c. In lijst en achter glas.

Het meest in het oog loopend verschil tusschen plan 13 en 14 bestaat daarin dat op plan 13 de Kleiwegspoort en brug meer naar den Tiendeweg gelegen zijn, terwijl op plan 14 een en ander recht van den Kleiweg uitloopt, dat op plan 13 op de Vest tegenover den Turfsingel twee, op plan 14 drie molens staan, en dat op plan 13 de St Anthonis Capel als afgebrand en op plan 14 het terrein daarvan als bebouwd voorkomt.

15. **Platte grond** van Gouda, aan de Regering dier stad opgedragen door **Joh. Blaeu.**

F de Wit Excudit Amsterdam.

Dit plan komt voor in het „Tooneel der Steden van de Ver„eenighde Nederlanden met hare Beschrijvingen uytgegeven bij Joan Blaev" deel makende van den bekenden Atlas van Blaeu, tot de uitgave waarvan hem onder dagteekening van 21 November 1648 door de Staten Generaal privilegie was verleend.

H. 44 c. Br. 57 c. In lijst en achter glas.

d. GEZICHTEN OP EN OM GOUDA.

16. **Gouda** in de 16e eeuw, met het toen nog in wezen zijnde kasteel van de rivierzijde gezien. Oude gravure met het opschrift:

„Govda Hollandiae Opp. ad Isalem amnem, quo Gouda fluuius. „à quo vrbs nomen habet, euoluitur, situm".

H. 17 c. Br. 49 c. In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer A. Dortland.

17. Vier oude gravures van **gezichten** op de stad van de rivierzijde, waaronder eene op welke nog het kasteel voorkomt.

H. 91 c. Br. 45 c. In lijst en achter glas.

18. **Gezicht** op de stad van den IJselkant, met onderscheidene vaartuigen. Schilderij, in den trant der grauwtjes, van **Christoffel Pierson.** (*)

Tot deze schilderij heeft betrekking de volgende aanteekening uit Stadsrekeningen van Gouda:

„Betaelt Christoffel Pierson, schilder, de somme van hondert „derthien gul. acht st. ter sake denselven aen de heeren Burgermrn „heeft vereert seeckere schilderije ofte afbeeldinge van dese stadt „Gouda; ord. 24 Aug. 1684."

H. 82 c. Br. 118 c. Op doek.

19. **Gezicht** op Gouda nabij de houtzaagmolens.

Schilderijtje van **Gijsbert Johannes Verspuy.** (Mr brood-

(*) Christoffel Pierson geb. te 's Gravenhage in 1631 (Immerzeel II 309) werd poorter van Gouda 16 Mei 1654 en woonde te dezer stede toe 1680, toen hij naar Schiedam vertrok, van waar hij in 1692 naar Gouda terugkeerde. Aldaar begraven 15 Aug. 1714.

bakker en schilder te Gouda, aldaar geboren 11 Aug. 1823 en overleden 29 Nov. 1862.)

H. 19 c. Br. 41.6 c. In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

20. **Gezicht** op Gouda van de zijde van het Jaagpad.

Schilderijtje van denzelfden.

Geschenk van denzelfden.

H. 19 c. Br. 41.6 c. In lijst en achter glas.

21. **Gezicht** op den Turfsingel te Gouda van de Mallegatsluis af.

Teekening in waterverf van denzelfden.

Geschenk als voren.

H. 28.5 c. Br. 37 c. In lijst en achter glas.

22. **Gezicht** op den Turfsingel te Gouda van de roode brug af.

Teekening als voren.

Geschenk als voren.

H. 28.5 c. Br. 37 c. In lijst en achter glas.

e. POORTEN.

23. **Negen afbeeldingen** van de voormalige **poorten** van Gouda: t. w. *a.* de Dijks- en Veerstalspoort 1585, *b.* het Vlamingpoortje 1585, *c.* de Potterspoort 1585, *d.* de Kleiwegspoort 1612, *e.* de Tiendewegspoort 1585, *f.* dezelfde 1612, *g.* het Doelepoortje 1612, *h.* de nieuwe Hoofd(Hof)poort met den toren van het gewezen kasteel 1585, *i.* de Tolpoort 1585.

Teekeningen in O.-I. inkt, gemerkt J. St.

H. 51 c. Br. 72 c. In lijst en achter glas.

24. De **Dijks- en Veerstalspoort** te Gouda. Oude teekening.

H. 21 c. Br. 26 c. In lijst en achter glas.

25. De **Dijck-Poort** tot ter Gouw $\frac{10}{28}$ 1672 en de **Maey-Poort** $\frac{10}{31}$ 1672.

Twee oude teekeningen in O.-I. inkt.

H. 30 c. Br. 20 c. In lijst en achter glas.

26. **Zes** verschillende poorten van Gouda.

Bouwkunstige teekeningen uit het begin der 19e eeuw.

Geschenk van den heer M. A. J. Bakhuyzen te 's Gravenhage.

H. 51 c. Br. 61 c. In lijst en achter glas.

27. De **Veerstals-** en **Rotterdamsche poort,** benevens de **Potterspoort** te Gouda.
Twee teekeningen in O.-I. inkt van H. Tavenier (1734 — 1807) 1785 en 1786.
H. 61 c. Br. 47 c. In lijst en achter glas.

28. De **Kleiwegspoort** van twee zijden, benevens de **Tiendewegspoort** te Gouda.
Drie teekeningen in O.-I. inkt van denzelfden, 1787.
H. 46 c. Br. 62 c. In lijst en achter glas.

29. **Josuabeeld** van zandsteen op voetstuk, herkomstig van de voormalige **Kleiwegspoort,** daarin gesteld bij de verplaatsing en vernieuwing van de oudere poort, en zulks ter herinnering van den aanslag op de stad en het winnen daarvan voor den Prins van Oranje, onder aanvoering van Jhr Adriaen van Swieten op den 21n Juni 1572.
H. met voetstuk 140 c. + onderstuk 19 c.

30. Gezicht op de **Potterspoort** te Gouda.
Teekening in O.-I. inkt van Paul van Liender ad viv. 1754.
H. 46 c. Br. 62 c. In lijst en achter glas.

31. Gezicht op de **Potterspoort** te Gouda, als het voorgaande, doch eenigszins anders gestoffeerd.
Teekening in O.-I. inkt van denzelfden?
H. 46 c. Br. 62 c. In lijst en achter glas.

f. GEBOUWEN EN GEZICHTEN IN GOUDA.

32. Het **Slot** ter Goude uit de stad gezien. Oude teekening.
H. 16 c. Br. 21 c. In lijstje en achter glas.

33. Afbeelding van het **Slot** ter Goude van de waterzijde met eene schuit waarin verscheidene personen.
Schilderij in olieverf van **Christoffel Pierson.**
H. 79 c. Br. 91.5 c. Op doek.

34. Het **Slot** ter Goude van den IJselkant.
Schilderij, op eigenaardige wijze geteekend, in den trant der grauwtjes, van **Arent Lepelaer.**
H. 46 c. Br. 61 c. Op doek.

35. Het **Slot** ter Goude van de zijde der Hof- of Spieringstraat.

Schilderij als voren door denzelfden. Pendant van het voorgaande stuk.

H. 46 c. Br. 61 c. Op doek.

36. Het **Slot** ter Goude.

Teekening van Jan van Goyen? leermeester van Jan Steen.

H. 17 c. Br. 28 c. In lijst en achter glas.

37. Afbeelding van den ingang en een gedeelte van de sedert gevulde **tunnel,** die in der tijd uitliep van het Slot onder den IJsel naar de overzijde.

Potloodteekening op de plaats zelve vervaardigd.

H. 26 c. Br. 34 c. In lijst en achter glas.

38. Het **Stathuys** tot Gouda 1585, benevens de **St Janskerk,** 1552.

Oude teekening. (Zie op No 283 bij de afbeeldingen van de kloosters.)

39. Het **Stadhuis** en de **Markt** te Gouda.

Teekening van G. J. Verspuy. Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

H. 46 c. Br. 61 c. In lijst en achter glas.

40. Het **Stadhuis** en de **St. Janskerk.**

Kleine teekening in O.-I. inkt, in gravure voorkomende bij Bachiene: Vaderlandsche geographie.

H. 32 c. Br. 27 c. In lijst en achter glas.

41. **Twee beelden** van zoetsteen (?), vroeger in nissen geplaatst geweest in den gevel van het Stadhuis, voorstellende de Waarheid en de Standvastigheid.

Beide H. met voetstuk 154 c.

Deze beelden zijn thans geplaatst in de Zaal van het Kantongerecht in het gebouw van het Museum.

42. De **Waag** te Gouda (Face de devant du Poids de Gouda), met de afbeelding van de in den Patriottentijd uitgebikte wapens van de vier Burgemeesters der stad in 1688, rechts van Mr Floris Cant en Gerard Sterre en links van Donatus van Groenendijck en Mr Jacob Bonser, en van het gespaarde verheven beeldwerk boven den hoofdingang.

Voor het maken in wit marmer van gemelde wapens met helm en „looff" en van het „bastert leven" (haut relief) met het beeld-

werk in den voorgevel werd in 1688 aan Bartholomeus Eggers, mr beeldhouwer te Amsterdam, respectievelijk *f* 800 en *f* 2500 betaald. (Zie in de Stadsrekeningen de ordonnn van Burgemeesteren van 28 Dec. en 5 Nov. 1668.)

De Waag zelve werd gebouwd naar het ontwerp en onder het opzicht van Pieter Post, architect in den Haag.

Kopergravure uit de 18e eeuw.

H. 37 c. Br. 32 c. In lijst en achter glas.

43. **Gevelsteen** met de voorstelling van een springend rood hert, afkomstig van het oude Heerenlogement, **het Herthuis,** met het jaartal 1612, benevens een sluitsteen een gaper voorstellende en twee langwerpig vierkante sluitsteenen met vrouwenkopjes.

De eerste H. 35 c. Br. 89 c.

Geschenk van den heer F. H. A. Wolff te Gouda.

44. **Zeven** verschillende **gezichten** op en in Gouda.

Teekeningen in kleuren van G. J. Verspuy uit het midden der 19e eeuw.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

H. 67 c. Br. 53 c. In lijst en achter glas.

II. REGEERING.

---

a. VROEGERE INRICHTING.

45. **Groot Privilegieboek** der stad Gouda, getiteld:

„Handvesten, Privilegien, Octroyen, Vry- en Gerechtigheden aan „de Stad Gouda en haare burgers verleend."

M. S. in groot folio, gebonden in geheel lederen band, verguld op sneê. Uit het archief der stad.

46. **Formulieren** van eeden afteleggen door Burgemeesteren, Schepenen, Raaden en Vroedschappen der stad Gouda vóór en bij hunne installatie, volgens Res. van H. E. G. M. dd. 23 Januarij 1748. Gedrukt en in lijst.

47. Teekening van het **Stadsjacht** vroeger bij de Regeering van Gouda in gebruik. In lijst en onder glas.

48. Groot in hout gesneden **Wapen** der stad met tenants van evengemeld jacht herkomstig.
H. 73 c. Br. 208 c.

49. **Ontwerp** van een Reglement van Gemeentebestuur, voor de gemeente van Gouda. Handschrift van Mr. H. van Wijn. 1802.

50. **Hetzelfde** ontwerp gedrukt. 1802. 4o.

51. **Reglement** van Gemeentebestuur voor de stad Gouda, gedrukt te Gouda bij Wouter Verblaauw, stads drukker, 1803. 4o.

b. STEMPELS EN ZEGELS.

52. **Zegel** in lak van de Graven van Blois, Heeren van Ter Gouw.
Midd. 4 c.

53. **Groot zegel** met contrazegel in lak van keizer Karel V.
Geschonden.

54. **Groot zegel** met contrazegel in was van Philips den Tweede, met het omschrift: SIGILLUM × JUSTITIAE × SUP .... × HOLLANDIA × CONSILII.
Midd. 10 c.

55. **Contrazegel** in was van de Vereenigde Nederlanden, met het omschrift: SIGILLUM ORDINUM BELGII ADVERSUM, waarop een bundel van 17 pijlen vastgehouden door eene hand uit de wolken.
Midd. 8.8 c.

56. **Gewoon zegel** in was van de Staten van Holland en West Friesland.
Midd. 10 c.

57. **Een zelfde.**

58. **Afdruk** in papier van het Groot zegel der Oost Indische compagnie.
Midd. 4.5 c.

59. **Vijf** afbeeldingen in koperdruk van de oudste zegels van Gouda met de twee sterren, voorkomende in de Gesch. en Beschrijv. dier stad door C. J. de Lange van Wijngaerden II 122.

60. **Zilveren cachet** met handvatje waarboven een zittend leeuwtje in het cachet is gegraveerd het zegel der stad van 1475 met het omschrift: SIGILLUM OPIDI DE GOUDA AD CAUSAS, afgebeeld onder No. 3 van het voorgaande nommer.
H. 5 c. Midd. 4.4 c.

61. **Zilveren cachet** met handvatje; in het cachet is gegraveerd het zegel der stad van 1490 met het omschrift: SIGILLUM OPIDI GOUDENSIS, afgebeeld onder No. 4 van nommer 59.
H. 4.3 c. Midd. 3.4 c.

62. **Afdruk** in groen was van den zegelstempel onder No. 60.

63. **Afdruk** in rood lak van denzelfden stempel.

64. Klein **zegel** der stad van 1542 in groen was, afgebeeld onder No. 2 van nommer 59.

65. Groot **geheim zegel** der stad met de zes sterren en doornenkrans in roode was, met het omschrift: SIGILLUM SECRETUM GOUDAE, IN HOLLANDIA. In doosje.
Midd. 5.4 c.

66. **Zilveren zegelstempel** met nederslaand opengewerkt handvat, in welken stempel gegraveerd is het zegel der stad van zaken met de zes sterren en doornenkrans en het omschrift: SIGILLUM CIVITATIS GOUDAE IN HOLLANDIA AD CAUSAS.
H. met opstaand handvat 3.5 c. Midd. 5 c.

67. **Afdruk** daarvan in rood lak.

68. **Idem** 〃 〃 groen lak.

69. **Klein zegel** der stad met de zes sterren en doornenkrans in rood lak. In doosje.
Midd. 3 c.

c. SLEUTEL DER STAD.

70. **Koperen sleutel** der stad met het groen fluweelen kussen met kwasten, waarop die aan Napoleon I bij zijn doortocht alhier is aangeboden.

d. VROEDSCHAPSPENNINGEN.

71. **Gouden vroedschapspenning** van Gouda, waarop aan de eene zijde een gezicht op de stad van den IJselkant met het opschrift:

NUMMUS SENATORIUS; aan de keerzijde het stadswapen met het gewone onderschrift: PER ASPERA AD ASTRA, benevens een rechtsgewend vrouwenbeeld achter het wapenschild eene vlag dragende waarop: JAC. COM. (Jacoba Comitissa) en aan weerskanten twee bustes, met opschrift op de eene FLOR. V en op de andere CATZ EQ; boven het geheel de woorden: CONDITORIBUS URBIS. (Stichters der stad.)

Midd. 3 c.

In bruikleen afgestaan door den heer A. Smits te Gouda.

72. **Een zilveren** als de voorgaande.

73. **Een dito.**

74. Een kleinere zilveren **vroedschapspenning** naar denzelfden stempel als de voorgaanden, met deze bijvoegingen dat aan de zijde van het stadsgezicht onder langs den rand is vermeld: GOUDA'S 600 JARIG JUBILÉ, en aan de keerzijde aan den rand naast de buste links het jaartal 1272 en naast die rechts dat van 1872, terwijl onder langs den rand de naam VAN BERGEN IJZENDOORN voorkomt.

Midd. 2.8 c. Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

75. Zilveren **vroedschapspenning,** nagenoeg als die onder No. 71, geslagen met een gewijzigden stempel, op welke penning aan de keerzijde het vrouwenbeeld links gewend en rechts naast het wapenschild staat, terwijl de spreuk van het wapen: PER ASPERA AD ASTRA, vrij en op zich zelve onder het geheel is geplaatst.

Midd. 3 c.

e. BEKERS.

76. **Bokaal** met het wapen van Holland.

H. 22.5 c.

77. **Bokaal** met deksel en ring, met de wapens van Prins Willem III koning van Engeland, en die van Holland, Amsterdam en Gouda, met oranjetakken daar tusschen en bloemen op het deksel.

H. 26 c. met het deksel 39 c.

78. **Wijnglas** met de wapens van Amsterdam en Gouda en de voorstelling twee elkander de hand gevende regenten, waarboven: *De goede harmonie van de twee steden.*

H. 19 c.

Het andere van het bestaande tweetal bevindt zich onder de bekers ten stadhuize van Amsterdam.

79. **Wijnglas** met het Amsterdamsche wapen.
H. 19 c.

80. **Bokaal** 16 kantig, aan de eene zijde met het wapen van Gouda, waarboven: *Welvaaren en Lang Leeven de Eedle Heern Borgermesters der Stad Gouda;* aan de keerzijde de afbeelding van een open kooitje met wegvliegend vogeltje, waarboven *Blaydschap en Vreyheyt.*
H. 20.5 c.

81. **Wijnglas** met het Goudsche wapen met het onderschrift: *De goede regering van Gouda,* en eene stralende zon aan de keerzijde.
H. 17.8 c.

82. **Wijnglas** met de afbeelding van het Stadstrekjacht met jager, tweemaal, en het opschrift: *De goede reys van de Heeren.*
H. 19.5 c.

83. **Bokaal** met het opschrift: *Onse goede welkomste.*
H. 24.5 c.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

84. **Bokaal** met zilveren voet met het Goudsche wapen en het opschrift: *Hulde van de Burgerij aan het Stedelijk bestuur van Gouda bij gelegenheid van het* 600 *jarig Jubilé der Stad.* 26 Julij 1872.
H. 17 c.
Geschenk van den heer Burgemeester van Bergen IJzendoorn.

85. **Wijnglas** met het wapen van Gouda.
H. 18.3 c.

86. **Wijnkelk** met hetzelfde wapen waaronder: Gouda.
H. 18.8 c.

87. **Wijnglas** met het wapen van Prins Willem III koning van Engeland.
H. 19.2 c.

88. **Wijnglas** als voren.
H. 19 c.

89. **Wijnglas** met het wapen van Engeland.
H. 20 c.

90. Twee **drinkglazen** met den Pruisischen adelaar.
H. 9 c.
Geschenk van den heer F. Grendel Jun.

91. **Bokaal** op zilveren voet met de voorstelling van kaartspelende heeren en het opschrift: *Volte.*
H. 19 c.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

92. **Wijnglas** met de voorstelling van David en Jonathan en het opschrift: *D' Vrinschap.*
H. 19.5 c.

93. **Wijnkelk** met gelijke voorstelling, waarboven: *Vrintschap.*
H. 18.3 c.

94. **Wijnglas** waarop is afgebeeld een huis en zeilende driemaster, met het opschrift: *'t Welvaren van Hollandia.*
H. 17.5 c.
Geschenk van den heer C. J. van der Kleijn.

95. **Wijnglas** met de voorstelling van een zeilenden driemaster en het naamcijfer der W.-I. Comp.
H. 19 c.

96. **Wijnglas** waarop een geëtste boer, rund en bok, met opschrift: *T groeje en Bloeje van Ossen en Koejen.*
H. 20 c.

97. **Wijnkelk** met afbeelding van houtzagers, defect.
H. 20 c.
Geschenk van Mevr. de Wed. van Gennep geb. van Son.

98. **Bokaal** met een wapen waarop drie zwijnshoofden $\frac{2}{1}$ en keper met drie sterren $_*{}^*{}_*$ en het opschrift: *Non obest virtuti sors.*
H. 20 c.
Geschenk van den heer C. J. van der Kleijn.

99. **Groene flesch** in den vorm van een eend, op vier pootjes met glazen stop op het staarteinde.
Geschenk van den heer C. J. van de Pavoordt.

100. **Groen fleschje** waar omheen in fraaie krulletters: *'s Levens Fontein is God allein.* Onder den voet is nog in kleine lettertjes gesneden: *Geen Heilbronnat so Levend voed Als Christi dier- en heilbaer bloed.* Gesneden door D. van Heemskerk.
H. 19.5 c.
In bruikleen afgestaan door den heer J. J. Bertelman.

101 **Bokaal** met deksel en opschrift: *Leesgezelschap, onder de spreuk: Lust tot vriendschap en meerder kennis, opgericht in Gouda. A° 1799.*

H. 19 c., met het deksel 27 c.

Geschenk van Mejuff. M. E. Hoefhamer.

In de glazenkast in de groote zaal, waarin voormelde bekers enz. geplaatst zijn, bevinden zich verder **vier**, onder welke een groote bokaal en twee wolfsglazen, behoorende tot de verzameling van den voormaligen Schuttersraad, in de vergaderzaal van den tegenwoordigen Schuttersraad aanwezig, en daarbij, onder het hoofd *e.* SCHUTTERIJ onder de nommers 225, 230, 231, 232 vermeld en beschreven, benevens een bokaal van het glazemakersgilde, waarvan onder het hoofd *p. St. Lucasgilde* melding is gemaakt.

f. NAMEN, GESLACHTSWAPENS, PORTRETTEN ENZ. VAN REGEERINGSPERSONEN.

102. „**Namen** en **wapenen** van de Edele Achtbare Heeren Raaden „in de Vroedschap der stad Gouda, sedert den jaare 1618, tot „deese tijd (1780) vervolgd", waarachter „Naamen en wapenen „van de Leden der Vroedschap van de stad Rotterdam, gedurende „dienzelfden tijd."

M. S. in klein folio in lederen band.

103. Portret van **Adriaen Pauw,** Schepen en Raad der stad Amsterdam na den overgang van die stad tot de Staatsche zijde in 1587. (ob. 1587 aet. 62).

Borstbeeld rechts, met bonnet op, in met pels omzoomde kleeding. Door J. Houbraken 8° (Muller 4115).

Hij was de zoon van Reynier Hendriks Pauw, in 1523 en 24 Schepen en in 1540 Burgemeester van Gouda († 1547) en van Alida Dircks Vinck.

H. 35 c. Br. 28 c. In lijst en achter glas.

104. Portret van **Johan de Witt,** Heere van Hekendorp, Snellerwaerd, en Lange Linschoten, Raadpensionaris van Holland enz. (ob. 1672 aet. 47).

Ter halver lijve, links, met lang haar, in gebloemd kleed, hetwelk hij met de rechterhand samenhoudt, staande bij eene tafel, waarop de linkerhand rust.

Met 8 reg. vers van G. Brandt, naar C. Netscher door H. Bary, Pieter Engelvaert excud. fol. Zeldzaam. (Muller 6168).

Dit portret werd, volgens getuigenis, door zijne kinderen voor het best gelijkende gehouden.

H. 65.5 c. Br. 49 c. In lijst en achter glas.

In bruikleen afgestaan door den heer Lt-Kol. N. Scheltema.

105. Portret van **Hieronimus van Beverningk,** Burgemeester van Gouda, Thes. Gen. der Unie, Gezant, Vredehandelaar enz. (ob. 1690 aet. 76).

Borstbeeld van voren met het gelaat een weinig rechts gewend, in ovaal met wapen en lofwerk, en Lat. 20 reg. vers van A. Lepelaer: „Ilia Beverningkî etc."

Naar J. de Bane (Baen) door H. Bary, fol. zeldzaam. Krachtige gravure; een der beste werken van den Goudschen graveur **Hendrik Bary**. († 1707). (Niet bij Muller).

De origineele schilderij, benevens die van de beeltenis van Johanna le Gillon, echtgenoote van Van Beverningk, bevinden zich thans in 's Rijks museum te Amsterdam.

H. 50 c. Br. 39 c. In lijst en achter glas.

106. Portret van **denzelfden.**

Borstbeeld rechts in ovaal met randschrift, wapen en lofwerk. Met 4 reg. Lat. onderschr. van naam en titels.

Naar B. Vaillant, ad vivum pingebat et ex. door A. Blooteling. 1679, fol. (Muller No 396). Fraaie gravure.

H. 50 c. Br. 39 c. In lijst en achter glas.

107. Portret van **denzelfden** op gevorderden leeftijd.

Borstbeeld rechts in ovaal met randschrift, wapen en lofwerk, en Lat. 24 reg. vers van J. Broukhusius. Zw. kunst.

Naar Maes door A. Blooteling, gr. fol. Keurige gravure. (Muller No 395).

H. 50 c. Br. 39 c. In lijst en achter glas.

108. Portret van **Jacob van der Tocht,** Burgemeester en Pensionaris van Gouda en Gezant der Staten. († 1681).

Gravure van Kobell en Claessens naar de schilderij van Vaillant bij den Burgem. Metelerkamp te Gouda. 8o. (Niet bij Muller).

H. 30.5 c. Br. 23 c. In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer W. T. Barbiers.

109. Portret van **Bruno van der Dussen,** Burgemeester en Pensionaris van Gouda, Afgev. ter Vredehandeling te Utrecht. (ob. 1742 aet. 82).

Fraaie gravure door B. Picart 1718 naar J. van Helmont 1715, met zinspr.: Nec temere, nec timide en 8 reg. Fransch vers, 8o. (Muller No 1395).

H. 30.5 c. Br. 35 c. In lijst en achter glas.

110. Wapen van de familie **Van der Dussen** met acht kwartieren, op doek geschilderd.

H. 44 c. Br 35 c. In lijst.

111. Portret van Mr **Martinus van Toulon,** Raad enz. te Gouda.

Gravure van Kobell in gepointill. manier naar Smit. 12o. (Niet bij Muller).

H. 30 c. Br. 23 c. In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer L. J. van Toulon van der Koog te Utrecht.

112. Portret van Mr **Hendrik van Wijn** als Raadp. van Gouda.

Gravure van R. Vinkeles naar H. Pothoven ad vivum delin, 8o. (Muller No 6261).

H. 23 c. Br. 20 c. In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer Just de la Paissière.

113. Portret van Mr **Cornelis Joan de Lange van Wijngaerden,** historieschrijver van Gouda.

Borstbeeld profiel rechts, in rok met jabot en dikke staartpruik, met bijwerk en onderschrift:

„Mr Cornelis Joan de Lange Vryheer van Wijngaerden en Ruyg-„broek, in den jare 1787 Raad in de Vroedschap en regeerende „Scheepen der stad Gouda, Commandant van het Gemeenschap „van Wapenhandel binnen voorm. stad, ter spreuk voerende: Een-„dragt maakt magt."

Met de pen geteekend door **Leonard Venroy,** 1790.

Leonard Venroy († 29 Mei 1808), wijnkooper en Schepen te Gouda, was zeer bedreven in de pennekunst, waarvan o. a. ook

getuigen de portretten van Hugo de Groot en Maria van Reygersbergh, hierna vermeld.

H. 52 c. Br. 40 c. In lijst en achter glas.

114. Portret van **denzelfden.**

Potloodteekening van P. Schipperus, in steendruk voorkomende in het 3e deel van de Gesch. en Beschrijv. der stad van der Goude van dien schrijver, bewerkt door Ds J. N. Scheltema.

Geschenk van de uitgevers G. B. van Goor Zonen.

115. Veertien **zegels** in groene was van regeeringspersonen uit de familien de Lange, Bockenbergh, Crabeth, de Vrije, van der Does, van Someren van Vrijenes, Hoorenken, Slicher, Everwijn. enz.

116. Achttien **zegels** in roode was van regenten der stad, meerendeels uit de laatste helft der 18e eeuw, als van Mr Melchior Snels, Mr Martinus van Toulon, Willem van der Hoeve, van der Burch, Mr Pieter Leonard Schippers, Marcellus Bisdom, Mr Corn. Joan de Lange van Wijngaerden, Mr Melchior van den Kerkhoven van Groenendijk, Mr Diderik Gregorius van Teylingen, Gerard Willem Blijdenbergh. enz.

117. Een karton met zeven afdruksels in pijpaarde der **wapens** van Mr J. C. van Cattenburch van Grijpskerke, Mr F. W. van Blijdenbergh, Mr C. N. Plemper van Bree, Mr A. Prins, Mr C. van der Burch, Mr R. Swanenburch en B. Ravensberg.

118. Een zelfde van J. Boon van Ostade, F. Decker, de Mey van Lekkerkerk, Mr A. H. Metelerkamp, W. van der Hoeve, Mr H. van Eyck en Mr A. P. Twent.

119. Een zelfde van Mr P. A. Schippers, D. de Kets Houtman, Mr N. Teyssen, Mr J. Noortbergh, P. J. Halmmans, Dr A. Verryst en Mr D. W. Lestevenon.

120. Een karton waarop zes afdruksels in was van de wapens van F. G. de Vrye, Mr J. de Lange, Mr B. van der Does, Mr L. Quarles, Mr B. de Moor van Immerzeel en Mr J. van Alphen.

121. Een zelfde van Mr W. S. Boers, Mr B. de Lange, Mr P. Boers, Dr C. G. Moeringh, Mr H. Griffioen en J. Appelman.

122. In hout gesneden **wapen** van Vermeul, Burgem. in 1646.

123. **Wapenbord** van de Mey van Lekkerland, herkomstig uit de

St. Janskerk. Het wapen met kroon en lambrequins. In hout gesneden.

Geschenk van Mevr. de Wed. Starrenburg.

124. **Wapenkaart** van de voorouders van François de Mey.

H. 34 c. Br. 55 c. In lijst en achter glas.

125. **Wapenkaart** van de voorouders zijner echtgenoote Anne Marie du Peyron.

H. 34 c. Br. 55 c. In lijst en achter glas.

126. **Wapens op glas** van Dirck Cant 1665, Jan Smith kerkmr 1665, Dirck Jongkint en Hendrick van Heuven (1673).

g. VERSCHILLENDE BEAMBTEN.

1. *Weesmeesters.*

127. **Zegel** in rood lak waarop het beeld van een engel achter het wapen van Gouda, met het omschrift: *Segel van de weeskamer der stadt Goude.*

M. 39 c. In doosje.

2. *Fabricage.*

128. Zijden **armband** waarop gedrukt: **Fabricagie.** Gouda, waarschijnlijk bij plechtige gelegenheden door de fabriekmeesters gedragen.

3. *Waterwerken.*

129. **Platte grond** der stad met de grachten, zijlen, riolen enz. in 1806, geteekend door Willem van Hest.

130. Soortgelijke teekening van denzelfden in 1807.

4. *Verlichting.*

131. Twee groote blikken **lantaarnen,** negenkant, met glas, de eene H. met ring 70 c., de andere 73 c.

Deze lantaarnen zijn afkomstig van het oude slot van Gouda.

132. Oude blikken **olielampen,** waaronder één voor twee pitten, gediend hebbende voor de vroegere straatverlichting, benevens een oud driekantig blikken lantaarntje.

133. Oude **vuurkorf** met drie spitsen en stang.

5. *Brandwezen.*

134. Twee lederen **brandemmers.**

135. **Koperen plaat** met de voorstelling van een slangbrandspuit met toebehooren benevens een afdruk daarvan.

H. 12 c. Br. 18 c.

136. Koperen **brandspuitpenning,** op de eene zijde het wapen van Amsterdam gehouden door 2 leeuwen, waaronder W. 59, op de keerzijde de voorstelling van eene brandspuit, waarboven het cijfer 22.

Midd. 4 c.

137. **Idem** met het wapen van Gouda, waarboven **Gouda** met No. 4 van onderen, op de keerzijde de voorstelling van eene brandspuit, waarboven het cijfer 9.

M. 4.5 c. Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

138. Koperen **brandspuitpenning** met een wapen met drie horizontale banen, waartusschen drie ××× en één ×, op de keerzijde de voorstelling van eene brandspuit waarboven het cijfer 4 en het jaartal 1753 van onderen.

Midd. 4.3 c.

139. Twee koperen **brandspuitpenningen,** waarop drie torens met wimpels en poort in de middelste zijn afgebeeld en het omschrift: **Haestrecht,** op de keerzijde de voorstelling van eene brandspuit, waarboven het woord **brandspuyt** en waaronder het cijfer 8 en 27 en het jaartal 1705.

M. 4.2 c. Geschenk van den heer L. Jansen.

III. JUSTITIE EN POLITIE.

---

140. **Veertien** stellen van het woord **Gouda** in zilveren letters, door de Wethouders op hunne tabbaarden te dragen o. a. bij toepassing der doodstraf, volgens Res. der Vroeds. van 13 Januari 1560, luidende:

„Es geresolueert dat men zal doen maecken (tot stats coste) „bequame ziluere letteren vuyt eender handt, die elck wethouder „gehouden zal wesen alle processie generael op zyn tabbaert (to „eere deser Stede) te draegen, ... Ende voorts als men capitale „justicie administreeren zal, (gereserueert als men poorters justi-

"ciceren ofte recht ouer heurl. doen zal); zullen dan alleene comen "mit heurl. zwarte tabbaerden....."

141. **Geslachtswapen** van Mr **Willem van den Kerckhove** benevens de acte zijner aanstelling tot baljuw en schout van Gouda in 1730 op perkament.

In lijst en achter glas.

142. **Kostuum** van den **Baljuw** en **Schout** van der Goude in de vorige eeuw.

Groot kostuum van den baljuw en schout van Gouda Mr W. van den Kerckhove in 1730, bestaande in staatsierok van wit- en korten broek en vest van iets genuanceerd laken, geel gevoerd, gegalonneerd met het familiewapen op epaulet met gouden franje, en op panden, zakken en opslagen der mouwen, met knoopen van gouddraad, negen aan het voorpand, drie op elke der mouwen, twee van achteren, elf aan het vest met twee op elken der zakken en vier aan iedere broekspijp.

143. Klein **kostuum** van **denzelfden,** bestaande in rok en epaulet als voren, benevens vest en korten broek van genuanceerd wit laken, een en ander niet gegalonneerd, met knoopen van gouddraad, tien aan het voorpand, twee op elke der mouwen, negen aan het vest, en vier aan iedere broekspijp.

No 140—142 zijn afkomstig uit de nalatenschap van Mevr. Craay geb. Kerckhove van Groenendijck te 's Gravenhage.

144. Ordonnantie van de **Vierschare** der stede van der Goude.

Ter Goude. Bij Jacobus Migoen op de Vismerkt in de ladder Jacobs. 1607.

145. De Magistraat en de Schepenen der stad Gouda, zittende ter Vierschare. Twee teekeningen in kleuren.

H. 42 c. Br. 33 c. In lijst en achter glas.

146. **Gebed** voor Schepenen bij het uitspreken van doodsrecht.

In groote eikenhouten lijst.

147. De oude **stadsgalg** met plaatsruimte voor vier ter dood verwezenen.

148. De **radbraakbank** met de pen waarop het afgehouwen hoofd geplaatst werd.

149. De ijzeren **bout** waarmede de ledematen gebroken en de genadeslag aan den veroordeelde werd toegebracht.
150. De **worgpaal.**
151. De **bijl** waarmede de hand van een meineedige werd afgehakt.
152. Vier **brandijzers** en de vuurhaard waarop zij geheet werden tot het brandmerken van veroordeelden.
153. De **geeselpaal** voor de zwanenschenders.
154. De **schandpaal** bij te pronkstelling dienende.
155. Het **Spaansche paard,** strafwerktuig voor het krijgsvolk te lande.
156. De **steen** waarmede de hellevegen, die in onmin met hare mannen leefden, omhangen, de stad doorwandelen moesten.
157. Twaalf stuks **paalbeugels,** hand- en voetboeien.
158. Reglement waernaer de proveniers in het **tuchthuis** te Gouda zich zullen hebben te gedragen. Gedrukt te Gouda bij Johannes van der Klos, ordinaris stadsdrukker in 1767.
159. Zes knipwerken en penteekeningen door **tuchtelingen** vervaardigd, waaronder zeer fraaie, bevattende de namen van regenten van het voormalige tuchthuis te Gouda.
    In portefeuille.
160. Twee **knuppels** vroeger door de rustbewaarders gebruikt.
161. Twee **kleppen** voor nachtwakers, één groot en één klein model.

IV. KRIJGSWEZEN.

a. MARINE.

162. Groot portret van **Frederick Pietersz. de Houtman** in crayon, naar het origineel, berustende bij den heer van den Brandeler, burgemeester van Leiden.
    In ovale lijst en achter glas.
163. Eigenhandige quitantie van **Frederick Pieterz. de Houtman**

voor ontvangen lijfrenten ten lijve van Wijntgen Pieters (zijne zuster) over 1592.

164. Oude gravure van de eerste vloot uit Nederland naar Oost-Indië onder **Cornelis de Houtman.** 1595.

165. Cort verhael van t'gene wedervaren is **Frederick de Houtman** tot Atchein int eylandt Sumatra, in den tijdt van ses ende twintich maenden, die hy aldaer gevangen is gheweest, met verclaringe van eenige woorden.

Merkwaardig handschrift bevattende de beschrijving van de tweede reis van Cornelis en Frederik Houtman naar O.-Indië met de schepen de Leeuw en de Leeuwinne den 25 Maart 1598 van Zeeland uitgezeild, benevens het verslag omtrent de vermoording van den eersten en de gevangenschap van den laatsten tot den 25 Augustus 1601, toen hij vrijgelaten zijnde aan boord ging van een der vier aangekomen schepen onder den Adm. Jan Tonnemans.

Dit handschrift kwam voor onder de boeken van Prins Frederik Hendrik, die in 1749 op het Oude Hof in den Haag verkocht werden.

In 1879 werd het voor de stad Gouda aangekocht op de auctie van de boeken van Prins Hendrik der Nederlanden.

166. **Afdruk** daarvan, uitgegeven bij gelegenheid van de onthulling van het monument voor de gebroeders de Houtman. Gouda. G. B. van Goor Zonen, 1880.

167. **Koperen penning** op de tochten van **de Houtmans** betrekking hebbende, met twee gekruiste ankers waarop het wapen van Holland en West-Friesland met de letters P ter wederzijde en daaronder, beteekenende PUGNO PRO PATRIA (*Ik vecht voor 't vaderland*) en met het omschrift: CHRISTUS SACRA ANCHORA (*Christus is ons plechtanker.*) Aan de keerzijde het opschrift in 7 regels: QVI NAVIGĀT | MARE: NARRANT | PERICVLVM EIVS | QVOD AVDIENTES | AVRIBs NOSTRIS | ADMIRAMVR | MDXCVIII. d. i. Die de zee bevaren weten te spreken van hare gevaren, en wij, wier ooren het hooren staan versteld. (Jezus Sirach 43 vs 26) Vert. van der Palm. Zie van Loon I. 503.

168. In hout gesneden **wapen** van de familie de Houtman van het einde der 16e eeuw.

169. **Model** in gips van het **Houtmans-monument,** opgericht te Gouda 1 Juli 1880.

H. 76 c.

170. Een Nationaal Gedenkteeken. Toespraak bij de onthulling van evengemeld monument op 1 Juli 1880, door J. N. Scheltema, oud-archivaris der gemeente. (Niet in den handel.)

171. Commissie der Staten-Generaal op **Dierck Jacobsz van Schoonhoven** als Raedt van de Admiraliteyt by provisie geordonneert binnen der Stede van Amstelredam. Gegeven in 's Grauenhage den 8en Meye 1612.

Op perkament.

172. Metalen **kajuitsbel,** afkomstig van den Lt-Adm. Maerten Harpertsz Tromp en twee **pistolen** met zilver ingelegd, toebehoord hebbende aan den Lt-Adm. Cornelis Tromp.

173. Schilderij, voorstellende de kinderen van **Maerten Harpertsz Tromp?** waarvan het gelaat van den oudste der twee jongelingen in het midden aan dat van Cornelis Tromp doet denken.

Behalve deze jongelingen die van de jacht komen, vertoont de schilderij links een knaap met een hond, rechts eene juffer aan eene balustrade met een valk op de hand, op den grond drie meisjes waarneven een mand met druiven, het grootste met eene perzik, het kleinste met een hondje bij zich.

Schilder onbekend.

Aangenomen toch dat hier werkelijk Corn. Tromp (geb. 1629) als jongeling van hoogstens 20 jaren is voorgesteld, dan kan het tafereel niet door W. J. Delff († 1638) vervaardigd zijn, zooals gezegd wordt.

Meer waarschijnlijk is het dus dat hier afgebeeld zijn de kinderen van **Harpert Maertens Tromp** (geb. 1632) de tweede zoon van M. H. Tromp, aanvankelijk kapitein, daarna Råad, Schepen en Burgemeester van Delft en laatstelijk Lid van Gecommitteerde Raden († 1691) en Magdalena van Adrichem († 1684).

H. 200 c. Br. 170 c. Op doek.

174. Groot **zegelstempel** met handvat van den Luit.-Adm. **Maerten Harpertsz Tromp.**

No 171—173 zijn het eigendom van den heer van Alderwerelt van Rozenburg.

175. **Negen grafborden** (*) herkomstig uit de St Janskerk te Gouda, met zeven daarbij gevoegde oude **degens**, t. w.:

a. van den zeekapitein **David (Jans) Bondt (Bont).**

David Jans Bont, Gouwenaar, in 1639 buitengewoon en in 1644 gewoon kapitein, overleed op een zijner tochten en werd den 7n Sept. 1652 te Porta Longona begraven.

Het vers op het bord maakt daarvan volgenderwijs melding:

MDCLII.
OBIIT VII SEPTEMBRIS.

Den Strijd'bren zee-helt David Bondt
Die Britt', Kastyll', en Turcken Gaf
Een Schrick Als hy Tot Strijden Stont
Te Port Longona leydt Int Graf.

Hij was getrouwd met Aechien Jans, uit welk huwelijk een zoon, Jan Davids Bont, in 1668 kapitein, die den 14n Juni 1673, onder het eskader van de Ruyter, den zeeslag bijwoonde tusschen dezen en Prins Robbert en d'Estrées.

Hij blijkt daarbij gesneuveld of kort daarna overleden te zijn.

b. van den zeekapitein **(Joris) van der Saan (Zaan).**

Joris Cornz. van der Zaan, die reeds in 1641 als kapitein voorkomt, was een moedig scheepsbevelhebber. Immers werd hem den 8 Febr. 1642, voor welk bedrijf is niet gebleken, een gouden keten ter waarde van *f* 409—6 vereerd. Omtrent zijne verdere krijgsverrichtingen vindt men alleen aangeteekend, dat hij den 11 Dec. 1652 een Engelsche prijs van 14 st. veroverde en dat hij in 1653 op een schip van 38 st. deelnam aan den driedaagschen zeeslag tusschen Tromp en Blake bij Portland, 28 Febr.—2 Maart, in welken strijd hij na mannelijke verdediging sneuvelde.

Men leze het tijdvers op het bord:

(*) Om den bezoekers van het Museum eenigszins het belangrijke dezer Grafborden te doen opmerken, heeft de Commissie gemeend bij de vermelding van elk dier borden, omtrent den persoon dien het geldt, eenige historische en andere mededeelingen te moeten voegen.

Doe 't engeLs gIer VoL rooC VoL VIer
de Vr Voor de LeeV Most gaen
In 't VeChten 't LeVen 't LIIf LIet hIer
dIen zeeheLt *Van der Saen.*

Hij was te Gouda geboren evenals zijne broeders, de latere beroemde schout bij nacht Willem van der Zaan, gesneuveld 16 of 17 Maart 1669, en Huybert Cornelis van der Zaan, die tijdens den Eersten Engelschen Oorlog (1652—1654) den rang van kapitein ter zee bekleedde en vóór den 10 Aug. 1653 gesneuveld of overleden was.

Hij huwde te Gouda den 25 Oct. 1637 met Meynsje Maertens (de Lange) bij wie hij zes kinderen verwekte.

Zijne weduwe mocht al deze kinderen gelukkig gehuwd zien en zich in een talrijk nakroost verheugen. Eene der dochters, Clara, trouwde den 27 April 1677 met haren neef Cornelis Huyberts van der Zaan, toenmaals kapitein ter zee, die, na den lande loffelijk te hebben gediend, tusschen 20—24 Febr. 1693 aan boord van zijn schip, liggende te Wight, overleed. De moeder overleed te Gouda, in April 1696.

De van der Zaans voerden als familie-wapen in blauw een steigerend zilveren paard rechts gekeerd.

c. van den zeekapitein **(Dirck Quirijns of Crijnen) Verveen.**

Dirck Quirijns (Crijnen) Verveen, Gouwenaar van geboorte, komt in 1644 als kapitein te water voor.

Het eerste wat men omtrent zijne dienstverrichtingen leest is dat hij deelnam aan den ongelukkigen tocht van den Vice-Adm. W. C. de With naar Brazilie in 1647, waarvan ook hij de nadeelige gevolgen ondervond.

Na in 1655 en 1657 onder de Ruyter de Barbarijsche zeeroovers te hebben beteugeld en getuchtigd, werd hij in 1658 geroepen zich bij de vloot onder Obdam te voegen, die voor de Oostzee bestemd was tot bijstand van de Denen tegen de Zweden.

Het was bij dezen tocht dat hij zich bijzonder onderscheidde in den zeeslag in de Sont tegen de Zweden van 8 Nov. 1658, in

welken de Vice-Admiraals W. C. de With en Pieter Florisz. sne
velden.

Verveen omtrent het eiland Ween gekwetst, overleed te Koppe
hagen den 2 Dec. 1658.

Men zie het tijdvers op het bord:

> Den kLoeken zeekapteIIn VerVeen
> stoVt strIIDenD' en geqVetst Voor VVeen
> gestorVen bInnen koppenhaVen
> Is eerLIIk hIer gebragt ten graVe.

Op eene zerk in de St Janskerk achter het koor, op welke o
gebeiteld zijn de namen van David Jans Bont en Pieter van Sche
leest men:

> Hier rust Verveen, die om den Deen
> In vrijheid te herstellen,
> Met bloedge leên, kloek heeft gestreên,
> Geen nijd hem meer sal quellen.

d. van **Joost van Swansbel,** blijkens het bord den
Nov. 1672 te Ameide aan de Lek overleden.

Naar gezegd wordt zou hij zeekapitein geweest zijn, doch z
naam komt niet in de werken over het zeewezen voor.

e. van **Johan de(n) Haen.**

Hoezeer het bord alleen vermeldt wanneer en waar hij het lev
liet, was hij een der beroemdste Goudsche zeehelden.

Johan of Jan den Haen was de zoon eens messenmakers, J
Jansz. (den Haen), vermoedelijk uit diens derden echt met Aefk
Crijnen (Hola).

Hij komt in 1650 het eerst bij het zeewezen voor als schrijv
bij den kapitein Corn. Hola, zijn oom. Bij zijn tweede huwel
te Gouda op 29 Jan. 1658 wordt hij als luitenant vermeld, wa
voor hij in het laatst van 1656 van wege de stad was aanbevol
Den 12 Maart 1659 werd hij, op gelijke aanbeveling, tot buite
gewoon kapitein benoemd. Als zoodanig treft men hem aan

bevelhebber van een schip van 40 st. en 190 man bij den tocht van de Ruyter naar de Sont in 1659.

In den Tweeden Engelschen oorlog onderscheidde hij zich inzonderheid in den ongelukkigen zeeslag in 1665, toen hij het eenige schip dat op den vijand veroverd werd, the Charity, vermeesterde, waarvoor hij met een gouden keten begiftigd en tot gewoon kapitein bevorderd werd.

Vervolgens woonde hij al de verdere zeeslagen van den Tweeden Britschen oorlog, daaronder den tocht naar Chatham, en die van den Derden bij, waarin hij steeds door dapperheid uitmuntte, en waardoor hij zich den weg baande tot de waardigheid van Schout bij nacht, tot welke hij in 1670 verheven werd, en later tot die van Vice-Admiraal. Den laatsten rang had hij wel bepaaldelijk te danken aan de dapperheid door hem betoond in den hardnekkigen strijd van Kijkduin van 21 Aug. 1673, toen hij na het sneuvelen van den Vice-Adm. Isaac Sweers, door den krijgsraad bij voorraad in diens plaats werd aangesteld, welke benoeming door den Prins van Oranje bevestigd werd.

In 1675, als hoofd van een der smaldeelen, tegenwoordig bij den laatsten tocht van de Ruyter naar de Middellandsche zee, deelde hij in al de gevaren en rampen van dien tocht. Vooral na het treurig einde van den opperbevelhebber, toen hij onder den titel van tijdelijk Luitenant-Admiraal-Generaal het gebied over 's lands vloot bij voorraad op zich nam, rustte een hoogstmoeilijke taak op zijne schouders. Na den slag nabij den berg Etna naar Palermo verzeild, om daar de geleden schade te herstellen, en den 2n Juni 1676 in de baai dier stad door de Franschen overvallen, trof de vereenigde Spaansche en Nederlandsche Vloot de ramp, dat het meerendeel hunner schepen door den vijand vernield werden en den Haen sneuvelde.

Zijn lijk werd op eenvoudige wijze in de St Janskerk ter aarde besteld, alwaar echter zijn graf niet meer is aan te wijzen.

Welke de redenen waren waarom hij niet op kosten van de Admiraliteit of van den Staat begraven is en geen praalgraf voor hem is opgericht, deze vindt men vermeld bij de Jonge: Het Nederlandsche zeewezen, III 2e st. 211—214.

Uit zijn tweede huwelijk, met Hillegond Hendricksd. Kleynmeel,

werden hem drie kinderen geboren, waarvan hem, met de moeder, eene dochter, Effige (Aefje) en een zoon, Jan, overleefden.

Omtrent den zoon vindt men aangeteekend dat hij in Oct. 1688 als volontair deelnam aan den tocht van Prins Willem III naar Engeland, en den 25 Jan. 1689 te Plymouth als jongman overleed.

De dochter huwde in het laatst van Nov. 1683 te Amsterdam met Cornelis Reynst.

Het eenige kind uit dezen echt, Johanna, was in 1691, zoowel als hare ouders overleden, waarmede alzoo het geslacht van den Vice-Admiraal den Haen was uitgestorven.

Den Haen woonde laatstelijk in een huis op de Turfmarkt, in 1667 door hem gekocht, dat in 1757 het eigendom werd van den lateren Vice-Adm. Roemer Vlacq, die het liet verbouwen en aldaar den 26 Oct. 1774 overleed.

Thans wordt het bewoond door den heer C. J. C. Prince, den tegenwoordigen eigenaar.

f. van den schout bij nacht **(Pieter) van Middelant.**

Ofschoon het niet bepaaldelijk blijkt dat hij een zoon was van Pieter Huyberts Middelant, in 1650 als burgemeester van Gouda overleden, is het toch zeker dat hij daaraan verwant was en alzoo ook aan diens schoonzoon Joost Verschuere, die van 1659—1670 met lof als kapitein ter zee diende, en later jaren lang almede burgemeester dier stad was .

Van Middelant werd in 1665 tot buitengewoon kapitein aangesteld. Hij behoorde in 1666 tot het eskader van den Luit.-Adm. C. Tromp, die zich in den zeeslag van 4 Aug. van de vloot onder de Ruyter afscheidde, om het Engelsch eskader van de blauwe vlag te bevechten. In 1670 gewoon kapitein geworden diende hij in 1672 onder den Luit.-Adm. Banckert en daarna onder den Vice-Adm. Sweers. Het volgend jaar nam hij op de Komeetstar (70 st.) onder het eskader van den Luit.-Adm. Banckert deel aan de zeeslagen van 7 Juni en 21 Aug. Het was op dit zijn schip dat Tromp in laatstgemelden slag, dien van Kijkduin, overging en waarmede hij laatstelijk den Britschen Admiraal Spragg besprong,

die bij dezen strijd genoopt werd zijn schip te verlaten en daarna jammerlijk verdronk.

Na in 1674 de Ruyter op zijnen tocht naar Martinique te hebben vergezeld, behoorde hij in 1675 tot de vloot onder dezen naar de Middellandsche zee bestemd. Onder den Haen vooruitgezonden, werd hem in Nov. door de Ruyter het bevel gegeven over het smaldeel dat den middentocht uitmaakte en bij hetwelk hij zich zelf bevond.

Tusschen Stromboli en Salino kwam het op den 8 Jan. 1676 tusschen de Nederlandsche en Fransche scheepsmacht onder Duquesne tot een hevigen strijd, waarbij de onzen, en daaronder van Middelant, na met onbezweken dapperheid te hebben gevochten, ten laatste den overmachtigen vijand deden afdeinzen. De Schout bij nacht Verschoor, die de voorhoede gecommandeerd had, in dien strijd gesneuveld zijnde, werd van Middelant in zijne plaats voorloopig tot Schout bij nacht benoemd.

In die hoedanigheid was hij, in het eskader van den Vice-Adm. den Haen, tegenwoordig bij den zeeslag omtrent den berg Etna op den 22 April 1676, in welken de Ruyter zwaar gewond werd, hetgeen op den 26en d. a. v. diens dood ten gevolge had.

Bij den aanval op den 2en Juni 1676 door de Franschen op de Nederlandsch-Spaansche Vloot in de baai van Palermo gedaan, werd onder anderen het schip Steenbergen (68 st.) door van Middelant gevoerd, door een brander aangestoken. Van Middelant, die reeds eenige dagen vóór den slag onpasselijk was geweest, in dezen hachelijken toestand, zoo mogelijk, zijn leven trachtende te redden, sprong door een der poorten van de kajuit in zee, helaas! met het noodlottig gevolg dat hij verdronk.

Het bord vermeldt dit zijn treurig uiteinde als volgt:

CIↃ IↃ CLXXVI.
OBIIT PALERMO II JUNII.

De MIDDELLANDSCHE Zee was 't graf van *Middelland*,
Na, dikmael doorgestreên *Hem* 't schip begaf door *Brant*.

Hij liet als weduwe na Jannigje Hasevelt, bij wie hij minstens acht kinderen had verwekt.

De oudste zijner dochters, Niesgen, (Agnes) huwde 27 Dec. 1673 met Hendrick Walop, toen luitenant te water.

Walop komt in 1675 voor onder de vloot van de Ruyter naar de Middellandsche Zee bestemd, en wel bij het smaldeel van zijnen schoonvader, en bevond zich tijdens den zeeslag van Stromboli bij den voortocht onder den Schout bij nacht Verschoor, terwijl hij daarna, onder van Middelant, deelde in de gevaren en rampen van dezen ongelukkigen zeetocht.

Van de zonen van van Middelant was de oudste, Huybert, in 1678 kapitein ter zee.

Deze huwde in het laatst van April 1680 te Amsterdam met Elisabeth Slingerland (Slingelandt) en overleed in Maart 1684. (Zie omtrent hem o. a. Iets over H. van Beverningk enz. door Dr. G. D. J. Schotel, bl. 64.)

De andere zoon, Jan, notaris en procureur te Gouda, trouwde 9 Febr. 1696 met Dirkje Vlacq, eene dochter van den beroemden zeekapitein Rommer Vlacq.

g. van den zeekapitein **Roemer of Rommer Vlacq.**

Rommer Vlacq werd in Aug. 1637 (ged. 19 Aug.) te Gouda geboren uit den tweeden echt van Mr Dirck Vlacq, Med. Dr aldaar, en Anna Jans Verryn.

Hij behoorde tot een geslacht waarvan onder anderen de stamvader krachtig had medegewerkt tot afschudding van het Spaansche juk.

In 1667 komt hij het eerst voor als luitenant ter zee. Het volgende jaar als zoodanig op het schip van den toenmaligen Schout bij nacht den Haen, bij wien hij in 1670 tot kapitein luitenant werd aangesteld.

Bij de buitengewone uitrusting in 1672 tot commandeur benoemd, nam hij onder de Ruyter deel aan den zeeslag bij Solebay van 7 Juni 1672 en aan dien van 7 Juni des volgenden jaars, terwijl hij in 1674 de Ruyter op diens tocht naar Martinique vergezelde.

Bijzondere melding verdient dat hij in 1677 een der scheepsbevelhebbers was, die, onder den moedigen commandeur Jacob Binckes, in Maart van dat jaar heldhaftig den aanval afweerden van een fransch smaldeel onder den Graaf d'Estrées in de baai

van Tabago. In dien strijd voerde Vlacq het bevel over het schip Het huis van Kruyningen (56 st.), dat door het vijandelijk Admiraalschip met 72 st. werd aangetast. Na mannelijken kamp, waarbij Vlacq op verscheiden plaatsen gewond werd, deed hij zijn schip, dat aan den grond was geraakt, in de lucht vliegen.

Later veeltijds tot geleide van dikwijls talrijke handelsvloten gebruikt, en in 1684 tot buitengewoon, en in 1696 tot gewoon kapitein bevorderd, was hij in 1703 hoofd van vijf oorlogschepen, waarvan het zijne, de Muydenberg, 50 st. voerde, en onder wier geleide zich nagenoeg 100 nederlandsche en britsche koopvaarders hadden gesteld.

Dit konvooi ontmoette op 22 Mei een fransch eskader van vijf koningsschepen van 90 tot 60 st., onder het opperbevel van den markgraaf de Coëtlogon. Niettegenstaande de overmacht des vijands achtten Vlacq en de verdere kapiteins het van hunnen plicht de koopvaarders aan hunne zorg toevertrouwd tot het uiterste te verdedigen. Na mannelijke tegenweer werden de schepen zijner bijhebbende kapiteins, die deerlijk waren gehavend, het eene na het andere genomen. Vlacq, aan wien bij de eerste losbranding van het vijandelijk geschut een arm en een gedeelte van den schouder waren weggenomen, bleef desniettegenstaande den strijd volhouden, en noodzaakte zijnen tegenstander, den bevelhebber van het fransch eskader, af te houden; doch een andere negentiger, die zijne plaats innam, bracht de Muydenberg in gansch reddeloozen toestand.

Het een noch het ander, zoo min de gebeden en smeekingen van twee diplomatieke personages, die zich veiligheidshalve bij hem hadden ingescheept, konden Vlack bewegen zich over te geven, ja zelfs zou hij niet vreemd zijn geweest aan het denkbeeld zich in den uitersten nood in de lucht te doen springen. Niet dan nadat zijn schip tot zinkens toe was doornageld en daarop 42 lijken uitgestrekt lagen en een nog grooter getal stervende en gewond waren, zag hij zich genoodzaakt de bloedvlag te strijken.

Eerst na vier bange uren waren de Franschen in staat den nederlandschen kapitein met zijn volk en verdere personen over te halen, waarna het schip als onhoudbaar in brand werd gestoken.

Hoe treurig ook de afloop ware van dezen heeten strijd, zooveel

was toch door den heldenmoed der vijf kapiteins verkregen, dat niet een enkel van de koopvaarders den Franschen in handen viel. De vier veroverde oorlogschepen werden te Toulon binnengebracht. Ook Vlacq en zijn volk kwamen in die haven aan met het schip waarop zij waren overgegaan. Tegen alle verwachting bleef hij nog ruim vijf weken aldaar in leven. Na een smartelijk lijden bezweek hij ten laatste op den 17 Juli.

Op het bord leest men daaromtrent

CIↃ IↃ CCIII.
OBIIT XVII JVLII.

Vlacq (*Vrankens* SCHRIK) ONTARMT! DIE STORV.
Toulon DES *Zeeleeuws* ASCH VERWORV,
Een *Held* DIE NOOYT *Verwinnaar* KON
VOOR DAT *Hij* ALLES OVERWON.

De Admiraliteit van Amsterdam kennis van zijn overlijden bekomen hebbende, legde aan zijne weduwe eene jaarwedde toe, als een bewijs van dankbaarheid voor de door hem bewezen diensten en trouw tot den dood toe.

Die weduwe was genaamd Willempje Ariens Calff. Den 10 Nov. 1659 met haar gehuwd, verwekte hij bij haar negen kinderen, waarvan vijf hem overleefden.

Van de twee door hem nagelaten zonen, Adriaen en Rommer, huwde de eerste den 27 Jan. 1709, toen commandeur ter zee, met Jacomina Pieters Schietspoel, terwijl Rommer als luitenant ter zee in Sept. 1713 ongehuwd te Gouda overleed.

Adriaan werd de vader van Roemer Vlacq den jongsten, laatstelijk Vice-Adm. van Holl. en West-Friesl.

De diensten van Adriaen Vlacq waren van weinig beteekenis.

Omtrent zijnen zoon Roemer, ged. 30 Oct. 1712, is het meest meldenswaardig diens mannelijk gedrag bij eene ontmoeting op 21 Aug. 1744 van hem en twee andere kapiteins, die met eenige koopvaarders van Lissabon naar het vaderland op weg waren, met zeven fransche oorlogschepen, wier bevelhebber op hoogen toon onderzoek vorderde niet alleen van de koopvaarders maar tevens van de oorlogschepen.

Zijne krachtige weigering en kloeke houding bij die gelegenheid

brachten te weeg dat van het onderzoek werd afgezien, twee afgezonden en aangehouden sloepen, op eene van welke de toenmalige luitenant Johan Arnold Zoutman, met de bemanningen weder werden vrijgegeven en de nederlandsche schepen verder ongedeerd hunnen koers konden vervolgen.

Hij overleed ongehuwd te Gouda 26 Oct. 1774.

Rommer Vlacq de oude woonde laatstelijk op de Gouwe, tusschen de Groenendaal en Turfmarkt, in het tegenwoordige huis van den mandenmaker Belonje, terwijl zijn kleinzoon en naamgenoot later dat van den Vice-Adm. den Haen bewoonde.

Het familiewapen der Vlacqnen vertoont in het midden een' boom waartegen aan weêrskanten een *gevlekt* paard opspringt; in het hoofd van het veld *drie kaarden* (rood), 2 boven en 1 in de kruin van den boom.

h. Van den zeekapitein **Jan de Meijer,**
met de navolgende regelen:
CIↃ IↃ CCVI.
OBIIT IX OCTOBRIS.

HELD. D'MEIER lang befaamt, aan 't Britse en Franse strand,
Streed voor de Koopvaartvloot, in 't oog van 't Vaderland.
De Dood wangunstig op dien Roem van alle Brave
heeft hem niet in zijn Graf, maar in de Zee Begrave.

Jan de Meijer, zoon van Pieter Joosten de Meijer en Neeltie Jans Maerschalck, was in 1693 2e luitenant bij den Vice-Adm. Scheij en ging den 9 April van dat jaar over op het schip van kapitein Van der Dussen. Den 6 Oct. werd hij als commandeur op een brander geplaatst en den 7 Jan. 1699 tot buitengewoon kapitein benoemd.

Den 2 Oct. 1706 deel makende van een konvooi van zes oorlogschepen onder het bevel van den iets onderen kapitein Adriaan Braak, ter begeleiding van 70 koopvaarders komende van de Oostzee en Noorwegen, werd deze vloot op de hoogte van het Doggerzand door een sterker fransch eskader onder den Graaf de Forbin aangetast, waarbij Braak zich dapper tegen den vijandelijken aanvoerder te weer stelde, totdat hij doodelijk gekwetst en zijn schip vermeesterd werd.

Tegelijkertijd kweet ook de Meijer, door twee vijandelijke schepen besprongen, zich moedig van zijn plicht, doch ontving insgelijks een zoo zware wonde, dat hij kort daarna, het bord zegt den 9 der maand, overleed. Deze noodlottige verwonding deed echter bij de zijnen den moed niet verflauwen. Zij verdedigden zich tot het uiterste en havenden een hunner tegenstanders tot zinkens toe. Ten laatste moesten ook zij voor de overmacht bukken en moest de Hardenbroek (50 st.) zich overgeven.

De kloekmoedigheid door de overige scheepsbevelhebbers in hunnen strijd met den vijand betoond, deed dezen ten laatste wijken, terwijl de koopvaardijvloot inmiddels gelegenheid vond te ontkomen, en Forbin geen anderen prijs dan het schip van De Meijer binnen Duinkerken bracht, zijnde dat van Braak in brand geraakt en opgesprongen.

i. Van Laurens van den Kerckhoven.

Het vermelde op het bord doet met grond veronderstellen dat hij in den bloedigen slag bij Malplaquet aan de zuidelijke grenzen van Henegouwen benoorden Maubeuge, geleverd tusschen de troepen der Geällieerden onder Marlborough en Eugenius en het leger der Franschen onder het opperbevel van den maarschalk de Villars, op 11 Sept. 1709 gesneuveld is.

Hij diende, naar gebleken is, als vendrigh onder het regiment guardes te voet van dezen Staat en was even 26 jaren oud. (Ged. 22 Aug. 1683.)

Zijne ouders waren Willem van den Kerckhoven, capiteyn in dienst dezer Landen, later Schepen te Gouda, en Aemilia van der Graeff.

Van de oude, verroeste en gansch geschonden degens, die vroeger bij de borden waren opgehangen, is het onmogelijk te bepalen tot welke borden zij behoord hebben. Drie daarvan zijn gemerkt; de eene Peter — Munich — fec., de andere Peter Bugel — Solingen — fec., en de derde Johannis Conini — Londini. Bij allen is te onderkennen dat zij uit de 17e eeuw afkomstig althans van meer of minder ouden datum zijn.

Borden en degens zijn het eigendom van den heer C. J. C. Prince te Gouda, die ze welwillend in bruikleen aan het Museum heeft afgestaan.

176. Eigenhandige brief van den Kapitein, lateren Schout bij nacht **Willem van der Zaan,** aan Heeren Burgemeesteren van Gouda. Uit Amsterdam 13 Juni 1663. Uit het archief der stad.

Zie omtrent zijne betrekking tot Joris van der Zaan het vermelde bij grafbord *b* aangaande dezen onder No. 175.

177. Portret in olieverf van den Schout bij nacht **Pieter van Middelant ?**

Zie omtrent hem het vermelde bij grafbord *f* onder No. 175.

Dit portret diende niet lang geleden nog als schoorsteenstuk in de Jongejuffrouwenschool op de Turfmarkt te Gouda, naar meening de vroegere woning van Middelant.

Op doek.

178. Biljet van den procureur Van der Togt (Tocht), Gouda 28 Febr. 1701, onderteekend door den zeekapitein **Rommer Vlacq** den ouden.

Zie omtrent Vlacq het vermelde bij grafbord *g* onder No. 175.

179. Schilderij in olieverf voorstellende een zeegevecht tusschen een Engelsch oorlogschip en een ander onder Witte vlag met knoestig kruis en sautoir.

Eigendom van den heer C. J. C. Prince. Op doek.

180. Portret met wapen van **Jan Taalman,** geb. te Gouda 12 Jan. 1675 en aldaar in het begin van Juni 1755 als Luit.-Admiraal overleden, (zoon van den beroemden zeekapitein Abraham Taalman † 1696). Naar eene teekening vroeger in het bezit van Jhr. J. W. van Sypesteyn. In ovaal. Lith. van F. H. Weissenbruch. Steendr. van J. D. Steuerwald.

In lijst en achter glas.

181. Eigenhandige brief van **denzelfden** uit het schip Brede(n)rode 31 Julij 1732. Hij was destijds kapitein.

182. Eigenhandige brief van den zeekapitein **Roemer Vlacq den jongsten** uit het schip de Dolphijn 1745.

Zie omtrent hem het vermelde bij het grafbord *g* onder No 175 aangaande zijnen grootvader Rommer Vlacq den ouden.

183. Eigenhandige brief van **Johan Arnold Zoutman** kapitein op de Phoenix 15 Nov. 1765.

No 180—183 geschonken door den heer Lt Kol. N. Scheltema.

184. Portret met wapen van den Schout bij nacht, lateren Luit.-Admir. **Johan Arnold Zoutman,** geb. te Reeuwijk nabij Gouda 10 Mei 1724 † te 's Gravenhage 7 Mei 1793, begraven te Geertruidenberg.

Gravure van van Megen naar A. Schouman.

H. 40 c. Br. 32 c. In lijst en achter glas.

185. Linie der Hollandsche en Engelsche schepen vóór den slag bij Doggersbank 5 Aug. 1781, met hoogduitsch en fransch onderschrift,

In lijst en achter glas.

186. Gelijke voorstelling bij den slag.

Gravure met 8 reg. Hollandsch vers met de initialen J.L.F.V.B.

In lijst en achter glas.

No. 185 en 186 geschonken door de heer J. J. Bertelman.

187 Zinneprent op het overlijden van Zoutman (Muller 6323.)

In lijst en achter glas.

188. Afbeelding van zijn grafmonument te Geertruidenberg.

189. Bronzen gedenkpenning op den dood van **Zoutman.**

Aan de voorzijde zijn borstbeeld, aan de keerzijde vermelding van de plaats en het jaar van zijn overlijden. Simon fec.

Midd. 4, 6 c.

190. **Groote zilveren gedenkpenning** op den zeeslag bij Doggersbank. 1781. J. G. Holtzhey fec. Midd. 4, 5 c.

Voorzijde. Het handeldrijvend Nederland, onder het beeld van eene Maagd, rijst, met opgeheven speer in de rechterhand, ten strijde op, terwijl zij met de linkerhand op de scheepskroon wijst die haar hoofd siert, en het oog opheft ten hemel, waaruit lichtstralen, ten teeken der Goddelijke gunst, nederschieten. Vóór haar is een vergramde Leeuw, met het hoofd naar haar gewend, in de rechterklauw gewapend met een bundel pijlen, waaruit bliksemstralen op vluchtende oorlogschepen schieten, met fiere drift over anker en oorlogstuig klimmende. Naast haar een brandend altaar waarvan onderscheidingsteekenen, voor de dappere zeelieden bestemd, afhangen, en achter dat altaar zinnebeelden van den koophandel, ter aanduiding waarom Nederland den oorlog voert. Bovenaan leest men :

INJURIIS COACTA.

d. i.

Door beleedigingen of verongelijkingen gedwongen.

IN VADO ASELLI V AUGUSTI

MDCCLXXXI.

d. i.

Op Doggersbank den 5 Augustus

1781.

Keerzijde. Zeven door lichtstralen beschenen lauwerenkransen, van ieder van welke een eerepenning afhangt, terwijl aan de beide zijden van den middelsten krans twee A. A. gezien worden, beteekenende: Admiraliteit Amsterdam, waartoe de zeven officieren, in de kransen vermeld, behoorden, die den zeeslag bijwoonden en daarbij in de Nederlandsche linie streden. Het omschrift luidt:

IMMORTALIBUS BATAVUM GLORIAE VINDICIBUS.

d. i.

Aan de onsterfelijke handhavers van den Nederlandschen roem.

191. **Kleinere** idem op denzelfden zeeslag. J. M. Lageman fec.

Midd. 2, 5 c.

Voorzijde. De Nederlandsche Leeuw, in fiere houding, wendt het oog naar het licht van boven, waardoor hij bestraald wordt. In den rechterklauw houdt hij een opgeheven zwaard; de linker waarin een Mercuriusstaf geklemd is, rust op een altaar, waartegen het wapen van Amsterdam, uit welke stad de oorlogschepen, die aan het gevecht deel namen, uitliepen. Rondom leest men:

VII HOLL(*andsche*) TEGEN IX (*Lees VII*)

ENGEL(*sche* SCHEEP(*en*)

VICTOR(*ie*) BEVO(*chten*).

onder:

V AUG(*ustus*) 1781.

Op de *keerzijde* het volgende opschrift:

PAS KOOMT DE

VLOOT IN ZEE

MET NEERLANDS

HELDENSTOET

OF 'S VIJANDS TROTS-

HEYD ZWIGT

VOOR VADERLANDSCHE MOED.

192. **Ovale zilveren eerepenning** op kosten van Prins Willem V geslagen en door dezen geschonken aan de officieren die den zeeslag van Doggersbank bijwoonden, met het lint waaraan zij gedragen werd. Ontworpen door den beroemden oudheidkenner Franciscus Hemsterhuys.

L. 3, 5 c Br 2, 8 c.

Voorzijde. De gelauwerde overwinning, staande op eene antieke met een leeuwenkop versierde en met de zeven pijlen gewapende scheepssnebbe, waarop de plaats van den strijd, DOGGERSBANK, uitgedrukt is, houdt met de rechterhand een lauwerkrans en in de linker een palmtak. Het opschrift luidt:

PAX QUAERITUR BELLO. V AUG. MDCCLXXXI.

d. i.

De vrede wordt door den oorlog gezocht,
5 Augustus 1781.

Keerzijde. Te midden van een' met oranjeappelen versierden lauwerkrans, staat het opschrift:

EXIMAE VIRTUTIS PRAEMIUM.

d. i.

Belooning voor uitstekende dapperheid.

Rondom leest men:

MUNIFICENTIA PRINCIPIS AURIACI.

d. i.

Mildheid van den Prins van Oranje.

No. 189—192 zijn geschonken door den heer J. N. Scheltema.

193. **Zoutmanslinten** van witte zijde, die, na den slag van Doggersbank, door vrouwen van alle standen om den hoed werden gedragen, als: één, waarop meerminnen houdende de Holl. vlag met den naam van Zoutman in de linkerhand en blazende op een' kinkhoorn de woorden: *Doggersbank a la Victoire,* met een Holl. Vlaggeschip en een ander in het verschiet; en één, waarop om den anderen een meermin als voren blazende het woord: *Doggersbank,* met een schip in het verschiet, en een zeilend Holl. vlaggeschip.

194. Portret door P. F. de la Croix in pastel, staatsiedegen enz. van

den Schout bij nacht **Evert Bisdom** (geb. 27 Dec. 1733 † 11 Jan. 1786), benevens twee groote scheepsteekeningen door dezen vervaardigd.

Geschenk van den heer Bisdom van Vliet, in leven burgemeester van Haastrecht,

H. 32 c. Br. 24 c. In lijst en achter glas.

b. VERDEDIGINGSWERKEN VAN GOUDA.

195. Affteyckening van 't groote bolwerk mette declaratie van dien, gedaen in den jare 1615. Origineele teekening in kleuren.
In lijst.

196. Platte grond der stad met opgeplakte fortificatiën van 1617.
In lijst.

197. Teekening van het groote bolwerk ten zuiden van de Dijkspoort 1617.
In lijst.

198. Forten in de nabijheid der stad in 1672. Verschillende gravures.
In lijst.

199. Fortification ou architecture militaire par Samuel Marolois, augmentée et corrigée par A. Girard mathématicien. Amsterdam chez Jan Janssen 1627.
Titelplaat W. Akersloot sc.

c. WAPENEN EN WAPENTUIGEN.

200. **Borstharnas** met halskraag. Eigendom van den heer J. J. Bertelman. H. 39 c.

201. Rek waaraan:
a. een **handboog** bij de oude schutters in gebruik, 15 eeuw.
b. een **hellebaard** met à jour gewerkt blad en vierkante speerpunt, 16 eeuw.
L. 235 c.
c. een **hellebaard** als de voorgaande met langere speerpunt.
L. 242 c.
d. een **piek** van een piekenier uit de 16e en 17e eeuw met vierkante punt.
L. 252 c.

e. een **piek** als de voorgaande.
L. 222 c.

f. **Sponton** van een kolonel der schutterij uit de 17e eeuw met gewerkt blad.
L. 224 c.

g. **Sponton** van een kapitein idem met peervormig blad.
L. 207 c.

h. **Sponton** van een luitenant idem met langwerpig speervormig blad.
L. 113 c.

i. Vier **pieken** van de stedelijke rustbewaarders (Landstorm in 1830.)
L. 201 c.

202. Vier **oude sabels,** waaronder een Spaansch rapier, opgegraven te Oudewater, het laatste een geschenk van den heer D. W. C. Veldhorst.

203. **Degenkling,** waarop gegraveerd is Potzdam en het Pruissische wapen, opgegraven bij het onderzoek naar de tunnel onder den IJsel.
Geschenk van den heer C. A. Schouten.

204. Bord waaraan:

a. drie oude **dolken,** opgegraven in de nabijheid van Gouda.
Geschenken van de heeren Dr. M. A. G. Vorstman, G. C. van der Want en J. J. Bertelman;

b. vijf oude **vuursteenpistolen** waarvan:
een zeer oud ruiterpistool, geschonken door den heer J. N. Scheltema; een dito en een ander met de woorden: Guatimala. Pietro Kreitz op de slotplaat, toebehoorende aan den heer J. J. Bertelman; een jachtpistool (tromblon), geschonken door den heer Muller te Haarlem; en
een pistool met metalen loop, volgens zeggen afkomstig van een Engelsch struikroover, met de woorden: Galton London op de slotplaat, toebehoorende aan den heer A. C. Snel, burgemeester te Moordrecht.

c. een **kruithoorn.** Geschenk van den heer G. F. Snijders te Haarlem.

d. een **forket** zonder stok.

205. Rek waaraan:

a. een **Infanteriesabel** met den Holl. Leeuw in het gevest met scheede.

L. 100 c.

b. een **Cavaleriesabel** met scheede uit den Bataafschen tijd.
L. 98 c.

c. een **hartsvanger** met scheede.
Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

d. een **Deensch zwaard** van brons uit het bronzen tijdperk.
Eigendom als voren.

e. een **staatsiedegen** met scheede.
Geschenk van den heer A. C. Snel te Moordrecht.

f. een **klewang, werpspies** en Engelsch **vuursteengeweer,** veroverd bij de inname van de Missigit in Atjeh.
Geschenk van den heer H. J. Ph. Eydman te Oud-Beijerland.

g. een **assagaai** van de Zoeloes.
Geschenk van den heer J. P. A. van Leent te 's Hage.

h. een **sabel** met scheede op het lemmet met de inscriptie:
Gouda. Vrijheid, 1784.
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

i. een tweeloops-percussie **jachtgeweer.**
Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

j. een vuursteen **jachtgeweer.**
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

206. Een paar oude **stijgbeugels.**

k. een **ganzenroer.**

207. **Slang of serpentijn** met het wapen van Gouda in vroeger tijd gediend hebbende tot verdediging van de stad; opgegraven uit de fondamenten van de Oude Kleiwegspoort.

V. SCHUTTERIJ.

---

1. Het oude St. Jorisgild.

210. Portret van **Jacoba van Beijeren,** Gravin van Holland. (ob 1436 aet 36.)

Ter halver lijve, links, onder eene toog, van onder een medaillon, voorstellende haar huwelijk met Frank van Borselen.

Naar J. Mostert door J. Folkema, 1753. fol. (Muller 9. a. Graven.)

H. 53 *c.* Br. 40 *c.* In lijst en achter glas.

211. Portret van **Frank van Borselen,** Graaf van Oostervant.

Ter halver lijve, van voren, onder eene toog, van onderen een medaillon, hem voorstellende aan het schaakbord.

Naar J. Mostert door J. Folkema. Pendant van het voorgaande (Muller 10. a. Graven.)

H. 53 *c.* Br. 40 *c.* In lijst en achter glas.

Beide geschonken door den heer Th. van den Broek te Rotterdam.

212. **Miskelk** met hostie-schotel (patena) van massief zilver, verguld en geëmailleerd of ingelegd, (*) door Vrouwe Jacoba van Beijeren aan de Voetboogschutters van St. Joris te Gouda geschonken, waarschijnlijk na hare overwinning in 1425 aan de Gouwesluis nabij Alfen; later een sieraad op hun altaar, het H. Sacramentsaltaar in de St. Janskerk.

Een meesterstuk van smaak en van technische bedrevenheid uit den bloeitijd der Bourgondische goudsmidskunst.

Het voetstuk is een octogoon, aan de bovenzijde versierd met acht ingelegde tafereelen uit de lijdensgeschiedenis van Christus, en aan de hoeken uitloopende op finalen in den vorm van schilddragende engelen om den anderen met het wapen van Beijeren en dat van Gouda (met de zes sterren).

(*) Deze merkwaardige kelk, die men verloren achtte, werd in 1873 door de heeren aan wie het rangschikken van het oude Goudsch archief was opgedragen, hoogst onverwacht uit eene onaanzienlijke gildekist, tusschenuit papieren en boeken, in bijna onkenbaren staat te voorschijn gebracht.

Juist driehonderd jaren vroeger was zij bestemd geworden te gelde te worden gemaakt.

Bij resolutie van de Vroedschap van Gouda d.d. 19 Sept. van het rampspoedige jaar 1573 toch werd besloten o. a. **de kelk** en ander zilverwerk dat nog van 't **Schuttersgilde** gevonden werd, tot een **aalmoes** aan den „Heyligeest" (het Armwezen) te schenken.

De stad Gouda mag zich gelukkig rekenen dat het kostbaar gedenkstuk uit haar schoon verleden voor haar behouden is gebleven.

Het middenstuk (de knop) is zeer fraai bewerkt met rosetten en kleine geëmailleerde knoppen, waarvan de bewonderenswaardige fijnheid der miniatuurguirlandes, die de boven- en onderzijde van den knop omkransen, bovenal de aandacht trekt.

Het bovenstuk (de coupe) is geheel rond en vlak bewerkt, maar is van onderen gevat in een prachtig uitgevoerden krans van fleurons, die weder een krans van geciseleerde medaillons met de borstbeelden van eenige apostelen insluiten.

De overgangen van den knop naar de coupe en het voetstuk zijn in Gothischen stijl à jour gewerkte achthoekige pijlers, waarvan het onderste gedeelte zoo bewerkt is, dat, bij de aansluiting met het voetstuk, de hoeken gesteund worden door acht keurige gegoten beeldjcs, waarschijnlijk voorstellende eenige profeten uit het Oude Testament. (*)

213. **Privilegie** van Vrouwe Jacoba van Beijeren waarbij aan de schutters van den St. Jorisdoelen te Gouda, ter gedeeltelijke te gemoetkoming in hunne kosten, jaarlijks veertig paar reigers worden toegezegd om te verschieten. Gegeven op het slot Ter Goude A° 1428.

Op perkament met uithangend groot zegel van rood was.

2. *De Schutterij van de* 16*e en* 17*e eeuw.*

214. Twee zilveren **Schutterspenningen,** vertoonende aan de eene zijde een scnutter in oud kostuum met rapier en haakbus met forket, aan de keerzijde het Goudsche wapen met doornenkrans en tenants, waarboven: (**Schvt. pen.**) en van onderen (**Govda**).

Midd. 2,8 c.

215. **Rolle** van de goetwillighe compagnie binnen der stede van der Goude, ten versoecke van Syn Princelycke Excellentie Graeff Willem van Nassouw, in ghemeenschap van andere steden, naemtelyck

(*) Bij de beschouwing van den voormelden kelk kunnen de bezoekers van het Museum tevens bezichtigen eene potloodteekening van den heer J. J. Bertelman van een dergelijken kelk, maar minder schoon van vorm, die zich in de kerk van Tortosa (Spanje) bevindt, en die behoord heeft aan den tegenpaus Benedictus XIII, door wien het huwelijk van Vrouwe Jacoba en Hertog Jan van Brabant ontbonden is.

Zeer waarschijnlijk was alzoo deze kelk almede een geschenk van Vrouwe Jacoba van Beijeren.

Dordrecht, Delff ende Rotterdam, versamelt tot ontset van de belegheringe der stadt Haerlem, den 11en Junij 1573.

tot Gouda Herdruckt bij Johs Endenburg 1708.

H. 35 c. Br. 25, 5 c. In lijst en achter glas.

216. **Kort verhaal** ter eeren der heeren Burgermeesteren van der Goude, vrijwillige voorgangers haarder Schutterije: mitsgaders oock ter eeren de Capiteynen, officieren en schutters derzelver stede, hare E. vrijwillige navolgers door ordre van haren Colonel den E. Jan Buys: om te besetten zommige zwacke Forten tegen het overvallen van het Vereenight-Lands algemeyne Vijand, (daervan graaf Hendrick van den Bergh nu was overste veldheer) ten tijde dat de stercke stadt 's Bosch, door Prince Fredrick Hendrick den eersten Meye 1629 was belegert en den 17n September daaraanvolgende bij hem gewonnen.

Gedicht ende op Rijm gestelt door M. C. Vlack.

Niemand zonder Vlak

tot Gouda, herdrukt bij Joh. Endenburg, Stadsdrucker op de Markt in de Chronyk. 1712.

H. 40 c. Br. 30 c. In lijst en achter glas.

217. Schuttersstuk met het jaartal 1599, voorstellende den Kolonel Jan van Reynegom met zijne onderhebbende officieren; geschilderd door **Corn. Ketel** (geb. 1548).

Kniestuk met elf figuren.

H. 155 c. Br. 254 c. Op doek.

218. Schuttersstuk met het jaartal 1615, voorstellende den Kolonel Gijsbert Hendricksz 't Hart met zijne onderhebbende officieren, benevens den wachtmeester van den Provoost; geschilderd door **Jan Daems de Veth** († 1625).

Kniestuk met twintig figuren.

Aan de Veth werd voor 't schilderen en voor 't vergulden van de lijst betaald in eens de somme van hondert ses en twintich gulden tot xl gr. 't stuck, zonder meer, en voor 't hout en 't maecken van de lijst aen Jacob Dercksen, schrijnwerker, eens de somme van 15 gls prijze voorsz. (Oud resolutieboek van den krijgsraad (1613—1669 pag. 6 verso).

H. 144 c. Br. 377 c. Op doek.

219. Schuttersstuk met het jaartal 1619, voorstellende denzelfden Kolo-

nel met zijne officieren, door **denzelfden schilder** als het vorige.

Kniestuk met veertien figuren.

H. 170 c. Br. 248 c. Op doek.

220. Schuttersstuk met het jaartal 1621, voorstellende den Kolonel Andries Louris van Swaenswijck met zijne officieren, vermoedelijk van **denzelfden schilder** als het vorige.

Kniestuk met veertien figuren.

H. 145 c, Br. 254 c. Op doek.

221. Schuttersstuk voorstellende den Kolonel Harmanus Herberts met zijne onderhebbende officieren uit den jare 1642, geschilderd door **Wouter Pietersz Crabeth** († kort voor 16 Juli 1644), kleinzoon van den glasschrijver van dien naam.

Veertien figuren ten voeten uit.

De officieren onder genoemden Colonel waren de capiteynen Dammis van Swaenswijck, Harmen Cincq (wantslager), Jan Wouters Doen, Alewijn Jansse van Hoven; de lieutenants Dirck Cornelisse Hopcoper, Hendrick Herberts; Harmen de Vrije, Adriaen Cornelisz Vereyck; de vendrigs Willem van der Houven, Nicolaes Verwindt, Dirck Caut, Abraham Daesdonck; de secretaris Pieter van Teylingen.

Indien het waar is dat de schilder, in 1628, 36—38, 40, 41 en 44, doch niet in 1642, Capiteyn bij de Schutterije, zich zelven op deze schilderij heeft afgebeeld, zooals gezegd wordt, dan neemt hij wellicht de plaats in van een der voormelde officieren.

Onderaan de schilderij leest men de volgende inscriptie:

„Krabeth syn laeste kunst hier toont,
Wiens naem de Faem met eer bekroont."
Morir pour vivre.
No. (Ao.) 1644.

Den 2 April 1642 werd door den krijgsraad besloten tot het doen vervaardigen van een schuttersstuk door den kapitein Wouter Pietersz Crabeth voor *f* 400 zonder het doek of de lijst, binnen zes maanden. (Oud Resolutieboek van den krijgsraad 1613—1669 pag. 39 verso.)

H. 252 c. Br. 453 c. Op doek.

222. Schuttersstuk van den jare 1652, voorstellende den Colonel Govert

Snys met de Capiteynen Jan van Immerseel, Hendrick Herberts, Jan Herberts en Adriaen van Groenendijck, zittende aan eene tafel met gebloemd kleed, een der officieren met een glas in de rechterhand, een ander met een passer iets afmetende op een vel papier; achter hen de bode van den schuttersraad; in den linker bovenhoek het wapen van Snys. Geschilderd door **Ferdinand Bol** († 1681); een stuk van groote verdienste.

De onder de schilderij gestelde namen komen niet geheel overeen met die der kapiteins, welke in 1652 in dienst waren, zijnde deze de capiteynen Hendrick Herberts, Dirck Cant, Johan Bonser en Jan Jansse van Immerzeel.

Hierbij wordt nog aangemerkt dat Johan Herberts in 1649 en Adriaen van Groenendijck in 1653 kapitein was.

H. 213 c. Br. 252 c. Op doek.

223. **Groot wapen** met helm van den kolonel Govert Snys, nit hout gesneden en gekleurd.

224. **Een zilveren verguldе kop** met deksel, bekend als de Installatiekop; vlak bewerkt met daarop geplaatst antiek gehelmd vrouwenbeeldje met speer in de rechterhand en een schild met het wapen van St. Joris aan de linkerhand.

Aan de binnenzijde van het deksel staat gegraveerd:

Colonel Johan van Immerzeel; capitains Lambertus van Coevenhoven, Cornelis van Bueren, Dirck Verhoorn; Dr. Albertus Moeringh, Mr. Cornelis Cincq, Mr. Melchior Ger. van Rietveld; lieutenants Eenwout Vermeule, Pieter Verhouf, Martinus van der Zaan, Johan Snys, Hendrik Ridder, Johan Scharenburgh; secretaris Magnus Everswinckel, 1679, hebben dese kop aan de posteriteyt van de Crygsraad vereert.

H. 30 c. met het beeldje 38 c. Midd. 12 c.

225. **Glazen bokaal** met deksel en ring waarop gegraveerd zijn de wapens van den Colonel Mr. Cornelis de Lange en van de capiteynen Gerard Oosterlingh, Gerard Verrijn, Mr. Harmen Sijen en Dr. Christoffel van den Bogaert.

In den jare 1694 door genoemden Colonel aan den schuttersraad geschonken.

H. 29,3 c. met het deksel 39,5 c.

3. *Schutterij van de* 18e *en* 19e *eeuw.*

226. **Wijnglas** waarop gesneden de voorstelling van David en Jonathan en het devies: *Amicitiae.*

H. 19 c. met deksel 28 c.

227. **Wijnglas** waarop gegraveerd een Roosje met het devies: *Laetare.*
H. 20 c.

Beide glazen zijn in 1715 aan den schuttersraad geschonken door den Colonel Dr. Georgius Boudens, de kapiteinen Andries Timmer, Theodore van Rossum, Mr. Reynier van Kinschot en Mr. Frans Verrijn, en de luitenants François van Limburch, François de Monchy, Bastiaen van Ravensberg en Gerard Pijper.

228. **Een groot wijnglas** met deksel waarop gegraveerd het Haantje op het Hennetje met devies: *Uxoribus et Amoribus.*

H. 18 c.

229. **Wijnroemer** waarop gegraveerd een toomeloos paard met devies; *Aurea Libertas.*

H. 17,5 c.

Beide glazen zijn in 1721 aan den schuttersraad geschonken door den Colonel Mr. Adriaen van Groenendijck; de kapiteinen Mr. Gijsbert van den Bogaert, Cornelis Blom, Mr. Melchior, Sebastiaen van den Kerkhoven en Mr. Cornelis Willem van Outshoorn; en de luitenants Mr. Frederick van der Hoeve(n), Cornelis Vuurens, Willem van der Heck en Nicolaes van Overvelt.

230. **Wijnglas** met deksel, Wolfsglas, waarop is voorgesteld de Goudsche schutterij onder de gedaante van eene vrouw met helm en borstharnas, gezeten op en te midden van oorlogstuig, onder een olijfboom aan welken het stadswapen is opgehangen. Zij houdt een speer en olijftak in de rechterhand en rust met den linkerarm op een schild met het beeld van St. Joris, terwijl zij met den voet eene slang vertreedt.

H. 18,8 c.

231. **Wijnkelk** (Wolfsglas) met het wapen van Gouda.

H. 19,3 c.

232. **Wijnkelk** met deksel met het wapen der Vereenigde Nederlanden, de Leeuw met de pijlen.

H. 19,5 c.

Deze drie glazen zijn in 1734 aan den schuttersraad geschonken door den Colonel Cornelis Arckenbout, de kapiteinen Jan de Kedts, Mr. Jan de Monchy, Mr. Willem Sebastiaan Boers en Dr. Daniel Dolegiús de Kedts, en de luitenants Nicolaas van den Berg, Jan Verrijst, Hendrik Luyten en Magnus Pluym.

233. **Een fraaie Buffetkast** uit- en inwendig met verguld lof- en snijwerk.

In 1738 aan den schuttersraad geschonken door den Colonel Mr. Gerard van Brandwijk heer van Bleskengrave, de kapiteinen Jan de Kedts, Mr. Vincent van Eijck, Hendrik van Heuven en Mr. Willem Decker heer van Urcem, en de luitenants Magnus Pluym, Jacobus Blom, Jan van Breda en Gerrit Boon.

Het buffet is in 1856 gerepareerd en opnieuw beschilderd.

234. **Wijnroemer** waarop gegraveerd een hertejacht.

In 1758 geschonken door den Secretaris van den schuttersraad Mr. Balthasar Jan Gabry.

H. 16 c.

Onder de verzameling glazen enz. in de zaal van den Schuttersraad komen nog voor:

235. **Groot glas** waarop in vier medaillons afzonderlijk zijn afgebeeld een jongen, een juffer, een edelman te paard en een boer, waarboven: *Junger holle wein. Jungfrau scheck ein. Edelman trink aus Pauer zahl aus.*

H. 14 c. Midd. van boven 11,2 c.

236. **Groote bokaal** met veel fraai lofwerk.

H. 28,5 c. met het deksel 38 c.

237. **Bokaal** waarop zijn afgebeeld vliegende duiven tusschen lofwerk.

H. 21,5 c. met deksel 30,5 c.

238. **Bokaal** met de afbeelding van wapentuig, waarboven een bundel van zeven pijlen en het onderschrift HAEC LIBERTATIS ERGO; van achteren een stralende zon.

H. 18,5 c. Geschenk van den heer C. J. C. Prince.

239. **Groote wijnkelk** van boven prachtig gegraveerd met fraai deksel.

H. 20 c. met deksel en ring 27 c.

240. **Wijnkelk** van boven gegraveerd met fraai deksel.

H. 19 c. met deksel 25 c.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

241. **Wijnkelk** met zeskanten steel.
H. 16 c.

242. Het dikke van een **buffelhoorn** tot drinkvat bereid.
H. 25 c. Midd. van boven 10 c.
Geschenk van den heer J. F. C. Prince, officier der Goudsche Schutterij, medegebracht uit Abyssinie, bij gelegenheid van den door hem bijgewoonden veldtocht der Engelschen tegen Koning Theodorus.

243. **Groen glazen kruiderwijnvat** met deksel.
Geschenk van den luitenant Verhaer.
H. 32 c.

244. Acht **wijnglazen** met witte spiralen in den steel.
H. 16 c.

245. Kristallen **bokaal** met zilveren voet, fraai geslepen, waarop: *Concours Gouda* $18\frac{5}{9}76$.
H. 18 c.

246. **Publicatie** van Burgemeesters der stad Gouda betreffende hetgeen de Schutterij te verrichten staat bij gelegenheid van de komst der stadhouderlijke familie in de stad op 6 Aug. 1756. Gouda bij Joh. Outhuyse, stadsdrukker op de Markt in de Chronyk.

247. **Nieuwjaars Zegenwensch** van de tamboers der Schutterij van Gouda 1780. Te Gouda bij Joh. van der Klos. J. v. Oije sculp. 1757.

248. **Album** in 1779 geschonken door den heer Mr. Huijbert van Eijck, Oud Colonel.

249. **Wachtalmanak** der Schutterij van Gouda met zilveren beslag en pennetjes van 1785.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

250. Portret van Mr. **Jacob Blauw** Commandant der Goudsche Schutterij in 1787 en Gezant der Staten in Frankrijk in 1796.
Gravure van A. Tardieu naar L. David.
In lijst en achter glas.
Geschenk van den heer Dr. M. A. G. Vorstman.

251. Ordonnantie en reglement op de Schutterij der stad Gouda. Gedrukt te Gouda bij J. van der Klos 1789.

252. Reglement voor de Nationale Garde der stad Gouda. Gedrukt te

Gonda bij H. L. van Buma & C_0, 't eerste jaar der Bataafsche vrijheid.

253. Portret van den Majoor en Kommandant der Goudsche Schutterij Lulius van Goor († 1882).

4. VAANDELS.

254. **Een rood vaandel,** waarop *de Gewapende Schutterij van Gouda* is voorgesteld onder de gedaante van een *krijgsman,* van top tot teen geharnast en in strijdende houding. In de rechterhand houdt hij een getrokken zwaard, en aan den linkerarm het wapenschild der stad met de doornenkrans. Om het lijf draagt hij een sjerp met de stadskleuren, rood en wit, en op zijn helm een pluim van vederen, rood, wit en blauw. Hij betreedt een slagveld, bedekt met lijken en bezaaid met gebroken wapenen, Spaansche vaandels, vernielde ketens, waarop zich mede een verbrijzelde commandostaf, verscheurde plakkaten, sententien enz. bevinden. Het draagt tot zinsprenk:

Pro aris et focis.

(Voor altaren en haardsteden.)

255. **Een blauw vaandel,** waarop is afgebeeld *de Goudsche stedemaagd,* met groenen sluier omhangen en in onderwetsch rozekleurig gewaad, het hoofd gedekt door een helmet met stedekroon en roode, witte en gele (oranje) pluimage. Zij leunt tegen eene zuil, het zinnebeeld der standvastigheid, en rust met den elleboog op een bijbel. In de eene hand houdt zij een bundel privilegien en handvesten en in de andere het stadswapenschild met de doornenkrans, benevens de speer der vrijheid met rooden hoed, omslingerd met goudsbloemen en andere teekens, ontleend aan de Goudsche rederijkerskamer „de Goudsblom", die veel ter bevordering van de geloofs- en gewetensvrijheid alhier had toegebracht. Achter haar ziet men rechts de rivier de Gouwe en links den IJsel, voorgesteld door twee urnen en verder bijwerk. Het opschrift luidt:

Hac nitimur, hanc tuemur.

(Hierop steunen wij, haar beschermen wij.)

Deze twee vaandels zijn de nog in wezen zijnde van de vier, het witte, roode, blauwe en oranje, van de oude schutterij te Gouda.

256. **Een wit vaandel,** waarop het wapen der stad is afgebeeld, met de zinsprenk:

Eendragt maakt magt.

Waarschijnlijk heeft dit vaandel gediend bij het Genootschap van wapenhandel te Gouda, onder hetzelfde devies, waarvan Mr. C. J. de Lange van Wijngaerden in 1787 Commandant was. Zie No. 112.

De drie voormelde vaandels zijn door den tegenwoordigen schuttersraad in bruikleen afgestaan.

257. **Een blauw vaandel,** uit den Patriottentijd.

Aan de eene zijde zijn afgebeeld twee gehelmde en geharnaste vrouwen, de eene met een loodplank en de andere met de zeven pijlen in de hand, zittende ter wederzijde van een altaar waarop twee brandende harten, en voor hetwelk een schild met de letters A. M. D. F. R. Aan den voet een Leeuw en Haan, benevens een omvergeworpen Kroon.

Onderschrift:

Het slaafsche juk vergruisd, 's Volks kluisters losgereten,
De Dwinglandij onttroond: O trotsche Schilderij.

Aan de keerzijde is afgebeeld een zittende vrouw met den rechterarm rustende op een schild met het opschrift: *Vrij of Dood,* en in de linkerhand een speer met vrijheidshoed en wimpel van wit en rood. Aan den voet een geknield kind met offervat; rechts een Leeuw waaronder een menschenhoofd; in het midden verbroken kluisters.

Onderschrift:

Zie hier den fieren Leeuw, zo lang geketend, Vrij.
D' Aristocraat, zo snood! in 't lage stof gesmeten.

258. Een fraai wapen van de Vereenigde Nederlanden omringd van wapentuig, op zijde gedrukt, afkomstig van een oud vaandel. Geschenk van den heer F. Maas. In lijst.

V. KERKWEZEN.

a. *Altaarstukken.*

259. **Anthonie van Montfoort** gezegd **van Blokland** (geb. te Montfoort 1532); leerling van zijn oom Hendrik Assuerusz te Delft en Frans Floris; ging later naar Italie.

Altaarstuk, voorstellende **de onthoofding van den apostel Jacobus.** Koning Herodes Agrippa zit aan het hoofd van het tafereel op zijnen vorstelijken zetel met den schepter in de linkerhand; onder hem zijne senatoren en daaromheen de lictoren; een der leerlingen doet vergeefsche pogingen om het leven des apostels af te smeeken. Met kalmte, waardigheid en weemoed om de lippen, die gewis den leerling geldt die vóór hem viel, wacht de geknielde apostel den doodelijken slag af.

Deze schilderij heeft als kunsttype van zekere periode en als boeiend tafereel groote waarde, nog verhoogd door hare zeldzaamheid, als zijnde in Nederland het eenig overgebleven stuk van dien meester en een van de drie nog aanwezige in Europa.

Oorspronkelijk geschilderd voor het St. Jacobs altaar in de St. Janskerk, prijkte het later als wandbekleeding in schepenskamer, en geraakte ten laatste tusschen de planken op de stadstimmerwerf, hetgeen veel tot de beschadiging van het stuk heeft bijgedragen.

H. 314 c. Br. 264 c. Op paneel.

259a. Staalgravure dezer schilderij door C. Eduard Taurel te Amsterdam, met beschrijving. Geschenk van den graveur.

260. **Dirk Barendsen** (geb. te Amsterdam) toog naar Italië en werd leerling van Titiaan.

Triptychon, bevattende tafereelen uit het leven van de Maagd Maria.

Het middenstuk stelt **het bezoek der herders** voor. In het midden het kind Jezus in de kribbe, Maria daarneven zittende en Joseph achter haar geknield met de eene hand op haar schouder; achter hem een knaap over zijnen schouder turende. Een herder met strooien hoed treedt behoedzaam nader om eerbiedig neder te

knielen evenals een andere naast hem die gebukt staat. Op den voorgrond een kind met een lammetje, hooger op een groep van drie personen, achter welke eene vrouw met een haspel en daar achter eene vrouw met een kind dat alleen oog voor zijn molentje heeft. Aan de andere zijde een der herders op den voorgrond geknield, sprekende met eene herderin die met gevouwen handen op een staf leunt. Verder nog eenige figuren en in de hoogte juichende engelen.

Op den linkervleugeldeur, op de buitenzijde waarvan **Maria boodschap** is afgebeeld, is aan de binnenzijde **Maria's sterfbed** voorgesteld. Met een waslicht in de hand, en lendenen en hoofd door eene vrouw ondersteund, blikt de stervende hemelwaarts; Joseph ligt aan het voeteneinde nedergeknield omringd door eene groep vrouwen; onderaan het tafereel eene vrouw met een gebedenboek en daarnaast een klein altaar met het laatste oliesel.

Op den rechtervleugel aan de binnenzijde, voorstellende **Maria Hemelvaart,** een sarcophaag door eenige personen omringd, waarvan een de ledige ruimte doorzoekt, een ander een gebed ten hemel opzendt, een derde smeekend het oog opwaarts richt, een vierde verrukt het wonder der verrijzenis aanschouwt.

Deze vleugel is schoon geschilderd en het best geconserveerd. De vrouw die de armen uitspreidt is een meesterstuk en even schoon het krachtige beeld dat in de schaduw is nedergeknield.

Overgebracht uit het St. Catharina gasthuis en waarschijnlijk afkomstig uit de voormalige Gasthuiskerk.

H. 277 c. Br. 370 c. Op paneel.

260a. Staalgravure dezer schilderij door C. E. Taurel.

Geschenk van den graveur.

261. Altaarstuk, voorstellende **de Kinderzegening.**

Bij de figuren die goed behandeld zijn komt het relief met groote getrouwheid uit, terwijl drapeering en decoratief zeer fraai zijn. Echter mist het tafereel de vereischte hooge ernst en waardigheid, evenzeer als handeling en uitdrukking, zoodat het geheel den aanschouwer koel laat.

Wellicht is het vervaardigd door Maarten de Vos Sr. of door een schilder uit de school van Pourbus.

Overgebracht uit het St. Catharina gasthuis.

H. 181 c. Br. 186 c. Op paneel.

262. Altaarstuk, voorstellende **het verslaan van Abel door Kaïn.**

Vermoedelijk afkomstig uit de voormalige Gasthuiskerk.

H. 222 c. Br. 210 c. Op doek.

Schilder onbekend.

263. Twee zeer groote vleugeldeuren van een triptychon, waarvan het middenstuk, voorstellende: **de Vlucht met het kind Jezus naar Egypte,** in het weeshuis bewaard wordt, vermits daarvoor op het Museum geen plaats kan worden gevonden.

Op een dier vleugeldeuren is **het huwelijk van Joseph en Maria** en **het bezoek der herders** afgebeeld; op de andere **de aanbidding der Wijzen uit het Oosten** en de **besnijdenis.**

Samenstelling, uitdrukking, teekening, penseelsbehandeling, alles maakt in die stukken een zeer gunstigen indruk, en hoewel zij niet meer tot de streng religieuse school behooren, zijn zij toch met ernst en waardigheid behandeld, vooral de mansfiguren. De achtergronden zijn weelderig gedecoreerd, soms is van de architectuur te veel werks gemaakt.

Het is onzeker van welk altaar en uit welke kerk of kapel zij afkomstig zijn.

H. 276 c. Br. 124 c. ieder vleugel. Op paneel.

Schilder onbekend.

264. Klein triptychon, waarvan het middenstuk **de kruisiging van Jezus** en de beide vleugels, naast elkander in eene andere lijst vastgezet, **de afneming van het kruis** en **de opstanding** te aanschouwen geven.

Dit stuk is bedorven en geschonden, hetgeen te bejammeren is daar teekening, drapeering en uitdrukking de hand eens bekwamen meesters verraden.

Vermoedelijk afkomstig uit de Jeruzalemskapel.

H. 147 c. Br. de eene vleugel 124 c., de andere 108 c. Op paneel.

Schilder onbekend.

b. *Beeldwerk enz. uit kerken en kloosters.*

265. **Zeer oud houten kerkbeeld,** vermoedelijk voorstellende den Vader en den Zoon, onder de gedaante van een oud gebaard man met mantel en pauselijk hoofddeksel, tiara, (God) met een naakt mannebeeld (het lijk van Jezus) op zijnen schoot.

266. Houten borstbeeld van **St. Paulus,** patroon der Collatiebroeders te Gouda, met een rond glas in de borst, waaronder vroeger een stukje van een der ribben van den apostel als reliquie bewaard werd.
Afkomstig uit het vroegere Collatiehuis.

267. In hout gesneden en geschilderd borstbeeld (haut-relief) van **Erasmus,** afkomstig uit het klooster Stein onder Gouda tegenover Haastrecht, met randschrift: DESIDERIUS ERASMUS, GOUDAE CONCEPTUS, ROTERODAMI NATUS A°. 1467 28 DIE OCTOB.; ter wederzijde van het hoofd: OBIIT BASILEAE | A°. 1536 12 JULII.
Uit de Stadslibrye.

268. **Afgietsel** in gips van een borstbeeld van Erasmus.

269. Drie houten **Karbeelkoppen,** afkomstig van het voormalige St. Barbaraklooster in de Keizerstraat te Gouda.
Geschenk van den heer J. van Mensch.

270. **Houten duif,** den H. Geest voorstellende, afkomstig uit de oude kerk der O. Bisschoppelijke Cleresij.
Geschenk van den heer J. van der Ben.

271. Metalen **kloosterbel,** om welke in Gothische(hier Latijnsche)letters:
boven: LOF GOD BOVEN AL. ⊞
in het midden: een Engel. AVE. een vaas met bloemen. GRACIA. de Maagd Maria. PLENA.
van onderen: IC BEN GHEGOTEN INT IAER CIↃ.IↃ.X.L.QI. ⊞ (1540).
Gevonden in den muur van een pakhuis in de Peperstraat, Wijk K. N°. 2. Geschenk van den heer B. Begeer Bz.

272. **Madonnabeeldje** van witte kleiaarde, en een ander met koperen lepeltje, gevonden bij het opgraven der fondamenten van een voormalig klooster op de Raam te Gouda.

273. **Klein Crucifix** van zwart ebbenhout met koperen beeld des Gekruisigden, opgegraven uit het kerkhof van evenbedoeld klooster.

274. Houten **Madonnabeeldje,** kunstig gesneden, opgevischt uit het water van de Raam.

Geschenk van den heer G. C. van der Want.

275. Zeer klein **Madonnabeeldje,** met twee kleine penninkjes, gevonden in eene doodkist op het kerkhof der Cellebroeders te Gouda.

276. Een stuk oude **kant** afkomstig van een priesterkleed of altaar.

Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

277. Afbeelding van een **fresco** uit het koor der afgebrande kerk te Stolwijk. Kleurteekening van den heer J. J. Bertelman.

278. Fragment van de **Bonifaciuskapel** op den Altenstein in Thüringen, onder stolp.

Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

279. Kleurteekening voorstellende St. Laurentius met rooster en palmtak.

280. **Afbeelding** van de koperen platen van het graf in de voormalige Jeruzalemskapel van Ghysbert Willems geseyt Raet, priester en ridder Gods van Jeruzalem, stichter dier kapel. († 1526).

De platen zelve, later het eigendom van Jhr. Mr. V de Stuers, zijn daarna in het Nederlandsch museum te 's-Hage opgenomen.

281. **Afbeelding** van een Gothisch monument, ter linkerzijde met het wapen der stad Gouda, en daaronder het jaartal 1319.

Zeer oude keurige gravure.

Geschenk van den heer J. N. Scheltema. In lijst.

282. **Symbolische voorstelling** van de Moedermaagd met het kind Jezus, zittende op eenen hoogen zetel, geknield aangebeden door koning David en een arme. Voor haar staat eene vrouw met hangende haren en ontblooten boezem, in eerbiedige houding met de armen op de borst, daarachter een man met opgeheven gevouwen handen en voor dezen een kruis dragende, die den blik op moeder en kind gevestigd heeft. Boven het tafereel twee engelen. Fraai schilderstukje op koper. Maker onbekend.

H. 17.3 c. Br. 14 c. In bruikleen afgestaan door den heer J. J. Bertelman.

283. **Vijftien afbeeldingen,** waarvan dertien van voormalige kloosters te Gouda, benevens eene van de St. Janskerk en eene van het Stadhuis, t. w. *a.* 't Ste Margariete klooster, 1585, nu 't Weeshuis; *b.* 't Klooster van Maria Magdalena, 1585, vervangen door de kazerne; *c.* Overblijfsel van de O. L. V. kapel en toren, 1585,

de laatste bestaat nog; *d.* 't Cellebroersklooster, 1685, later de latijnsche school; *e.* Agnietekerk en klooster, 1585, nu de Bank van Leening; *f.* 't Clarisseklooster en kerk, 1558, nu de stads timmerwerf; *g.* Ste Barbarakapel, 1566; *h.* St. Joostkapel, 1585, nu de Luthersche kerk; *i.* Ste Elisabeths gasthuis, 1556, nu oude vrouwenhuis; *j.* Ste Mariaklooster, 1555, later Leprozen-, nu Proveniershuis; *k.* St. Jacobskapel, 1585, de vroegere Remonstrantsche kerk; *l.* Ste Katharina gasthuis, 1585, nu 't stedelijk gast- of ziekenhuis; *m.* de Katrijnekerk en 't Tuchthuis, 1585; *n.* St. Janskerk vóór den brand, 1552; *o.* 't Stathuys, 1585.

Br. 141 c. H. 74 c. Gezamenlijk in eene lijst.

c. Zegels en geschreven stukken betrekkelijk Goudsche kloosters.

284. Zegel van **David van Bourgondie,** Bisschop van Utrecht en drie van oude Goudsche kloosters in was.

285. Fragment van een oud handschrift, bevattende verordeningen aangaande **de Augustijner Nonnenkloosters,** inzonderheid omtrent dat van de maagd Maria ter Gouwe, met de beschrijving daarvan door Dr. M. A. G. Vorstman.

286. Handschrift op perkament van den Vicaris van het Convent der **Minrebroeders** te Gouda, houdende verklaring eenen bijbel ontvangen te hebben etc. Ao. 1455. 27 Januarij, met drie zegels in was.

287. Afschrift van de overdracht van het Fraterhuis der Regulieren, het Convent van St. Paulus, genaamd het **Collatiehuis** te Gouda, dat in 1443 aan de H. Geestmeesters aldaar was overgegeven, aan de Fraterheeren te Delft op 21 Nov. 1447. Met afdruk van het zegel van de Fraterheeren van St. Jonata te Delft.

288. Afschrift van de acte van oprichting van het huis der **arme fraterkens** of arme clercken, en regeling van hun onderhoud en onderricht, onder anderen onder het opzicht en de leiding van de Paters van het Convent van St. Paulus of de Collatiebroeders; wordende dat huis daarbij door het Bestuur der stad onder bijzondere bescherming genomen. Met afdruk van het zegel van het Convent van St. Paulus (het Collatiehuis) 12 Dec. 1475.

289. Quitantien van oude kloosters o. a. van dat der Lieve Vrouwe op

de Gouwe, dat van Maria sterre, die van Ste Cathnrina en Ste Elisabeth, de Collatiebroeders en de arme fraterkens.

290. Fragmenten van oude Kerkmuziek op perkament.

d. *De St Jans- of Groote kerk.*

291. Potloodteekening op perkament van de **kerk** vóór den grooten brand in 1552.

292. Refereyn voor dye Loterie totter Reparacie van de afgebrande Prochiekercke binnen der Ghoude, met de bepalingen daaromtrent van de Regeering van 1554 en 1555.
Gheprent tot Vtrecht by my Jan Henriczoon in den gulden bibel.
Opgeplakt.

293. Bouwkundig plan in kleuren van eenen nieuwen **toren** van de kerk ontworpen in 1606, doch nooit uitgevoerd.
H. 60 c. Br. 30 c. In lijst en achter glas.

294. Gezicht van de markt op de kerk van het einde der 18e eeuw.
Teekening van J. B. In lijst en achter glas.

295. Gezicht op de **grafkapel van Rosendael en Cool** in de kerk.
Schilderwerk van G. J. Verspuy.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

296. Gezicht in de kerk vóór de laatste restauratie.
Schilderij in olieverf van denzelfden.
H. 63 c. Br. 52 c.
Geschenk van denzelfden.

297. Afbeelding van het **orgel** in de kerk.
Teekening van A. Panse. In ouderwetsch lijstje.
H. 40 c. Br. 21.5 c.

298. Gezicht op den **predikstoel** in de kerk.
Schilderwerk van G. J. Verspuy.
H. 28 c. Br. 26 c.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman. In lijst.

299. Gezicht op het **orgel.** Schilderwerk van denzelfden.
Geschenk van denzelfden. In lijst.
H. 28 c. Br. 26 c.

300. Gezicht op het **orgel.** Gravure van A. Val.
H. 63 c. Br. 50 c. In lijst en achter glas.

301. Architectonische teekening van een vroeger koperen **koorhek** in de kerk. In lijst en achter glas.

302. Soortgelijke teekening van het voorlaatste koperen **koorhek** in de kerk. In lijst en achter glas.

303. Soortgelijke teekening van het tegenwoordige **koorhek.** In lijst en achter glas.

304. Wapens van **Joh. van Immerzeel** en **Joris de Lange,** fabriekmeesters 1686.
Fraai in hout gesneden, gekleurd en verguld.
H. 37 c. Br. 86 c.

305. **Groote teekening** in kleuren van een geschilderd **kerkglas,** voorstellende den doop van Jezus door Johannes, dat zich vóór den laatsten grooten brand in de kerk bevond, met het jaartal 1544. In lijst en achter glas.
H. 95 c. Br. 63 c.

306. Teekening in kleuren van het **kerkglas** van Wouter Crabeth, voorstellende: Jezus de voeten zijner discipelen wasschende, door C. Borsteeg.
H. 54. Br. 45 c. In lijst en achter glas.

307. Gravure van het **kerkglas** van Dirk Crabeth, voorstellende de prediking van Philippus den diaken, geteekend door J. C. Boëtius, gegrav. door P. Tanjé.
H. 95. Br. 62.

308. Gravure van het **kerkglas** van Wouter Crabeth, voorstellende het bezoek van de koningin van Scheba bij Salomo.
Teekenaar en graveur als bij No. 307.

e. *Remonstrantsche Kerk.*

309. **Tafereeltje,** voorstellende een Contra-Remonstrantsch burger door twee dienaars van den Hoofdofficier de poort der stad Gouda uitgeleijd in 1616 den 28 Maart. Kleine kopergravure. In lijstje en achter glas.

310. **Monument** van de Remonstranten waarop 15 portretten in medaillon t. w. van Jac. Arminius, J. van Oldenbarnevelt, S. Episcopius, L. Uytenbogaert, H. de Groot, P. Cupus, K. Niellius, E. Poppius, P. de Fijne, G. Vossius, N. Grevinkhoven, P. Tauri-

nus, A. Geesteranus, L. Batelier, G. Brandt, met tafereelen uit hun leven enz. en verder bijwerk, geteekend door J. Jelgerhuis, en in koper gegraveerd door G. Kitsen.

H. 67 c. Br. 53 c. In lijst en achter glas.

311. **Beeltenis** met wapen van **Maria Gerrits de Lange,** (haut-relief) op een steen vroeger geplaatst in de gang van het kerkgebouw der Remonstrantsche gemeente te Gouda, als eene van hare grootste begunstigers, met het jaartal 1648.

H. 90 c. Br. 42 c.

312. **Twee Consoles** van de vroegere Remonstrantsche kerk in 1870 afgebroken en door de tegenwoordige vervangen, met de jaartallen 1636 en 1641.

H. 29 c. Br. 25 c.

313. Photographie van de tegenwoordige Remonstr. kerk.

In zwarte lijst achter glas.

f. *Portretten enz.*

1. R. K. Geestelijken.

314. **Salige Joost** (Judocus van Schoonhoven), tot Gouda in Hollandt, Priester in de orde der Carthuyzers buyten Delft, door bevel van den Grave van der Marck heere van Lumey opgehangen ten Briel, op St. Pietersdagh in Augustus A°. 1572, oudt wesende 40 jaren.

Kopergravure. In lijst en achter glas.

315. **Leonardus Vechelius** (van Vechel), pastoor van Gorkum, van de Geusen ghehanghen voor het gheloof in den Briel op 19 Julij 1572.

Hij was beroepen tot pastoor te Gouda, in plaats van Judocus Bourgeois, sloeg deze beroeping af en werd daarna pastoor te Gorinchem.

Gravure, in lijst en achter glas.

316. **P. Nicolaus Picus,** (Pieck, broeder van Corn. Pieck te Gouda), guardiaan der Gorinchemsche minrebroeders, werd almede in 1572 in den Briel door Lumey omgebracht.

De beide laatsten behoorden tot de zoogenaamde Gorkumsche martelaren.

Gravure, in lijst en achter glas.

Nos. 315 en 316 geschonken door den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

Geschenk van denzelfden. In lijst en achter glas.

317. Portret van **Martinus van Velde** uit Leyden, priester in de kerk te Middelburg onder Gouda, voor het altaar half vermoord op Vastenavond A° 1659 en kort daarop te Leyden gestorven.
Met achtregelig vers en acht tafereelen uit zijn lijden.
Gravure in lijst en achter glas.

318. Portret van **Petr. Purmerent,** priester van de O. Bisschop. Cleresij en Lat. dichter te Gouda. (Geb. te 's Hage, † te Gouda 1663, aet 76).
Borstbeeld rechts, met calot op, baard, knevels en mantel. In ov. met 4-reg. vers: Die tot Gemeente's troost, enz.
L. de Jonge pinx **R. v. Persyn** (*) sculp. fol. (Muller 4318 b).
In lijst en achter glas.

319. De R. C. Lieve Vrouwe-kerk te Gouda van binnen te zien.
Lith. van G. J. Verspuy, boven welke de naam J. E. B. Terbeek.
In lijst en achter glas.

2. Hervormde predikanten.

320. **Jacobus Triglandius** (Trigland, Vereyck), Theol. Dr. et prof. L. B., vroeger Herv. pred. te Amst. Godgel. schrijver (ob. 1654 aet 71). Door Vondel het haantje met den rooden neus genoemd.
Borstbeeld, ter halver lijve, links, in toga, voor eene tafel met boeken. enz. 1648 aet 65. Met 4-reg. Holl. vers: Zie 't beeld van Tregulaud, enz. Door A. J. Conradus, fol. Met adres van H. Focken. (Muller 5404 c.).
In lijst en achter glas.

321. **Johannes Zas,** Herv. pred. te Gouda (ob 1671 aet omstreeks 50).
Met 10-reg. vers van Jos. Heinsius, Chr. Pierson pinx.
H. Bary sculp, kl. fol. (Muller 6288).
In lijst en achter glas.

(*) Reynier van Persyn, geb. te Alkmaar in 1615, huwde den 12n Oct. 1642, toen woonachtig te Amsterdam, met Elisabeth Dirks van Raemburgh te Gouda, en was van 1645 tot aan zijnen dood te dezer stede gevestigd, alwaar hij, weduwnaar geworden, den 25n April 1656 hertrouwde met Maria Crabeth, dochter van den schilder Wouter Pieters Crabeth (kleinzoon van den glasschrijver van dien naam) en Adriana Gerrits Vroesen. Hij overleed kort vóór 23 Nov. 1668.

322. **Johannes Valck,** Herv. pred. te Gouda, (ob 1673).
Met 8-reg. Lat. vers van A. Heycoop uit Portugal.
Chr. Pierson pinx. **R. a Persyn,** sculp. 1661, fol. (Muller 5545).
Zeldzaam. In lijst en achter glas.

323. **Georgius de Mey,** Herv. pred. te Gouda (ob 1712).
Met 8-reg. Holl. vers van J. Cuperus. C. van Diemen pinx. H. Bary sculp. fol. (Muller 3610).
In lijst en achter glas.

324. **Leonard Beels,** Herv. pred. te Gouda, later te Amst. (ob 1756 aet 82).
Ph. Endlich pinx et sculp. Amsterdam 1743 fol. (Muller 272).
In lijst en achter glas.

325. **Bernhardinus de Moor,** Theol. Dr. en prof. te Franeker en te Leiden.
1745 aet 36. Car. de Moor pinx. P. Tanje sculp. 1748. fol. (Muller 3718).
In lijst en achter glas.

326. **Laurentius Steversloot,** Herv. pred. te Gouda 1713, vroeger te Hamburg, later te Leiden. (ob 1736 aet 64).
1706 aet 34. G. Schenk fec. Amst. Zw. kunst kl. fol.
Met 6 reg. vers van J. Pluimer. (Muller 5153).
In lijst en achter glas.

327. **Petrus Curtenius,** Herv. pred. te Gouda 1746, vroeger te Deventer, later Theol. prof. te Amsterdam. (ob 1789 aet 73).
1756 aet 39. Met 4 reg. Lat. vers van B. Sieben.
Naar Quinkhard door J. Houbraken. fol. (Muller 1218).
In lijst en achter glas.

328. **Johannes Henricus Westerhoff,** Herv. pred. te Gouda 1762, later te Amst. (ob. 1775 aet 48).
Met 2 verzen van E. Wolff geb. Bekker en J. de Mol.
Naar J. Buijs door J. Houbraken 1764. fol. (Muller 6040).
In lijst en achter glas.

329. **Diderikus Joannes Metske,** Herv. pred. te Gouda 1767 ob 1796.
Naar Van den Bergh door H. Roosing, proefdruk. 8o. (Niet bij Muller).

In lijst en achter glas.

330. **Jan Arent Smit,** Herv. pred. te Gouda 1777. (ob 1800 aet 56).
Naar C. Bakker door J. Kobell. Proefdruk. (Niet bij Muller).
In lijst en achter glas.

331. **Johannes Wilhelmus Bussingh,** Herv. pred. te Gouda 1793. (ob 1828).
Met 2 reg. vers van C. R. Bilderdijk geb. Woesthoven.
Naar de Lein door H. Roosing. 8o. (Muller 840).
In lijst en achter glas.

332. **Hermanus van Hasselt,** Herv. pred. te Gouda 1795, later te Amst. (ob 1806).
Naar C. Bakker door H. Roosing. gr. 4o. (Muller 2204).
In lijst en achter glas.

333. **Jacobus Rijsdijk Takens,** Herv. pred. te Gouda 1795, later te Amst. (ob 1804 aet 52).
Naar C. Bakker door H. Roosing. 4o. (Muller 5266).
In lijst en achter glas.

334. **Johannes Hermanus Krom,** Herv. pred. te Gouda 1799 ob 1827. Medaillon-portret.
Geschenk van de familie Krom. In lijstje en achter glas.

3. Remonstrantsche predikanten.

335. **Conradus Vorstius,** Theol. prof. te Leiden 1609. Hield zich van 1612—1619 te Gouda op, waar hem het Dordsche banvonnis trof. (ob 1622 aet 53).
Borstb. rechts, met kort haar, zwaren baard, pijpkraag, in toga, in medaillon waaronder zinneb.
Gravure van R. Vinkeles en C. Bogerts naar J. Buijs. 12o. (Muller 5830).
In lijstje en achter glas.

336. **Harboldus Tombergius,** Herv. pred. te Gouda 1598; in 1619 van zijn ambt ontzet en gebannen.
1619 aet 51. Borstb. rechts, met zeer langen baard, in wereldlijke kleeding, in ov. Met rand- en 3 reg. curs. onderschr.
Gravure naar M. J. Miereveld door W. Delff. 4o. (Muller 5381).
In lijst en achter glas.

337. **Eduard Poppius,** Herv. pred. te Gouda 1607; in 1619, wegens zijne Remonstrantsche gevoelens door de Dordsche Synode veroordeeld, van zijn ambt verlaten en op Loevestein gevangen gezet, alwaar hij in 1624 overleed.
1619 aet 42. Borstb. links, met calot op en zeer langen baard, in ovaal, naar een portret geschilderd in 1618. Gravure. 4o. (Muller 4272).
In lijst en achter glas.

338. **Daniel Wittius,** Goudanus. Eerste pred. bij de gevestigde Remonstrantsche gemeente te Gouda van 1632—1652.
1647 aet 64. Borstb. links in toga, met platte witte kraag, grijs van haar en baard, het hoofd gedekt met calot.
Met acht-reg. Holl. vers: De Wreedtheyt enz. Zeldzaam.
G. Flinck pinx (*) **R. a Persyn** sculp. fol. (Niet bij Muller).
In lijst en achter glas.

339. Sierlijk gekleurd **wapen** van denzelfden van zijne familie afkomstig en toebehoorende aan de Remonstrantsche gemeente te Gouda.
H. 35,5 c. Br. 33 c. In lijst en achter glas.

340. **Philippus à Limborch,** pred. bij de Remonstr. gemeente te Gouda 1657—1667, daarna te Amst., alwaar hij in 1668 optrad als Hoogl. bij de kweeksch. der Remonstr. Broederschap.
1711 aet 78. Borstb. rechts, in toga met smallen bef, in ovaal, met 6 reg. Lat. vers van C. Brandt.
Gravure naar H. v. Limborch door P. v. Gunst. fol. Met adres van B. Bos. (Muller 3228).
In lijst en achter glas.

---

341. **Christelycke ghebeden** door D. Joh. Haverman.
Te Amsterdam bij Jan Marcus. Anno 1642. 24o.
In fluweelen bandje met zilveren slootjes.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

342. Nieuw geestelijk **liedeboekske,** gedicht van J. V. Medicijn te Dordrecht 1747. 32o. In rood lederen bandje.

(*) Govert Flinck (geb. te Cleef 25 Jan. 1615 † te Amsterdam 2 Febr. 1660) had door zijne twee huwelijken betrekking op Gouda.

343. **Kern** des Bijbels uitgegeven te 's Hage 1750. 64o. In kartonnen bandje.

344. **Acht predikordes** binnen de stad Gouda van den jare 1797, met opschrift: Gelijkheid, Vrijheid, Broederschap, houdende aankondiging der godsdienstoefeningen, zoowel in de Roomsche als Protestantsche kerken, met deze bijzonderheid dat elke kerk op hare beurt bovenaan werd vermeld.

Geschenk van den heer C. van der Sluijs.

345. **Zilveren stoeltje** als vroeger, volgens zeggen, aan dochteren van regeeringsleden werd afgegeven ten bewijze dat zij aanspraak hadden op het stoelengeld in de kerk.

Eigendom van den heer W. J. Fortuyn Droogleever.

346. Een **psalmboekje,** berijming van Petrus Dathenus. In lederen bandje met zilveren slootje. 1733. 12o.

Geschenk van den heer W. Post Drost.

Hierbij een brief van de Synode te Dordr. d.d. 6 Juni 1578, onderteekend door Petrus Dathenus, als president.

VI. ARMWEZEN.

---

1. *Heilige Geest-, Aelemoeseniers- en Weeshuis.*

347. **Crucifix** van eikenhout met koperen Christusbeeld oudtijds gebruikt in het Heilige Geest-, Aelemoeseniers- en Weeshuis.

348. **Gevelsteenen** van het oude Heilige Geesthuis, voorstellende een onderwijzer, vermoedelijk in den godsdienst, en eenige niet kleine kinderen met boeken in de hand; aan weerskanten een armhuis- of weesjongen. (haut relief).

De hoofdsteen H. 68 c. Br. 121 c.

Die van de jongens ter zijde H. 75,5 c. Br. 34 c.

349. **Afbeelding** van den ingang van dat huis met die van het beeldwerk en van het driekantig bovenstuk daarvan, waarin eene duif, het zinnebeeld van den H. Geest; daarbij de afbeelding van

het poortje van de Oude Loyhal nevens dat huis. (Zie No. 386).
Schilderwerk van G. J. Verspuy.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

350. **Gevelsteen** met het jaartal 1642 en **console** met een vrouwenhoofd. Afkomstig van de bakkerij van het Weeshuis.
De eerste H. 29 c. Br. 45 c. De laatste H 24 c. Br. 29 c.

351. **Twee levensgroote beelden** van zandsteen, een Goudsche weesjongen en dito weesmeisje voorstellende, beiden in hunne oorspronkelijke kleeding. (half wit, half rood). tot steunsels van eenen ouden schoorsteen in dat huis gediend hebbende.
Volgens de Lange van Wijngaerden zouden zij reeds uit de 14e eeuw afkomstig zijn. Naar anderen kunnen zij eerst van het einde der 16e eeuw dagteekenen. Zij zijn blijkbaar door een kunstenaarshand gebeiteld.
Beide H. 128 c. Op pedestal van 46 c.

352. **Jan Ariens Duif,** (geb. te Gouda 1617) in het weeshuis te Gouda opgevoed, leerling van W. P. Crabeth, zijn neef.
Regentenstuk van het Wees- en Aelemoeseniershuis te Gouda. Zeven personen zitten aan eene tafel met kleed, waarop een inktkoker, uitgeteld geld en een papier vermeldende de namen: Cornelis Pieters de Lange, Alewyn Jans van Hove, Jan Jacobs Iserman, Dirck Fredericksz Benckel, Cornelis Jacobs van Steyn en Gerrit Jans 't Hart. De genoemden waren regenten in 1636 en 1637, de zevende was waarschijnlijk de rentmeester van het gesticht. Achter de heeren, Claes de vader en een jongen in wien de schilder zich zelf heeft afgebeeld.
H. 130 c. Br. 210 c. Op paneel.

353. Naambord van de regenten van het Aelemoeseniershuis van 1783—1795.

354. Vijf **loodjes,** van welke twee zeskantig met het stadswapen en drie rond, waarop de letters Æ met de jaartallen 1638, 1683, 1691, 1734 en 1837, voor bedeelingen.

355. Drie koperen **penningen** met de letters B. T. W. eertijds tot het bekomen van eene bedeeling van brood, turf en wijn aan de stadsarmen uitgegeven.

356. Portret in olieverf van **Pieter Pot ?** begiftiger van het weeshuis. Schilder onbekend.

H. 100 c. Br. 75 c. Op paneel.

357. Portret in olieverf van een oud regent. Schilder onbekend.
H. 100 c. Br. 75 c. Op paneel.

2. *Oudemannenhuis.*

358. Statuyten en ordonnantiën van de oude mannen van deesen Godshuyse.
Fraai handschrift op perkament. In lijst.

359. Fondatie van Jan Jansz van Nimwegen en Maria Goverts van Slingerland van de wijn, die d'oude mannen met de moeder van het Oudemannenhuys binnen der stadt Gouda jaarlyx op den 21 January geschonken moet worden. 7 December Ao. 1596.
Fraai geschreven. In lijst.

360. Reglement voor de mannen in het Oudemannenhuys binnen de stad Gouda van 9 Aug. 1792.
In lijst.

361. Van hout gesneden beeldje, voorstellende de Barmhartigheid, afkomstig uit het Oudemannenhuis te Gouda.

362. Een papieren schildje met twee beeldjes en een altaar, waarop het woord Weldadigheid, afkomstig uit hetzelfde gesticht.

363. **Tafelgereedschap** herkomstig uit het Oudemannenhuis, bestaande in:
a. twee ronde engels hard-tinnen schotels met geschulpte randen, van onderen met een gekroonde X en 4 stempels. Midd. 37 c.
b. vier ovale dito. L. 40 c. Br. 30 c.
c. acht borden dito. Midd. 27 c.
d. achtkantig blaadje op pootjes met gewerkte rand van hetzelfde tin. Midd. 24 c.
e. olie- en azijnstel à jour met glazen stopfleschjes met ooren en peperbus, almede van hetzelfde tin.
f. tinnen bierkan met deksel.

3. *Leproos-Proveniershuis.*

364. Twee **Lazarusklеppen** met het wapen van Gouda.

365. Uit hout gesneden hoekstuk afkomstig uit het oude Leproos-Proveniershuis.
366. Wapens van Costerus en S. E. van Hoflandt op een stuk van een schoorsteen-pilaster uit hetzelfde gesticht.
367. Oud gesneden houten kapiteel met het jaartal 1682 uit hetzelfde huis.

VII. HANDEL.

A. MUNTWEZEN.

a. Gewichten.

368. **Gewichtsdoosje** met balans.
Anno 1646, gemaeckt bij Jan Caen, halsteegh int gout gewicht.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.
369. **Gewichtsdoosje** met balans.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.
370. **Gewichtsdoosje** met balans, met afbeelding van de munten aan de binnenzijde van het deksel.
Gemaeckt Anno 1662 door Isaack Abrahamsen in de vergulde balans. Nienwendijk te Amsterdam.
Geschenk van den heer Mr. P. P. P. Kist.

b. Munten.

1. Oud Hollandsche.

371. Een drie-gulden 1786; een daalder 1685; een achtentwintig 1684; twee guldens (1 van 1706, 1 van 1791 O. C.); een valsche gulden van koper; vier halve guldens 1682, 1748, 1778, 1786 O. C.; vijf kwartguldens (4 van 1759 en 1 van 1794 W. C.).
372. Vier schellingen (later zesthalven); acht dubbeltjes (waarvan 1

O. C. en 1 van 1680); zeven stuivers (waarvan 1 van 1640); zes duiten (waarvan 1 van 1665).

2. Zeeuwsche.

373. Een kwart Zeeuwsche Rijksdaalder (13 stuiversstuk) 1758; een achtste idem ($6^1/_2$ stuiver — Pietje) 1678; drie scheepjesschellingen (2 van zilver 1678, 1780 en 1 van goud); twee Zeeuwsche duiten 1673.

3. Nieuwe Nederlandsche, buiten koers gesteld.

374. Drie kwart guldens (25 centsstukken); 2 tiencentsstukken.

4. Vreemde munten.

375. Galvano-plastieke afdruk van een **Zilverling.**

376. Vijftien **Romeinsche munten,** waaronder van:

Keizer Hadrianus, borstbeeld, keerzijde eene galei (koper) S. C.

Keizer Claudius, borstb., keerzijde een triumfboog met ruiterstandb. en omschrift Nero Claudius etc. (koper) S. C.

Keizer Constantinus Max, borstb., aan de keerzijde Paus Silvester I bisschop (koper).

Consul Philippus, borstb., keerzijde een olifant met berijder (koper) S. C.

Gevonden tusschen Leiden en Haarlem. Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

377. Fransche, waaronder van Lodewijk XIII—XVI, munten en jetons.
Spaansche, waaronder van Philips V.
Belgische, waaronder van Albertus en Isabella en van Josephus II.
Duitsche (Brandenburg), waaronder van George Wilhelm.
Engelsche, waaronder van George VI.
Russische.
Japansche.

B. MATEN.

1. *Lengtematen.*

378. Oude **Nederlandsche el** van 67,3 c., met snijwerk en van boven met een handje.
Geschenk van den heer P. J. Smit.
379. Oude **Nederlandsche el** van 67,2 c.
Geschenk van den heer H. J. van der Ben.

C. GEWICHTEN.

380. IJzeren **balans** met koperen schalen, gediend hebbende tot het broodwegen.
381. Twee ijzeren **gewichten** met ronde oogen met de cijfermerken VIIII en XII.
382. Koperen **sluitgewicht** van twee Amsterdamsche ponden, inhoudende acht gewichten.
383. Klein koperen **gewicht** met oog.
Geschenk van den heer G. Stolwijk.

VIII. NIJVERHEID.

a. De Gilden in het algemeen.

384. **Gildebrieven** van alle de Gildens binnen de stad Gouda, met de opvolgende ampliatien en alteratien.
Tot Gouda. Gedrukt bij Joh. Endenburg, Ord. Stadsdrukker op de Mart in de Chronyk 1713.

b. Lakenfabricage.

385. **Gevelsteen** van de voormalige **Loyhal** (de plaats waar het laken of baai gestempeld (gelood) werd), waarop: *Loyhal* 1603,

met de afbeelding aan weêrszijden van een persoon, stukken daarvan aandragende. (bas-relief).

H. 66 c. Br. 137 c.

386. Afbeelding van het **poortje** van gezegde Loyhal en van evengemelden steen. (Zie N°. 349).

387. Oorspronkelijke **stalen** en **fabrieksmerken** van de lakenfabriek in het begin der 18e eeuw te Gouda voor rekening der stad en onder directie van Pieter Seyen gedreven.

Opgeplakt.

c. Smidsgilde.

388. Kopie van den oudsten **Gildebrief** van 20 Dec. 1457, gecoll. door Kerstene Jacobsz priester ende openbaar notaris.

Op perkament.

389. Nieuwe **gildebrief** van 20 Nov. 1640 met de vervolgen, in vervanging van dien van 5 Dec. 1614.

390. Voorstellingen van St. Eloy, patroon van het gilde, van 1647, in tapijtwerk en plaat, en van vier insignien van het gilde in tapijtwerk, ten gebruike bij het begraven van gildebroeders.

391. Advertentie van den Magistraat van 21 Febr. 1645 omtrent de vergaderingen van het gilde op de **St. Eloyscamer** in de Witte Rave, later de Vos, op de Haven op den hoek van de molenwerf.

Opgeplakt en op rollen.

392. Idem van 4 Nov. 1659 — op St. Eloyscamer in 't Harthuis op 't marcktvelt.

Idem.

393. Lijst van de gemeene **gildebroeders** van Sinte-Loysgilde der stede van der Goude van 1616, waaronder 36 messenmakers.

394. Ovale koperen **draagpenning** met den naam van Jan Heindrickz Clapmuts, grofsmith Ao. 1668, met een gegraveerde klapmuts aan de keerzijde.

Geschenk van den heer F. H. Heybroek.

395. Koperen penning van het Eloyengasthuis met het wapen van Utrecht 1670.

Geschenk van den heer Th. J. van Everdingen te Utrecht.

396. Oude **gildekist,** op het voorblad het beeld van St. Eloy, links en rechts engelen met bazuinen, onderaan de wapens en namen,

links van B. W. Snel en C. T. Joncker, en rechts van P. W. v. Bocxel en W. J. D. Hooch.

L. 117 c. H. 52 c. Br. 54 c.

397. Koperen beker, glad. Proefstuk.

398. Oud slot met wekker. Proefstuk.

399. Afbeelding van een kunstslot op het raadhuis.

400. Koperen sloten, hoeken en platen van oude bijbels of andere folianten.

401. Twee oude koperen broodschotels, waarop uitgeslagen de terugkomst van de bespieders uit het beloofde land.

Midd. de eene 47 c., de andere 39,5 c.

402. Voorstelling van een **gildebroeder** van het smidsgilde, in kostuum der 17e eeuw, met een voorhamer over den rechterschouder. Kunstig gemodelleerd, in hout gesneden en geschilderd (bas-relief).

Afkomstig uit het huis op den hoek van het Nonnenwater en de Korte Gouwe, waaraan vroeger eene smederij verbonden was.

Geschenk van den heer A. Roozeboom.

d. Baanders- of Lijndraaiersgilde.

(Opgericht in 1518).

403. **Banier** van het gilde met de voorstelling van Paulus' ontvluchting uit Damascus, met franje van vlas.

404. Drie gedreven **zilveren schilden** van het gilde met de attributen van het vak, op de twee grootste waarvan gegraveerd is het wapen van Gouda en het jaartal 1640, terwijl daarop verder vermeld zijn de namen van:

Ary Duyven als overman, Willem Verhoeven, Gerrit Man, Cornelis Schravelaer, Frans Verburgh en Pieter Peuselaer, als dekens. 1663.

De kleine plaat stelt voor de nederlating van den apostel Paulus van de muur van Damascus in een mand, met het omschrift:

Ons gild volgd trou en waer en hout voor haer patroon
Sint Paulus met een koort der Jooden moort ontvloon.

405. **Schilderij** met vier figuren met gelijke voorstelling als op evengemelde kleine plaat en met de attributen van het gilde, waarboven:

Dit is ter gedachtenis gesteld in ons bestier,
Nu 't gild stond honderd jaer en vijfmael acht en vier.

Onderaan:

Ary Duyf, als overman, Willem Verhouf, Gerridt Man, Klaes Ramp, Frans Verburgh en Pieter Penselaer als deeckens. Anno 1662.

H. 148 c. Br. 186 c.

406. **Schilderij** met dezelfde voorstelling en attributen, waaronder:

Jan Smaasen en Frans Kramer, overmannen, Isaak Ysselsteyn, Ary de Jongh, Jan van den Vyver, Leendert Schut en Jan de Bruyn, dekenen.

H. 170 c. Br. 194 c.

407. **Bord** waarop de namen Jan Smaasen en Leendert Schut, overmannen, en Lamb. Kramer, Gysb. van Leeuwen, Corn. Hensbeek, Dirk van der Paauw, Hendrik Ysselsteyn, deekens, en daaronder het volgend vers:

Schoon velen gaen te grond' met staêg terug te gaen,
En 't Recht er meenig straft om averechtsche gangen;
Dit Gilde dat daervoor een eerelyk bestaen
Aen honderden beschikt, en zorgt voor hun belangen,
Gaet achterwaerts voornyt, en niemand dunk' het slecht,
Dat dees verkeerde gang gehandhaeft word' bij 't Recht.

H. 44 c. Br. 85 c. Joachim Oudaen.

No. 403—407 zijn het eigendom 1767.
van het Gilde.

408. Schilderij voorstellende eene **baanderij** of lijnbaan door Klapmuts?

H. 66 c. Br. 48 c.

Geschenk van den heer B. de Koster.

e. Pottebakkersgilde

409. **Oude gildekist,** waarschijnlijk van de Bosse van de Pottebakkersknechts, met het beeld der patrones (St. Barbara), houdende een palmtak en spaarpot in de hand, op het voorblad en verder:

Jan Lugthart.	Jacobus van der Mey.
Jochem Smits.	Jakop van Bentum.
Jan van Bentum.	Anno 1743.

Sint Barber patrones
van 't Pottebackersgilde
en was ook Martlares
door Christi wil en wet
de aerd van d' aerd vergaen
stoff ryckelyck en milde
tot vaten t' ons gebruyck
tot eer en dienst geset.

Ick gaer en spaer in 't jaer
't geen haer Gilds recht doet geven
tot nut en stut in sieckt
en zeer d' uitkeer te doen
geen quaed maekt staet op baet
hier noch op 't ander leven
mijn spaerpot is gemaekt
regt schuldige te voen.

L. 124 c. H. 61 c. Br. 52 c.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

410. Pottebakkers **draaitoestel** met schijf. Geschenk van denzelfden.

411. **Merken** van Nederlandsche aardewerks-fabrieken, overgenomen uit het werk van Dr. J. G. Theodoor Graesse.

412. Proeven van Goudsch **pottebakkerswerk,** waaronder:

a. **Stroopkan** met deksel, donkerbruin en rood verglaasd, met asters.

H. met deksel, 28,5 c.

b. **Stroopkan,** donkerbruin en rood verglaasd, met bloemen. H. 17 c.

c. Bruin verglaasd **pannetje** met ooren en beeldwerk.

d. Geel verglaasde **schenkkan** in den vorm van een eend.

e. Groen verglaasd **theekomfoortje** met het wapen van Gouda.

f. Geel en bruin verglaasde **zeeppot** vervaardigd bij gelegenheid van het feest van 's konings 25jarige regeering, blijkens inscriptie.

g. Onverglaasde **bierkan, stortenbeker** en **vaasje** uit liefhebberij vervaardigd door G. J. Verspuy.

De twee eersten H. 20 c.

413. Nog **ander aardewerk,** t. w.

a. Oude onverglaasde aarden **schotel** op welken een portret met doctorale muts; halskraag en overkleed met bont, waarboven op een lint: Petrus Vermill . . . 1553.

b Vaas van terre de Lorraine (wit).

H. 32 c.

c. Een verminkte Saturnus van grijzen steen, fraai bewerkt, en een kopje van rooden steen.

f. Pijpenmakersgilde.

(Eerstbekende gildebrief van 18 Febr. 1686, in vervanging van een vroegeren van 1660).

414. Drie gedreven **zilveren schilden** van het oude gilde, nu nog bij commissarissen der pijpen-nering in gebruik; van de twee groote stelt het eene in gravure voor de fabricage en het andere het vervoer van de pijpen naar den oven; het kleine met twee gekruiste pijpen; allen met het wapen van Gouda onderaan.
Eigendom van het gilde.

415. Oorspronkelijke Goudsche **rookpijpjes** uit de eerste en tweede periode.

416. **Pijpjes** vervaardigd van klei geboord 112 voet beneden den beganen grond der markt (zie bij No. 11). Herkomstig uit de fabriek van de heeren J. Prince & Co. te Gouda.
Geschenk van den heer C. J. C. Prince.

417. Veertien **merken** in hout of lood gesneden van voormalige pijpenfabrieken.
In bruikleen van de heeren Van der Want. q.q.

418. Twee **pijpen** met maçonnieke teekens.

419. **Pijp** vervaardigd bij gelegenheid van het 300-jarig jubilé der **Gendsche pacificatie,** waarvan de vorm aan de stad Gend geschonken is.
Geschenk van den heer G. C. van der Want.

420. **Pijp** vervaardigd bij gelegenheid van de **Aprilsfeesten,** het 300-jarig jubilé, in 1872.
Geschenk van denzelfden.

421. **Miniatuur-pijpjes** met pijpenstander.
Geschenk van den heer Van der Ben.

422. Vier photographiën van tropeeën van verschillende pijpen uit de fabriek van den heer P. Goedewaagen te Gouda, op de expositie te Philadelphia tentoongesteld.
Geschenk van den heer P. Goedewaagen.

423. Oudheidkundige **verhandeling** met aanteekeningen betreffende de kleine rookpijpjes, door Dr. R. Westerhoff.

Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema 1860.
Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

424. Reglement op de pijpenfabrieken en den pijpenhandel binnen de stad Gouda.
Te Gouda, bij Wouter Verblaauw, Stadsdr. 1815.

g. Zakkendragersgilde.

425. Vernieuwde **gildebrief** in stede van een' vroegeren bij den grooten brand vernielden, dd. 20 Juli 1440.

426. Gildebrief van 7 July 1552.

427. Drie gedreven **zilveren schilden** met kettingen, waarvan de twee grootste met de beeltenis van een zakkendrager en het wapen van Gouda, en het gegraveerd onderschrift:

Ouerluy.	Deeckens.
Hendrick Ningens.	Hendrick Goosens.
Teunis Jansen.	Davidt Michiels.
Cornelis Ewouts.	Leendert Leenders.
Wijnand Syners.	Laurens Daniels.

Anno 1668.

en het kleine met de beeltenis van een zakkendrager, de St. Joostkapel, (nu de Luthersche kerk,) en het wapen van Gouda, en onderschrift:

Godt is de hoop en troost
Voor 't Gilde van St. Joost.

428. Vier ovale koperen **draagplaatjes** als koornmeter, turftonster (2) en hooirijder.

h. Schippersgilde.

429. Gildebrief van het **St. Oleuaerts- of St. Olofs-gilde** van 16 April 1510.
Op perkament.

430. Notariëele acte het gilde betreffende, van 31 January 1570.
Op perkament.

431. **Gildebrief** van het Groot Schippersgilde van 13 Juny 1614, met de ampliatien.

432. Idem, vollediger.
433. **Houten bord** van het oude schippersgilde met de voorstelling van een trekjacht, afkomstig van het Amsterdamsche veer. Segment H. 40 c. Br. 112 c.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

i. *Kleermakersgilde.*

434. **Gildebrief** van 't snyersgilde van 19 Julij 1520.
Op perkament.

j. *Kuipersgilde.*

435. **Gildebrief** van 't cuypersgilde van 27 Febr. 1619 met de ampliatiën.
Op perkament.

k. *Bezem- en mandenmakersgilde.*

436. Oude **gildebrief** van 't besem- ende mandenmakersgilde.
Op perkament.

l. *Zeemwerkersgilde.*

437. **Keuren** van het gilde.
Op perkament.

m. *Schoenmakersgilde.*

438. Een **Laarsje** met leest, proefstuk, vervaardigd door W. van der Ben.
Geschenk van den heer J. Schuling.
439. Een **paar laarsjes**, proefstuk.
Geschenk van den heer J. J. Braggaar.
440. Een **schoentje**, proefstuk, met zilver beslag.
Geschenk van de erven C. C. Krom.
441. **Schoen** van Gerrit Bastiaense (de reus van Lekkerkerk) in 1650.
Geschenk van den heer Bisdom van Vliet te Haastrecht.

n. *Schrijnwerkersgilde.*

442. **Gildebrief** van 18 Julij 1615 met de ampliatiën.
Op perkament.

o. *Scheepmakers-, timmermans-, schrijnwerkers- en stoelendraaiersgilden.*

443. Vier **schilderijen** in ééne lijst vervat, voorstellende het bedrijf der vier genoemde ambachten.
H. 52 c. Br. 200 c.

444. Vijf **schaven** uit het midden der 18e eeuw.

445. **Ketting** uit één stuk hout gesneden van 31 schalmen en haak.

446. Zilveren **scheepmakers-gereedschap** in het klein, drie stuks aan een ringetje.
Geschenk van den heer J. F. Jaspers.

p. *St. Lucasgilde.*

447. Iets over het **St. Lucasgilde** te Gouda, opgericht in 1487, hetwelk den 31en Januari van dat jaar van die stad privilegie verkreeg, waarbij tevens is medegedeeld de Gildebrief van de glaesmaeckers, taeffelwerckers, (de eigenlijke glasschrijvers of glasschilders) van 22 Meye 1609, enz. enz. (Verzameld door den Luit.-Kol. N. Scheltema te Gouda.)

448. **Bokaal** met het opschrift: *Het groeyen en bloeyen van 't glasemakersgilde,* en voorstelling van de glazemakers in hun bedrijf.
H. 20, 5 c. Geschenk van den heer W. D. de Lange.

449. Het patroon van een **glas** by de stadt van der Gonde geschoncken in de Kerck tot Middelburch buyten dselve stede. Ao. 1607.
Emondt Jansz. van Aken, ontwerper en maker van dat glas, ontving daarvoor van de stad f 24. (Stadsrekening 1607.)

q. *Goud- en zilversmidsgilde.*

450. Drie rood koperen **Gildeplaten** met de namen en **poinçons** (stempels) van Goudsche goud- en zilversmeden uit de 17e, 18e en 19e eeuw tot 1815.

451. Zilveren **naaldekoker** en daarop geschroefde naaldemeter en vingerhoed.
In bruikleen van Mej. de Wed. F. H. Weurman—Belonje.

452. Zilveren **Vingerhoed,** (filigrane).
Geschenk van Mej. Kempe, directrice van het Oudemannenhuis.

453. Zilveren **pijpedop** in den vorm van een helm.
454. Zilveren **hoepelaar.**
Geschenk van den heer J. Lugthart.

r. *Chirurgynsgilde.*

455. **Tafelkleed,** getapisseerd op blauwen grond met bloemwerk, de beeltenissen van Hippocrates en Galenus, het wapen van het gilde en het jaartal 1670.
456. Twee antieke **armstoelen** als voren met bloemwerk getapisseerd.
457. Vier antieke **stoelen** met blauwe zitting en rug.
458. **Kussen,** getapisseerd als No. 456, met den naam en het familiewapen van P. van Groenendyck, Med. Dr. et Dec. en het jaartal 1674.
459. Vijf **kussens** als No. 458 met de namen en gedeeltelijk met de familiewapens van Jac. Polyn, J. Duval, C. Outshoorn, G. van Duyn en Q. Maerschalck.
460. Koperen **zegelstempel** met handvat van het gilde.
461. In hout gesneden **wapen** van het gilde.
462. **Bokaal** met zilveren onderstel, op welke het wapen van het gilde hebbende tot tenants de patroons daarvan St. Cosmus en St. Damianus, waarboven op een lint:

MEDICORUM ATQUE CHIRURGORUM SALUS.

Achterzijde: HOCCE POCULUM DONODEDIT D. D. DE KEDTS MED. DOCTOR.

H. 24 c.
463. Groot **wijnglas** met het Rotterdamsche wapen, hebbende tot tenants de patroons van het gilde St. Cosmus en St. Damianus daarboven genoemd, met gebroken voet.

H. 20 c.
464. **Microscoop,** vervaardigd door Dr. Antony van Leeuwenhoek, in zilver. Onder stolp.

Geschenk van den heer J. A. van Iterson te 's Gravenhage.
465. IJzeren **medaille** met de buste van Herman Boerhaave; aan de keerzijde: natus 1668 prope Leidam mortuus 1738.

Midd. 4, 6 c. Simon fec.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

466. **Herbarium** van planten en bladeren (natuurdruk) uit de 16e eeuw. Gr. fol.

In bruikleen van den heer J. J. Bertelman.

467. Houten **tourniquet** tot het samendrukken der bloedvaten bij verbloedingen.

Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

s. *Boekdrukkunst*
en houtsnee- en graveerkunst daaraan verbonden.

1. Drukwerken, meerendeels Goudsche, uit de 15e, 16e en 17e eeuw.

468. **Johannis Gerson,** de Vita Egritudine. **Gerardo Leeu** in opido Goudeñ 15 Sept. 1480. gr. 8o.

Gerard (Gerrit) Leeu van Gouda was de eerstbekende boekdrukker aldaar van 1477—84; later vertrok hij naar Antwerpen.

Hij woonde laatstelijk te Gouda in de Coestraat (de westzijde van de markt) in het huis van de tegenwoordige boekdrukkersfirma J. van Bentum en Zoon; vroeger had hij een huis in huur op de Koningstraat (een gedeelte van de Raam).

Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

Onder de incunabelen (wiegedrukken) ter stads librye van Gouda aanwezig, bevinden zich van Gerrit Leeu nog de volgende aldaar gedrukt:

1. Die Cronike of die hystorie van Hollant van Zeelant ende Vrieslant ende van den Sticht van Utrecht. 30 Sept. 1478;
2. Die spieghel van Sassen. 20 April 1479;
3. Dat wynterstuc van den passionael. 10 Febr. 1480;
4. Dat somerstuc van den passionael. 1 April 1480, paaschavont;
5. Die vijf boeken van dat leuen ende conuersacy der heyligher vaderen. 4 Dec. 1480, St. Barbaren avot;
6. Die gesten of gheschienisse van romen, voleynt ter Gouda in Hollāt, by my Gheraert Leeu Int iaer ons heren 1481 opten laetsten dach vanden April. 4o. met houtsneden;
7. Consolac(t)io peccatorum. 29 Nov. 1481;
8. Sermones sensati. 20 Febr. 1482;
9. Die seven sacramenten. 19 Juni 1484; en

verder een Antwerpsche druk van 16 Febr. 1488 : Van der gheesteliker kintsheyt Jhesu, met houtsneden. *)

469. Renteboek der stad Gouda van den jare 1490. Fraai gedrukt; vermoedelijk van eene pers van **Gerrit Leeu.** fol.

470. Fragment van drukwerk van den Collatiebroeder **Cornelis Jans,** priester en prenter, van 1545, (fol.) met eene quitantie van ontvangen lijfrenten van denzelfden van 5 Juli 1551.

471. **Jacobi Brassicani Cool,** Roterodami, Fabularum Libellus etc. Goudae. Typis **Joannis Sasseni Thoennii (Iohan Zas Hoensz** boekdrukker te Gouda 1586, 87) 1586, benevens andere werkjes van denzelfden schrijver t. w. Brevis de Pestilentiae morbo consolatio etc. L. B. ex officina Joannis Paetsy Ao. 1584; Isagoge seu Introductio ad Mortem etc. Goudae ex officinâ **Zasseni Hoenii** Ao. 1587; Maiale de Certo Vitae Genere deligendo etc. Harlemi, ex officina Aegidii Romanni, sub Praelo aurato. 1598; Hollandiae Etymon etc. Harlemi, ex officina Aegidii Romani, sub Praelo aureato, Ao 1599; Responsio ad I. Dousae Nordovici Objectiones, in nuperum Hollandiae Etymon. L. B. excudebat Joannes Nicolai, Dorp. Ao 1610; Saliare Jacobi Brassicae, Roterodami, ad I. Philodusum. L. B. ex typographeîo Christophori Guyoty. 1602; Pemmato Jacobi Brassicae, Roterodami, ad J. Philodusum, S. P. Delphis. ex officina Brunonis H. Schinckely. Ao. 1603; Saturnalia, I. Brassicae, Roterodami. Typis **Caspari Tournaei.** Ao. 1613. 8o. In één band.

Geschenk van den heer A. M. Ledeboer te Deventer.

472. Proces van 't Ketterdoden en de dwang der conscientien van **Dirck Coornhert** tegen Justus Lipsius.

Ter Goude. By **Jasper Tournay.** In den jare 1590. 8o.

Jasper Tournay Vincentsz. van Leuven was boekdrukker te Gouda van 1585—1628. Hij huwde te Gouda in 1586 en woonde later in het huis van den glasschilder Wouter Pieters Crabeth, achter de Vischmarkt.

---

*) Het verdient opmerking dat in het Museum—Plantin te Antwerpen slechts één werk van de pers van Gerard Leeu voorkomt, t. w. de fabelen van Esopus in 1486 aldaar gedrukt. Volgens zeggen zou dit het eenige exemplaar zijn dat, te dier stede, bij het verbieden en in beslag nemen van zijne drukwerken, aan de vernietiging ontsnapt is. (N. Scheltema.)

473. Epitome Processus de Occidendis Haereticis, et Vi conscientiis inferenda inter Justum Lipsium en Theod. Coornhertium.
Goudae Typis **Caspari Tournaei** 1626. 8o.

474. Recht Ghebruyck ende Misbruyck van tydlicke Have door **D. V. Cornhert (Coornhert)** met frontispies, portret en 25 platen, alles in koper door hem zelven gesneden. Amst. bij Dirck Pietersz. boeckvercooper opt Water in de witte persse. Ao. 1610. kl. 4o.

475. Eene zelfde, vermeerderde, uitgave bij denzelfden boekverkooper. Ghedruckt by Paulus van Ravesteyn. Ao. 1620. Kl. 4o.

476. Doct. **Conradi Vorstii,** Apologetica, Exegesis etc. L. B. ex officina Joannis Patij, Ao. 1611 ; Conradi Vorstii S. Theol. D. Amica Collatio cum Clarisso Theolo D. Johanni Piscatore S. Lit. in Ill.Schola Herbornense Professore. Goudae. Typis **Caspari Tournaei,** Impensis **Andreæ Burier,** A. D. 1613. 4o.

477. Historiae Batavorum hactenus editae a **P. Cornelissonio Bockenbergio** (Goudano) etc. L. B. ex officina **Plantiniana,** apud **Franciscum Raphelengium.** 1592. 8o.
Geschenk van den heer A. M. Ledeboer te Deventer.

478. Rhetorica, die Edele Const van Welseggen, uyt den Latijne overgestelt bij M. Jan van Mussem te Wormhout in West Vlaenderen. Ter Gouda by **Jacobus Migoen** int jaer ons Heeren 1607. kl. 8o.
Geschenk van denzelfden.

479. Zes boecken van den Oorspronck en de Voortganck der Monickerye. Uit het Latyn van D. Rodolphum Hospinianum, Dienaer der Gemeynte Jesu Christi binnen Zurich, door Andream van Oosterbeeck. Dien. des H. Evangelij binnen Montfoordt. Ter Goude. Gedruckt by **Jacobus Migoen** op de Vischmerckt in de ladder Jacobs. A. D. 1609. 4o.
Geschenk van denzelfden.

480. Belgii Confoederati Respublica. L. B. ex officina **Elzeviriana.** 1630. 12o.

481. Die Historie van den Ouden Tobias ende zijnen Soone den jongen Tobias enz. Ter Goude. Gedruckt by **Johan Rammozeyn,** in de Korte Groenendal in de nieuwe Druckerie. Ao. 1647, 4o.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

482. Folio Bijbel met de Apocryphe boeken, gebonden in marokijn met koperen sloten, hoeken en platen, gedrukt te Gouda bij **Johan**

Rammazeyn. Ao. 1647, ter Goude bij **Pieter Rammazeyn.** 1648.

Op lezenaar.

Aan Pieter Rammesyn, boekverkooper, werd *f* 200 betaald, ter zake hij aan heeren Burgemeesteren zijnen nieuwen bijbel opgedragen en vijf bijbels geleverd had. Ord. 4 Jan. 1649.

483. **Jacobi Catzii.** Minn en Zinnebeelden etc. Ter Goude bij **Pieter Rammazeyn,** boekverk. in het A.B.C. kl. 8o. (1645.)

Geschenk van den heer H. P. N. Koemans.

484. Pars tertia de Belgica Faederata, auctore **Ludovico Guicciardini,** Nobili Florentino. Amstelodami apud **Johannem Jansonium Juniorem.** A. D. 1652. kl. 8o.

In dit deel komt op pp. 113—119 eene beschrijving van Gouda voor.

485. Belgicae sive Inferioris Germaniae discriptio auctore **Ludovico Guicciardino.** Nobili Florentino. Amstelodami als No. 483. kl. 8o.

486. **Famiani Strada** Romani è Soc. Jes. de Bello Belgico. Decas prima et secundo. kl. 8o. Impressum **Romae.**

487. Institutiones Aulicae. Amst. apud **Lud. Elzevirum.** Ao. 1642. 12o. Met keurig titelvignet, grav. C. van Dalen.

488. Verbaasde verwondering der Castilianen en danckbare vreughde der Vereenighde Nederlanders, over het innemen van de Stadt Hulst door Prins Frederick Henrick, 22 Nov. 1645, door Jacobus Sceperus, Amst. Dien. des H. Ev. tot Gouda.

Ter Goude Gedruckt bij **Willem van der Hoeve.** Ao. 1646. kl. 8o.

489. Groot bewijs. Wederlegging van een boecxken gheintituleert Cleyn bewijs der Heylighe, Oude, Roomsche, Catholycke Kercke, beschreven door J. D. C., wederleydt door Adamum van der Hulck Goesanum. 8o.

Ter Goude. Ghedruckt bij Willem van der Hoeve. Ao. 1650.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

490. Den laatsten Steen ofte Sluytsteen Aen de Neederlantsche Republyck door Jac. Sceperus, Amsteldam, Praed. in de Gereform. Kercke tot Gouda. kl. 8o.

Ter Goude. Ghedruckt by Willem van der Hoeve. Ao. 1652.

Geschenk van den heer S. Blonk te Delft.

491. Getrouwen Leydtsman ofte Weghwyzer voor alle Reysende, te water ende te lande, door Gibbo Theodori ab Eerst. Bedien. des H. E. tot Oudewater. Ter Goude. Ghedruckt bij **Cornelis Dyvoort** int verguld A.B.C. 1663. kl. 8o.
Geschenk van den heer C. J. C. Prince.

492. De verstandige kok of sorgvuldige huyshouder. t'Amsterdam. By d'erve van de Wed. Gysbert de Groot, met privilegie van 10 Dec. 1661 en 30 Juni 1677. 4o.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

2. Goudsche drukken 18e eeuw.

493. De Historie van den Koninklijke Propheete David. 4o.
Tot Gouda. Bij **Gysbert** en **Willem de Vry,** boekverkoopers.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

494. Gouthofs Keÿserlijke Ryks Zinspreuken, met portret van Gerardus Outhof. aet 38. Tot Gouda bij **Lucas Kloppenburg**. 1711. 8o.
Geschenk van Mevr. Zimmermann, geb. van Sonsbeek.

495. De Kruysheld of het leven van den grooten apostel Paulus. Gedicht van J. V. Hoogstraten, 2e dr., met koperen platen.
Tot Gouda bij Lukas Kloppenburg. 1712. 4o.
Geschenk van dezelfde.

496. De Naervolging van Christus, geschreven door Thomas à Kempis. Nieuwe overzetting, 5e dr. Tot Gouda. Gedrukt bij **Willem** en **Johannes van Esch,** boekdrukkers. 1731. kl. 8o.
Geschenk van den heer J. T. Jaspers.

497. Keuren en ordonnantien, gedrukt bij **Johannes Outhuyse** en **Johannes van der Klos,** stadsdrukkers van Gouda, 1757 en 1768.

498. Uitlegginge van de wijdberoemde en vermaarde Glazen binnen de St. Janskerk te Gouda, met vele zinrijke verzen, onder anderen van den schilder **Christoffel Pierson.** Te Gouda, bij **J. van Bentum,** stadsdrukker. kl. 8o.

499. Eene vroegere uitgave dier Uitlegginge.
Tot Gouda. Gedrukt bij **Andries Endenburg,** Stadsdrukker op de Markt in de Chronyk. 1751. kl. 8o.
Geschenk van den heer W. van Bommel.

3. Boekwerken behelzende de beschrijving en geschiedenis van Gouda.

500. Beschrijving der stad Gouda door **Ign. Walvis** (O. K. Priester † 1714), met het op bl. 123 vermelde, later gesupprimeerde bericht bij de aanteekening omtrent den dood van den Secr. der Weeskamer Jan van Dam, platen en ingevoegde portretten van de gebroeders Crabeth, gegr. door H. Bary. 4o.
Gedrukt bij Joh. en Andries Endenburg. 1713.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

501. Geschiedenis van de Heeren van der Goude en Geschied. en Beschrijving der Stad van der Goude door **C. J. de Lange van Wyngaerden,** D. I en II, met platen. 8o.
Te Amsterdam en in den Haag bij de Gebr. van Cleef. 1813 en 1817.

501[a]. Geschiedenis en Beschrijving van de Stad van der Goude van **C. J. de Lange van Wyngaerden,** D. III, bewerkt en vermeerderd door **J. N. Scheltema,** met platen. 8o.
Gouda, G. B. van Goor en Zonen, 1879.
Geschenk van de Uitgevers.

502. **L. van Ollefen.** De Nederlandsche Stads- en Dorpsbeschrijver. **(Ter Goude).** Amst. H. A. Banse. 1795. 8o.
Geschenk van Mevr. Zimmermann geb. van Sonsbeek.

503. Mijne herinneringen van Gouda en Nalezing op die Herinneringen **(Griffioen van Waarder),** waarin o. a. het wapen van Jhr. Adriaan van Zwieten. 8o.
's Gravenhage, bij de Erven J. Thierry en C. Mensing & Zoon. 1821, 1822.
De Nalezing het meest belangrijk wegens de historische mededeelingen uit het Archief der stad betrekkelijk het te Gouda voorgevallene in 1572—1574 en 1672, vervat in de Bijlagen daarvan.

504. **De Goudsche Glazen** enz. door **C. J. de Lange van Wyngaerden.** 8o. 1819. 's Hage. Ter Nederlandsche drukkerij.

4. Houtsneekunst.

505. **Vijf en dertig houten platen of blokjes** met ingesneden voorstellingen en afdrukken van eenige daarvan, t. w.:

a. **Twee** met eene gebrekkige afbeelding van het oude St. Catharina-gasthuis en Oudemannenhuis voor eene door de Regeering toegestane loterij ten behoeve dier gestichten in 1609.
In bruikleen afgestaan door Regenten van het Gasthuis.

b. **De overige,** onder anderen met de voorstelling van de titelplaat van het oude Goudsche Haenenbouck en prentjes daaruit, van eene school, van den brand van 1438, van eene veemarkt, van hals- en lijfstraf, en de afbeelding van wapens.
Geschonken door de firma J. Van Bentum en Zoon.

5. Kopergravure.

506. **Koperen platen** van de gravures voorkomende in de beschrijvingen van Gouda van Walvis en de Lange van Wijngaerden, ten deele met afdrukken.
Die uit Walvis geschonken door de firma J. Van Bentum en Zoon.

507. **Koperen plaat** voorstellende den burcht van Leiden voor de winkelzakken van den tabaksverkooper en kruidenier Joh. Grootendorst Jzn op de Korte Gouwe bij de Potterspoort.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

508. **Koperen plaat** met eene voorstelling voor de tabaksfabriek de Zon in Holland met Spaansch omschrift, keurig gegraveerd.

t. Uithangteeken.

509. **Schouderblad** van een walvisch, waarschijnlijk gediend hebbende voor een uithangbord.
H. 110 c. Br. 118 c.

510. Ruitvormig **uithangbord** van de vroedvrouw Anna van Hensbeek met de geschilderde voorstelling van een mannelijk kind aan de eene zijde en een vrouwelijk aan de keerzijde van het bord enz. Overhoeks 45 c.

IX. ONDERWIJS.

511. Quitantie van **Paulus Traudenius** voor *f* 150, wegens een jaar wedde als Rector in de Generale Schoole van Gouda over 1591, d.d. 12 April 1592.

Mr. Paulus Traudenius was de eerste Rector en Bestuurder van de in 1573 opgerichte Latijnsche Scholen, gevestigd in het voormalige Cellebroersklooster (thans de Werkinrichting) op den Groeneweg.

512. **Goudlederen behangsel** herkomstig uit de oude Latijnsche school op den Groeneweg.

513. Schilderij voorstellende een **Minervabeeld** herkomstig uit de vroegere Latijnsche school, door Simon Klapmuts. 1780.

H. 166 c. Br. 115 c.

514. Verguld zilveren **promotie-penning** geschonken aan P. A. de Lange, bij het verlaten van de Latijnsche school te Gouda en zijne bevordering tot de Academische studiën. 1807.

Geschenk van den heer W. D. de Lange. Midd. 6,7 c.

515. Quitantie van **Mr. G. Dorizy,** francoische schoolmeester, voor *f* 60 als wedde, tot reparatie van zijn woonhuis, eertijds de woning van den pastoor (Bourgeois) naast de Jeruzalemskapel. Actum 27 Aug. 1592.

Ghysbrecht Dorizy, fransche schoolmeester, zegt in een request aan de stedelijke regeering van Gouda d.d. Aug. 1586, toen reeds omtrent $3^1/_2$ jaar onderwijzer aldaar te zijn geweest.

516. Twee schilderijen voorstellende eene **meisjes-** en eene **gemengde school** uit de 17e eeuw, door D. de Vrije.

H. 39 c. Br. 48 c.

Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

517. Twee **schoolplakken.**

Geschenk van de heeren Regenten van het Gasthuis.

518. Tinnen kan van het **Schoolmeestersgilde** met deksel. 1751.

519. Oud Hoogd. **rekenboek,** gen. de Vijf Speciën in Amsterdam aangelegd door Antoni Neudorffer, Rechenmeister und Modist.

(schoonschrijver) in Norenborg, afkomstig van Pieter Seyen en door dezen uitgerekend in 1606. Fraai handschr. in hoornband. 4o.

Uit het archief der stad.

520. Instructie voor het **Italiaens boeckhouden.** Net handschrift van Joh. Minten. 8—23 Nov. 1621.

521. De vernieuwde cijfferinge van **Mr. Willem Bartjens,** herzien door Mr. Jan van Dam, met portret van Bartjens. aet 64. op den titel. Amst. gedr. bij Jac. Bouman, 1680. kl. 8o.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

522. De schoone historie en miraculeuse geschiedenis van den Ridder met de Zwaan. Amst. bij B. Koene. 4o.

Geschenk van denzelfden.

523. **Schoolboek** behelzende de namen der Geslagten van Adam tot op Christus enz., door P. Backer, organist en schoolmeester tot Medenblik. 17e druk. Amst. gedrukt bij de Erven de Wed. Jac. van Egmont. kl. 8o.

Geschenk als boven.

524. Nieuw schriftuurlijk school- of **texteboekje** door T. Staat te Enchuizen. Gedrukt bij R. Callenbach Klenck. kl. 8o.

Geschenk als boven.

525. Klein **woordenboek,** ten gebruike bij het schoolonderwijs in de Nederlandse spel- en leeskonst, door Martinus Heugelenburg te Leiden, 1727. Te Amst. bij Adam Meyer. kl. 8o.

Geschenk als boven.

526. Stadhouderlijk **A.B.-boek.** Amst. bij I. H. Trop, 1788. kl. 8o.

Geschenk als boven.

527. Catholyk **A.B.C.-boek** voor de jonge jeugt. Amst. bij Adam Meijer, 1804. kl. 8o.

Geschenk van den heer G. F. Snijders.

528. **Kindergedichtjes** van Hier. van Alphen met 66 plaatjes van J. Buys, van de oude uitgave, zoogenaamd met de steekjes.

Fraai exemplaar in geheel leêren bandje met goud, waaraan echter de titel en het portret des dichters ontbreken. kl. 8o.

Geschenk van den jongenheer H. L. G. Du Croix te Gouda.

529. Zilveren medaille ter belooning en aanmoediging van de verdienstelijkste leerlingen der **teekenscholen.**

M. 3,8 c.

530. Recueil de **Chansons** françois avec musique, commencé le 8 de Febvr. 1663 par Cornelia Fabricius.

531. Verkorte handleiding tot het leeren van 't clavecimbel of **orgelspel,** door J. Hess, organist en klokkenist te Gouda. Te Gonda bij Wouter Verblaauw, 1808. kl. 4o.

Geschenk van den heer I. Lugthart.

532. **Monochord** tot het stemmen van verschillende muziekinstrumenten, vervaardigd door Georg Forge, organist zu Latenstein, 1766. Demendor.

Geschenk van den heer G. A. D. J. Gabry.

533. **Pennekonst** (schoonschrift, calligraphie) van Maria Strick te Rotterdam, (geb. 1577).

Tien bladen, 1606. Grav. Afkomstig van den heer Reyer van der Burch, 1676.

Geschenk van Mej. Ant. Lunenburg, kweekelinge.

534. **Schoonschrift** van Corn. Schriek, ondermeester in 't Fransche school te Gouda.

X. SCHOONE KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

---

1. *De Rederijkerskamer „de Goudsblom" te Gouda.*

535. **Ruitvormig blazoen** dier kamer, onder de spreuk: Wt jonsten begrepen, met het randschrift: Verheven Retorica door Wysheit triumpheert, Benevn Catrina en naersticheit floreert. (1437).

Van de vier vrouwebeelden op het blazoen beduidt vermoedelijk het bovenste met fakkel en palmtak in handen, de Rhetorica, zittende tusschen boeken en muziekinstrumenten; dat op den troon de Goudsche stedemaagd; dat met een leeuw aan de voeten Holland; dat met eene bloem in de hand de kamer, waarvan de naam door de drie goudsbloemen onderaan wordt aangeduid. Naast het middenschild links het wapen van Holland, rechts dat van Gouda.

De beteekenis van het randschrift, in verband met de gemelde vrouwebeelden, is evenwel niet recht duidelijk.

De spreuk van de kamer: Wt jonsten begrepen, behelst het verzoek aan hare leden en aan anderen, om al hare verrichtingen nooit ten kwade te duiden maar *goedgunstig* op te nemen.

Catrina, de naam van de patrones der kamer, beteekent *de reine,* hier zooveel als *de reinheid.*

Op paneel.

536. **Teekening** in kleuren van hetzelfde blazoen, verkleind, door G. J. Verspuy.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

537. **Banier** van de rederijkerskamer de Goudsbloem, waarop, over het Goudsche wapen, als hartschild, het verkleinde blazoen der kamer bovenomschreven voorkomt, met roode en witte franje, koorden en kwasten. Afkomstig van de in 1868 ontbonden kamer.

538. **De intré van Govda** verthoont, waaronder tot uitlegging:

„Dat een Barmhertich Mensch door Liefde, Barmherticheyt ende Deucht d' Arme ende Ghevangenen besoeckt ende troost, als Tobias dede die oock menich Israelyt begroef, die in 't Velt verslaghen lagh, dies hem volcht een loffelicke memorie. Daerteghens dat een Gierich Mensch menich arm mensch ende onnoosel kint met deerlick geclach om den hals brengt, of gelyck de Bisschop Hatto die met een verbittert hart door Giericheyts ingeven seer veel arme mensche in een oude schuere verbranden liet, dies hem volchde een quade doot."

Teekening van den heer J. J. Bertelman naar eene oude.

In plano.

539. **Blazoen** eener latere kamer van Rhetorica: de Goudsbloemen, in hoofdzaak overeenkomende met dat onder No. 533, echter met bijvoeging van de afbeeldingen van Liefde, Geloof en Hoop, en onderaan van den Zot of Nar buiten het hoofdschild, en met het raadselachtig randschrift:

„LIefd, reCht, WaerheIIdt, ghLooff Waer VolstandgheIIdt en hoop heer MaXentIVs, VaLsCh gheVoeL heIIdensCh zeed. Werpen neer";

waarvan de daarin voorkomende groote letters, bij wijze van chronogram, het jaartal 1618 vormen.

540. **Request** op rijm van de Goudsche rederijkerskamer: de Goudsblom, met de zinspreuk Wt jonsten begrepen, aan de Magistraat der stad, waarbij zij tegemoetkoming verzoekt tot het opzetten en vertoonen van een Victoriespel tot lof van Syne Prinselycke Excellentie, 17e eeuw.
In lijst en achter glas.

541. **Vier wapenschildjes** van verguld zilver met het stads wapen, die voormaals door de schalmeispelers van de kamer werden gedragen.

542. **Mengelwerken** der kamer van Rhetorica, genaemd de Goudsbloemen; daer men schrijft: Uit jonste begrepen.
Te Gouda bij W. Verblaauw. 1792.

543. *Nomenclator illorum, qui (praeter Dominos Consules etc.) Bibliothecam hanc liberaliter ditârunt*, d. i. Naambord van hen, die behalve de bestuurders der stad en der kerk, de **Goudsche Librye,** door hunne schenkingen of erflatingen verrijkt hebben.
In lijst.

544. Naambord „der Heeren liefhebbers van Wetenschappen die het **sleutelrecht** der bibliothecq-kamer hebben" van het jaar 1689 tot 1764.
In lijst.

545. **Een zelfde naambord** van het jaar 1764 tot 1817.
In lijst.

546. Twee **wapenkaarten** bevattende de fraai gekleurde wapens van de Librymeesters der stad Gouda sedert 1635—1794.
In lijst en achter glas.
No. 541—544 behooren aan de stadslibrye.

2. *Schilderijen enz.*

547. Schilderij, naar men zegt het afbeeldsel van den Goudschen notaris en procureur P. C. Diephorst, in 1567 oud 46 jaren, waarop is voorgesteld een man met zwarten baard, in 16e eeuwsch costuum, met muts, pijpkraag, geschakeld metalen ceintuur, waaraan een jachtwapen, tasch en zilveren kwast, hebbende een hazewind aan een riem en een paar laarzen aan den arm; in de eene hand houdt hij een glas met wijn en in de andere een tafelbel.

Dit stuk, bekend als de schilderij „de Man met de Laarzen," heeft in den linkerbovenhoek een wapen, gekwartileerd met hartschild, 1 en 4 in rood een burcht van zilver, 2 en 3 in zilver een roode beurtelings gekanteelde balk waaronder een zwarte hazewind.

De lijst draagt ten omschrift: Virtutis omnis Laus (in) actione consistit.

Onderschrift op de schilderij:

Dit paer lacrsen wil ick vrolick schincken
De man, die zijn wijf niet en ontsiet;
Verre heb ick mij(n) belle doen klincken, roupen en wincke(n)·
Maar noch en hebbe ick hem gevonde(n) niet.
Aldus coem ick om(te) weten, also men mij ziet,
Of hij mach zijn int Goudtse dal
Die mij dese laersen ofhalen zal.

daaronder:

Bellum precor ita suscipiatur ut nihil aliud
nisi pax questta (quaesita) videatur.

Onder aan de hoeken, ter wederzijde, een liggend naakt manne- en vrouwebeeld, en geheel onderaan rechts een vrouwebeeldje met lans.

achterop:

P. C. Diephorst not. publ. et proc.
M. H. Bloncq M. D. († 1659.);

vermoedelijk de opvolgende bezitters.

H. 120 c. Br. 90 c. Schilder onbekend.

Op paneel.

548. Portretten van de glasschilders Dirck Crabeth († 1577) en Wouter Crabeth († 1590).

Door N. Harder naar de oorspronkelijke aanwezig in de kerkmeesterskamer der St. Janskerk te Gouda. Op doek.

H. 66 c. Br. 57. c.

Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

549. Glasschilderij, voorstellende Jezus aan het kruis met Maria en Johannes daarbij staande.

550. Portret van **Erasmus**. Schilder onbekend.

H. 30.5 c. Br. 28 c. Op paneel.

Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

551. Levensgroot borststuk van een' der Collatiebroeders, in grauw gewaad, met grijzend hoofd en dikken grijzen baard. Afkomstig uit het Fraterhuis. Schilder onbekend.
Geschenk van den heer A. Dortland.
H. 87 c. Br. 75 c. Op doek.

552. Portret van Gregorius Simpernel, minderbroeder te Gouda, volgens overlevering de laatste van de broeders des gemeenen levens aldaar, na diens dood geschilderd door **J. A. Duif.** (Zie No. 352).
H. 41 c. Br. 35 c. Op paneel.

553. Portret van eene bejaarde vrouw, begiftigster van het Weeshuis.
H. 41 c. Br. 35 c. Op paneel. Schilder onbekend.

554. Mansportret met lang haar en breede bef. Schilder onbekend.
H. 82 c. Br. 75 c. Op doek.
Nos. 552, 553 en 554 herkomstig uit het Weeshuis.

555. Maria Magdalena. Italiaansche school. Schilder onbekend.
H. 65 c. Br. 54,5 c. Op doek.

556. Susanna overvallen in het bad; kopie naar Rubens. Schilder onbekend.
H. 77 c. Br. 63 c. Op doek.

557. Dergelijke voorstelling, hoogstwaarschijnlijk door **Maerten van Heemskerk.** (1498—1574).
H. 118 c. Br. 163 c. Op doek.

558. Daphne achtervolgd door Apollo. Schilder onbekend.
H. 90 c. Br. 120 c. Op doek.
No 556—558. In bruikleen van den heer J. J. Bertelman.

559. Het gevecht van den heere de Breauté, in dienst der Staten, met 20 fransche ruiters tegen Geraerd Abrahamsz. alias Lekkerbeetje met 20 vijandelijke ruiters uit 's Bosch, op de Vughterheide, 5 Febr. 1600. (Zie Wagenaar IX. 72, 73.) door **J. Lingelbach,** (Frankfort a/M 1625—1687 Amst.)
H. 132 c. Br. 184 c. Op paneel.
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

559a. Gravure daarnaar vervaardigd, eenigszins afwijkende van de schilderij en op den achtergrond meer gestoffeerd.
In lijst en achter glas.

560. Eene moeder en kind. Schilder onbekend.
Op paneel in breede zwarte lijst.

561. Bloemstuk, in het midden waarvan een medaillon met de voorstelling van de Heilige Familie. Voor zooveel men heeft kunnen ontcijferen wordt op dat stuk als maker genoemd fra Asfchauen, 1652, waarschijnlijk een leerling van Dan. Seghers of Zegers (pater Segers).
H. 102 c. Br. 94 c. Op doek.
In bruikleen van den heer J. J. Bertelman.

562. Pluimgedierte, een gewezen schoorsteenstuk. Schilder onbekend.
H. 114,5 c. Br. 111,5 c. Op doek.

563. Een dergelijk stuk, geschilderd door **Cornelia de Rijk,** echtgenoote van den schilder van Goor te Amst., later hertrouwd met Simon Schijnvoet. Zij † omstreeks 1694. (Zie Kramm V. 1424).
H. 118 c. Br. 92 c. Op doek.
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

564. Boschgezicht door J. W. van Borselen.
In vergulde lijst. Op doek.

565. Landschap door C. Borsteeg, stadsteekenmeester te Gouda. Op doek.

566. Vier teekeningen in kleuren door denzelfden, voorstellende een wintergezicht, een soldatenaftocht, twee landschappen, waarvan een met de ruïne van Brederode.
H. 56 c. Br. 72 c.
In vergulde lijsten en achter glas.

567. Levensgroot vrouwenportret, waarop aet 34. Schilder onbekend. Waarschijnlijk de beeltenis of anders het vroegere eigendom van **Jacomina van Ryck,** (achter op het stuk vermeld), die in 1637 te Gouda voorkomt als echtgenoote van Jan Mom, en als gekomen uit Delft. Zij werd de moeder van Catharina Mom, in 1672, toen weduwe, getrouwd met Abraham Taelman, destijds luitenant ter zee, later beroemd zeekapitein, die in Junij 1696 voor Texel aan boord van zijn schip overleed. Op paneel.
H. 116 c. Br. 82 c.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

568. Portret van Ds. J. G. Staring, predikant te Gouderak. Schilder onbekend. Op doek.
H. 92 c. Br. 80 c.

Geschenk van den heer Bisdom van Vliet, burgem. v. Haastrecht.

569. Portret van Hieronimus van Alphen.

Op doek en in vergulde lijst.

H. 47 c. Br. 40 c.

570. Portret van Mevr. van Meerten—Schilperoort.

Op doek en in vergulde lijst.

H. 47 c. Br. 40 c.

Nos. 569 en 570 vervaardigd en geschonken door den heer J. J. Bertelman.

571. Zwart bord met een luimig versje doormengd met aardig schilderwerk, in den vorm van een doolhof, waarvan de loop moet worden uitgevonden. Het begin in het midden der linkerzijde. Geschilderd door J. Woerlee.

H. 46 c. Br. 56,5 c.

Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

572. Portretje in pastel van een jongeling uit eene aanzienlijke familie, profiel, met lang haar, in costuum van de vorige eeuw.

In ovaal lijstje.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

3. *Gravures enz.*

Portretten van beroemde personen.

573. **Dirck Volckertsz Coornhert,** (geb. te Amsterdam 1522 † te **Gouda** 29 October 1590 en begraven in de St. Janskerk, alwaar men op zijne zerk het bekende grafschrift leest).

Notaris te Haarlem, Secr. en Pension. aldaar. Secretaris der Staten van Holland, Dichter, Godgel. polemisch schrijver enz.

Borstbeeld, bloothoofds, in ovaal met randschrift, waarboven: „Weet of rust" en in den rand: „Theodorus Cornhertius, ad vivum depictus et aeri incisus ab H. Goltzio. Natus Amstelredami Ao. 1522. Denatus Goudae Ao. 1590. In de hoeken attributen, toepasselijk op de werkzaamheden en talenten van Coornhert, ook op zijne bedrevenheid als plaatsnijder, toonkunstenaar en in den wapenhandel. Met vierregelig lat. vers: „Qui Viro studio etc. fol.

Krachtige gravure van **H. Goltzius,** schilder en graveur te

Haarlem (ob. 1617 aet. 59).
In lijst en achter glas.

574. **Dezelfde,** doch met zachter gelaat.
Borstbeeld met hoed in ovaal, gevormd door wolken, met zeer veel beeldwerk en schrifts van rondsom. Met 4 reg. hollandsch onder- en bovenschrift. Door (H. Goltzius?) fol. (Muller 1121).
In lijst en achter glas.

575. **Gerardus Stempelius,** Batavus **Govdanus.**
Schepen van Gouda en als sterrekundige beroemd door de uitvinding van eene nieuwe hemelglobe.
An Dni 1602 aetatis 56. Borstbeeld rechts onder een toog. Znd. n. d. grav. (Niet bij Muller). 8o.
In lijst en achter glas.

576. **Cornelius Schonaeus, Goudanus.**
Lat. dram. Dichter, Gymn. Rector te Haarlem. (ob. 1611 aet. 71.) 1596 aetat 55. Borstbeeld van voren, met zeer langen baard, in pelsjas, in ovaal met randschrift: Nullum Simulatum diuturnum en 6 reg. lat. vers: Hic vividam Schonaei. Door Harm Muller 8o. (Muller 4810).
In lijst en achter glas.

577. **Florentius Schoonhovius,** Lat. en Nederd. Dichter. Adv. te **Gouda,** (geb. omstreeks 1594 † omstreeks 1648, zoon van Dirck Jacobs van Schoonhoven, in 1612 burgemeester van **Gouda.**)
Borstbeeld links, met opengewerkt kleed, met hoogen, eenvoudigen kraag, in ovaal met randw. en zinspreuk: Sepere Avde. Met 4 reg. lat. vers van **G. Traudenius.** Klein 4o. Fraaie gravure, z. nm. d. grav. (Muller 4812).
In lijst en achter glas.

578. **Dirk** en **Wouter Crabeth,** (zie N°. 546) glasschilders, tegenover elkander geplaatst, met bijschriften van **Vondel.** zw. kunst. 4o. (**R. van Persyn** sc. 1660). (Muller 1178, 79).
In lijst en achter glas.

579. **Cornelius Ketel, Goudanus,** schilder, (geb. te Gouda 1548).
Borstbeeld links, omziende, met halskraag, mantel enz. Met 4 reg. lat. vers: Primus hic á Luca Leidano pictor etc. In den linkerbovenhoek Ph(ilippe?) exc. cum privil. 8o. (Niet bij Muller).
In lijst en achter glas.

580. Van **denzelfden.**

Borstbeeld links, omziende, met halskraag enz. Met 4 reg. vers: Fama roemt noch Ketels konste enz. Naar **C. Ketel** door **H. Bary** sc. 1659. 4o. (Muller 2889).

Krachtige gravure.

In lijst en achter glas.

581. **Hadrianus van der Spelt,** bloemenschilder te **Gouda,** (geb. te Leiden † te Gouda 1673).

Borstbeeld rechts met pruik, breeden, platten kraag enz. en daaronder: „Celebris apud Goudanos Florum Pictor." Georg And. Wolfgang f. (Niet bij Muller).

In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

582. **Quirinus van Blankenburg,** Phil. Medic. ac lib. artium L. **Goudano** Batavus. Natus 1654.

Borstbeeld rechts met groote pruik, in ovaal. fol.

Was blijkbaar een musicus volgens onderstaand fransch en hollandsch vers:

„Par des sons Ravissans Charmer son Auditeur etc."	*Dit 's 't beeld van Orpheus zoon die met vergode vingeren enz."*

Z. nm. d. grav. (Niet bij Muller).

In lijst en achter glas.

583. **Johan van Hoogstraten,** Nederd. Dichter te **Gouda.**

Ter halver lijve, schrijvende, opwaarts omziende, als geïnspireerd; achter hem een beeld van Apollo enz. Met 6 reg. holl. vers van G. Kempher. Naar I. Wandelaar. Zw. kunst. door A. v. Buysen. 4o. (Muller 2547).

In lijst en achter glas.

584. **J. Bleuland,** Hoogl. (Emerit.) in de Geneesk. te Utrecht, van **Goudsche** familie.

Borstbeeld rechts met toga en bef 1831. 8o.

C. Bentinck lith. Steendr. Houtman Utr.

In lijst en achter glas.

585. **Samuel Coster,** Med. Doct. en Tooneeldichter te Amst. van 1600—1630.

Kniestuk, zittende, blootshoofds, links bij eene tafel, met 6 reg.

lat. vers van C. Barlaeus. Door **R. Persyn,** met adres van Danckerts. kl. fol. (Muller 1161).

In lijst en achter glas.

Aangekocht.

586. **Pieter Cornz. Hooft,** Drost van Muiden, Geschiedschr., Dichter. (ob. 1647 aet. 66).

Ter halver lijve, links, met breed haar en platten kraag, in omgesl. mantel, met ridderketen enz., staande bij eene tafel, waarop eene globe. Met 12 reg. Lat. vers van C. Barlaeus. Naar J. Sandrart door **R. Perz(s)yn** kl. fol. met adres als No. 585. (Muller 2527).

In lijst en achter glas.

Aangekocht.

587. **Hugo de Groot (Hugo Grotius).** Pensionaris van Rotterdam, later Afgezant van Zweden naar Frankrijk, Rechtsgel., Godgel., Dichter, Philoloog, Staatsman enz. ob. te Rostock 1645 aet. 62.

Penteekening naar het portret gegrav. door J. Houbraken naar Miereveld (Muller 2017) met weglating van het vers van Vondel, doch daarentegen met toevoeging van veel toepasselijk bijwerk. fol.

1631. aet. 48. Borstb. rechts, met platten kraag, in toga, in ovaal waarin zijn wapen.

Keurig geteekend door **Leonard Venroy** (Zie N°. 113) te Gouda in 1789.

In lijst en achter glas.

Aangekocht.

588. **Maria van Reygersbergh,** zijne Gemalin, ob. te 's Hage 1653, 1640, aet. 50. Borstbeeld links in ovaal, waarin haar wapen.

Penteekening naar het portret gegrav. door J. Houbraken naar een origineel, (Muller 2043) met weglating van het vers van A. van Cattenburgh, doch daarentegen met toevoeging van veel toepasselijk bijwerk. fol.

Pendant van het voorgaande.

Keurig geteekend door denzelfden in 1789.

In lijst en achter glas.

Aangekocht.

589. Keurig bewerkt dubbel zilveren medaillon van binnen met de beeltenissen in olieverf (waarschijnlijk door Miereveld) van Hugo

de Groot (geb. 17 April 1583) en Maria van Reygersbergh (geb. 7 Oct. 1589) gehuwd 2 Juli 1608; van buiten fraai gegraveerd; aan de eene zijde twee elkander over het water toeneigende dadelboomen, (Zie Cats: Maagdenplicht. 1.) waarboven: MVTVA FOECVM DITAS, (*Foecunditas?*) aan de andere zijde boven een hart door twee handen vastgehouden door hemelsch vuur ontgloeid, in het midden een bijbel op een lezenaar, ter wederzijde met een kerkgebouw; van onderen een schild waarop AMOR/MVTV/VS; boven het geheel als randschrift: COR EFFICIT VNVM.

Vermoedelijk vervaardigd ter gelegenheid van hun huwelijk.

Midd. 5 c.

Eigendom van den heer A. Smits c. s. te Gouda.

4. *Pennewerk.*

590. **Penteekening (boerenbedrieger)** door L. Venroy 1751.

In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

591. **Idem** met bijbelsche tafereelen door denzelfden, fecit in Rotterdam 1759.

In lijst en achter glas.

592. Christelijk A.B.C. **Pennewerk** door denzelfden. Op perkament.

In lijst en achter glas.

Nos. 591 en 592 in bruikleen van den heer C. Borsteeg.

593. **Pennewerk** uit zeer fijne letters bestaande, voorstellende Simson met den Leeuw en het bijbelsch verhaal daaromtrent.

Afgedrukt.

In lijst en achter glas.

594. **Idem.** Simson en Delila. Als voren.

Nos. 593 en 594 geschenken van den heer J. N. Scheltema.

595. **Idem.** De Verspieders terugkomende uit het land Kanaän.

596. **Idem.** Het offer van Manoach.

Deze beide niet in lijst.

597. Drie **boerenbedriegers** door I. Hoctijn. 1754.

598. **Knipwerk** (de naam van P. D. Maas) door L. Venroy. 1765.

In lijst en achter glas.

Geschenk van den heer F. N. Maas Jun.

5. *Handschriften (Autographen).*

599. Eigenhandige quitantie van Pieter Cornelissen Bockenbergh, historieschrijver, voor een jaar lijfrente verschenen Aug. 1584, ten zijnen lijve, benevens een handschrift van Jacob Bolvers Bockenberg, 1636.

600. Handschrift van Baulduin Ronsse (Boudewijn van Rons) Med. Dr. te Gouda, Geleerde, 1595.

601. Idem van Gerardt Stempels, sterrekundige, 1598.

602. Quitantie van Sibilla Standert wed. van Capt. Beverningk, voor een jaar lijfrente ten lijve van Maria van Beverningk (hare dochter), verschenen Dec. 1636.

(Geschreven door Hieronimus van Beverningk, haren zoon.)

603. Handschriften van Adrianus Cool, geleerd Jezuit, 1636, Aemilius Cool, 1651, Adrianus Basson, rechtsgeleerde, 1643, Floris Cant, rechtsgeleerde en staatsman, 1651, Johan van Immerzeel, burgemeester en letterkundige, 1653.

604. Eigenhandige quitantie van P. Purmerent, (zie No. 318) voor een jaar losrente ten behoeve van de weeskinderen van Corn. Jacobsz. Cincq, 1636.

605. Idem van den olieverfschilder Wouter Crabeth, wegens ontvangen rente van den jare 1636, bebriefd op den naam van Pieter Wouters Crabeth, (zijnen vader) verschenen 3 Dec. van dat jaar.

606. Idem van Reinier Crabeth, mondigen zoon van Johan Crabeth, voor een jaar losrente verschenen 25 October 1653.

607. Idem van Leonard Venroy (zie No. 113), voor geleverden wijn, van 2 Februari 1805.

608. Quitantie van Th. Vlak, vader van den zeekapitein Rommer Vlacq d. o., 1636.

609. Idem van Dirck Pieters de Vrye, bij procuratie van Jan Cornelis Vlack, over een jaar lijfrente ten lijve van Adriaen Corn. Vlack, verschenen November 1660.

610. Opgave van de meting van een karveel door Ezechiël de Decker, 19 October 1628, met een afschrift van het opstel van Prof. P. Harting betreffende E. de Decker en evengenoemden A. C. Vlack. vermeld bij No. 3.

611. Handschrift van Gerridt Dirckz Landmeeter, 23 Februari 1661. (Zie bij No. 4).

612. Eigenhandige quitantien van de Rectoren der Latijnsche school te Gouda, Mr. Gerard Traudenius, 1626, Cornelius Traudenius, 1639, Joannes Wourdanus, 1660, enz. (Zie ook No. 511).

613. Idem van de Fransche schoolmeesters Hans Peeters, 1591, Antoine Meurier (Moeringh), 1661, en van den Duitschen stadsschoolmeester Pieter Robbertsen, 1654. (Zie ook No. 515).

614. Handschrift van Mevrouw van Meerten—Schilperoort, schoolhouderes en schrijfster, 7 Februari 1853.

615. Verschillende schrifturen, meerendeels van regeeringspersonen, als van J. D. Reynegom, 1590, Jacob van Rosendael, 1607, Jacob Reyniers de Zwaen, 1636, Dirck Zas, 1636, G. Cincq, 1636, Joost Trist, 1637, Jacob Trist, 1637, Henderick Dircksz Vossenburch, 1636, A. Vossenburch, 1651, Dirck Claessen Schoonhouwen, 1637, J. van Teylingen, 1637, Dirck Dircks Hensbeeck, 1637, Christina van Hensbeeck, 1651, Marya Dirckx Loncq, 1637, Bruno A. van der Dussen, 1637, D. van Abbesteech, 1658, Wilhelm de Vrye, 1636, Harmen Jans de Vrye, 1660, Albert Houtman, 1661.

616. Quitantien van Corn. Gerrits de Lange, 1636, Corn. de Lange, 1651, en Willem de Lange, 1662.

617. Onderscheiden stukken betreffende de promotie tot doctor in de medicijnen, in de rechten en in de philosophie, en aanstelling tot prorector aan de Academie van Padua van Pieter de Lange van Gouda, 1646—1653, met bulle.
Zeer belangrijk.

XI. HUISELIJK LEVEN.

---

a. *De woning.*

618. **Gevelsteen** met de voorstelling van Abrahams offerande. 1616.
Geschenk van den heer H. W. M. Steevens.

619. **Gevelsteen** met de voorstelling van een kruidenierswinkel en onderscheidene personen, met het onderschrift: *Loop, loop, dit is in de goecoep.* 1617.

Afkomstig uit het huis van de firma Lunenburg, winkelier op de Westhaven.

620. **Gevelsteen** met de voorstelling van een gruttersmolen met bijschrift: D. Franse grutter.

Afkomstig van het huis van den heer Lankhorst op de Gouwe.

621. **Gevelsteen** met de voorstelling van een loopenden vos onder een boom.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

622. **Gevelsteen** met de voorstelling van een groenen papegaai.

Afkomstig van de papegaaienpoort in de Lange Groenendaal. 1614.

Geschenk van den heer J. Kortenoever.

623. Halfrond glazen **deurraam** met in hout gebeeldhouwde voorstelling van den Handel, onder de gedaante van een Mercurius en een zittend beeltje met eene baal op de knie.

Afkomstig uit het huis van den heer D. C. Samsom.

H. 76 c. Br. 157 c.

624. Hardsteenen **gevelsteen** met een gehelmd wapen van Van der Burch en vrouwewapen van Hopcoper, waarboven een engelenkopje.

H. 51 c. Br. 70 c.

Geschenk van den heer T. P. Viruly.

625. **Gevelsteen** waarop zijn voorgesteld een bijltje boven twee kruishouten verbonden door een stok en daaronder het jaartal 1614. Afkomstig van het oude timmermansgilde.

Geschenk van den heer C. J. C. Prince.

H. 43 c. Br. 56 c.

626. Twee kleine steenen **consoles** met kinderkopjes.

H. 12 c. Br 10 c.

627. Steenen **console** waarop een kopje met opgebonden haar.

H. 18 c. Br. 28 c.

628. **Sluitsteen** met een gevleugeld kopje.

H. 18 c. Br. 48 c.

629. Groote **karbeelkop** (balkeinde).

H. 26,5 c. Br. 27 c.

Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

630. **Tegels** voorstellende Hagar en Ismaël in de woestijn, paarsch gekleurd. In lijst. Zes tegels hoog en vijf breed van □ 13 c. met rand.

Binnen de lijst H. 90 c. Br. 78 c.

631. **Tegels** voorstellende Willebrord, paarsch gekleurd. In lijst. Drie tegels hoog en twee breed van □ 13 c. met rand.
Geschenk van Mevr. de Wed. van Sonsbeek.

632. **Tegels** met rand, voorstellende Bonifacius, paarsch gekleurd. In lijst. Grootte als het voorgaande Nr.
Geschenk van dezelfde.

633. **Tegels** voorstellende een legerhoofd te paard, paarsch gekleurd. In lijst. Vier tegels hoog en vier breed van □ 13 c. met rand.

634. **Tegels** voorstellende Prins Frederik Hendrik van Oranje te paard, paarsch gekleurd. In lijst. Drie hoog en twee breed van □ 13 c.
Geschenk van den heer D. J. van Vreumingen Dz.

635. **Tegels** met in paarsch gekleurde voorstelling van de kruisiging van Jezus. In lijst. Vier hoog en drie breed van □ 13 c., met rand.

636. Vier oude **tegels** in lijst, waarop in het midden een ruit met het omschrift, in Hoogduitsche letters, tweemaal: *Die tyt is cort, Wacht u van sonde,* en dezelfde spreuken boogsgewijze om de hoeken.

637. **Muurtegel** met de voorstelling in blauw gekleurd van de offeranden van Kaïn en Abel.

638. Twee oude **tegels** met bijbelsche voorstellingen, paarsch gekleurd.

639. **Tegel,** blauw, waarop eene meermin door een meerman vervolgd.

640. **Tegel** voorstellende een Amor met fakkel op een schulp getrokken door twee zeepaarden, blauw gekleurd.

641. **Tegel** voorstellende een meerman met drietand, blauw.

642. Vier **tegels** waarvan een voorstelt eene nimf op een dolfijn, en de andere minnegoodjes op dolfijnen en andere visschen, blauw gekleurd.

643. Twee **tegels** met zeemonsters, blauw.

644. Zes paarsche **tegels** met gekleurde vazen en bloemen.

645. Vier **tegels** licht paarsch gekleurd met witte bloemen.

646. Een **tegel** met gekleurde tulp.

647. **Tegel** met bloem en bij, blauw.

648. **Tegel** met vaas en tulp, blauw.

649. **Tegel** met tulpen, blauw.

650. Paarsche **tegel** met bladen.

651. Veertien smalle **tegels** met bloemen, paarsch.
652. Vier **tegels** waarop landschappen in rosetten, blauw.
653. Drie **tegels** waarop landschappen, blauw.
654. Oude **tegel** met groene papegaai.
655. Drie oude **tegels** met gekleurde vogels.
656. Zeventien **tegels,** blauw gekleurd, met soldaten, zoogenaamd Spanjaardjes, doch eigenlijk Nederlandsche musketiers. Zie „De Oude Tijd", 1869, blz. 22 enz.
657. Acht **tegels** met kleine figuren, t. w.: een kegelaar, jongen, engel, soldaat, hond, twee mannen, een man met mantel, een nachtwacht, blauw gekleurd.
658. Drie **tegels** met de voorstelling van een rustend man, een dansend man en eene vrouw met mand, blauw.
659. Twee **tegels** voorstellende de eene een herder en de andere eene herderin, blauw.
660. Twee **tegels** met een rund, blauw.
661. Twee **tegels,** de eene met een hond, de andere met een kat, blauw.
662. Twee **tegels,** de eene met een oorlogsschip, de andere met een scheepje, blauw.
663. Paarsche **hoektegel.**

NB. De nommers 637—663 zijn vervat in een groot houten raam.

664. Oude **tegel,** blauw, waarop een eekhoorn, geel gekleurd.
665. Twee houten **schoorsteenconsoles** met de gebeeldhouwde en vergulde wapens van Dr. P. van Groenendijck en J. Verschuere, Burgemeester. Herkomstig uit het St. Elisabethsgasthuis.

H. 24 c. Br. 22 c.

666. Rood steenen **schoorsteenconsole,** in den vorm van eene vrouwebuste, herkomstig uit Oudewater.

H. 50,2 c.

667. Oude halfcirkelvormige **schoorsteentegel** met het wapen van Oostenrijk, tusschen twee hooge luchters of standers, waarop te onderscheiden zijn de woorden: *plus* op den eenen en *oltre* op den anderen; gehouden door twee griffioenen, de een met vogel- de andere met leeuwenbovenlijf.

Br. 33 c. H. 19,5 c.

668. Halfcirkelvormige **schoorsteentegel** met een gekroond wapen,

vermoedelijk dat van Nassau, gehouden door twee leeuwen, waarboven verspreid het jaartal 1603, en in het midden de letters *T. G. M. I.*, met de twee middelsten van welke op Graaf (Prins) Maurits gedoeld zou zijn.

Br. 34,5 c. H. 22,5 c.

669. Dergelijke **schoorsteentegel** met het jaartal 1606 en de letters *G. M.*

Br. 33 c. H. 21 c.

670. Gelijke **schoorsteentegel** met het jaartal 1611 en de letters *G. M.*

Br. 34 c. H. 22,5 c.

De vier bovengemelde tegels geschonken door den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

671. Twee en zestig **schoorsteentegels** met de voorstelling van een of twee leeuwen, (24) loopende herten, (17) gevleugelde herten, (6) bustes, strijdende ridders, (3) het Goudsche wapen enz. 1599—1642.

L. ± 15 c. Br. ± 9,5 c.

672. Twee **schoorsteentegels** met een gekroond manshoofd en een vrouwenhoofd met kraag, in medaillons in ruiten, met het jaartal 1551.

L. 14,5 c. Br. 9,7 c.

673. **Schoorsteentegel** waarop is voorgesteld een ridder te paard met gevelde lans, met het jaartal 1554.

L. 15 c. Br. 10 c.

674. Oude **schoorsteentegel** met de voorstelling van St. Hubertus op de jacht geknield voor een hert.

L. 15 c. Br. 9,7 c. D. 9,5 c.

Geschenk van den heer L. Burgersdijk.

675. **Schoorsteentegel** waarop gekroonde bustes in geparelde medaillons, in ruiten, met het jaartal 1587.

L. 14,5 c. Br. 9,5 c.

676. **Schoorsteentegel** waarop bustes met spitskroonen, met het jaartal 1592.

L. 14,5 c. Br. 9,5 c.

677. **Schoorsteentegel** met het wapen van Haastrecht, hebbende twee griffioenen als tenants.

L. 14,5 c. Br. 9,5 c.

678. Zeer bijzondere zwart gemaakte **schoorsteentegel**, met de voor-

stelling van eene raadselachtige strafoefening door twee Romeinsche? soldaten, vermoedelijk gerechtsdienaars, op twee geknielde, getulbande? gebaarde mannen, naar sommiger meening, wegens het stelen van ooft, bij wijze van steeniging, door de voorwerpen van het misdrijf.

L. 15 c. Br. 9,7 c.

Beide laatste tegels geschonken door den heer G. C. van der Want.

679. Gegoten ijzeren **schoorsteenplaat** met de voorstelling van de moederliefde en het jaartal 1662.

H. 115 c. Br. 85 c.

Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

680. **Schoorsteenstuk**, voorstellende een musiceerende kindergroep, in grijs. Geschilderd door **H. van Stry,** 1782.

Afkomstig uit het vroegere gymnasium.

H. 204 c. Br. 133 c.

681. Trompe-l'oeil **(gangbeeltje)**, zijnde eene plank in den vorm van en beschilderd met een damesfiguurtje uit de vorige eeuw.

H. 117 c.

b. *Meubelen.*

682. Fraaie eikenhouten **kast** met zes paneelen en twee planken.

Herkomstig uit het St. Elisabethsgasthuis.

H. 165 c. Br. 138 c. Diep 58 c.

683. Eikenhouten **kast** uit de 17e eeuw met beeldwerk en boogpaneelen. Geschonden.

Herkomstig als boven.

H. 128 c. Br. 123 c. Diep 56,5 c.

684. Bruin geverfde **kast** met onderstel op zes gedraaide pooten met twee planken, een groote en twee kleine laden, en drie kleine laden in het onderstel.

Afkomstig van Prof. Bleuland.

H. 143 c. Br. 174 c. Diep 50 c. Het onderstel H. 57 c.

Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

685. Oude eikenhouten **kist** met ijzeren beslag en kunstig slot.

H. 49 c. Br. 138 c. Diep 54,5 c.

686. Klein oud eikenhouten **kistje**.

H. 37 c. Br. 65 c. Diep 32 c.

687. Groote eikenhouten **kist** met vijf paneelen.
Herkomstig uit het St. Elisabethsgasthuis.
H. 70 c. Br. 183 c. Diep 59 c.

688. Antieke eikenhouten **kist** met vier paneelen.
H. 65 c. Br. 153 c. Diep 40 c.

689. Oude eikenhouten **kist** aan alle zijden met ijzer beslagen.
H. 75,5 c. Br. 129 c. Diep 76 c.

690. **Fauteuil,** getapisseerd op blauwen grond met bloemwerk en medaillons op rug en zitting, waarin eene herderin met honden en schapen zijn uitgebeeld in Gobelin tapijtwerk.
Geschenk van Mevr. Viruly—Ledeboer.

691. Vier oude **stoelen** en **fauteuil** met gedraaide pooten en spijlen uit de 17e eeuw met lederen ruggen en zittingen.
Herkomstig uit het St. Elisabethsgasthuis.

692. Negen oude **stoelen** als voren, zitting en rug later met blauw laken matwerk bekleed.

693. Drie onderwetsche **stoelen** met uitgesneden hooge ruggen en trijpen zittingen uit de 18e eeuw.
Herkomstig uit het St. Elisabethsgasthuis.

694. Antieke eikenhouten **stoof,** fraai gebeeldhouwd.
Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

695. Antieke **hangklok** met peervormige gewichten.
Geschenk van den heer A. W. van Kluyve.

696. **Spinnewiel** uit de 17e eeuw.
Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

697. Onderwetsch **Spiegeltje** met lijstje van snijwerk in hout.
Geschenk van Mej. de wed. Zonne.

698. Antiek uit hout gesneden **horologiekastje** met beeldwerk.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

c. *Verlichting.*

699. Geverfde tinnen **lamp** aan een stander met ronden voet en daarop geschroefd peervormig olieglas.
Geschenk van den heer W. J. van Leeuwen Jz..
H. 27 c., met glas 37 c.

700. Koperen **ganglampje** met uitgesneden en gegraveerd achterblad.

Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

701. Koperen **keukenlamp** uit de 18e eeuw.

Geschenk van denzelfden.

702. Koperen **kandelaar**.

Idem.

H. 18 c.

703. Koperen **snuiter**.

L. 22 c.

704. Wit metalen **snuiter** met stander.

Geschenk van Mevr. Vorstman.

705. Drie blikken **blakertjes** op blokjes, waarschijnlijk gediend hebbende tot schoolgebruik.

706. Vier **vuur- en lichtmakers (briquets)** in pistoolvorm, met vuursteenslot en tonderbakje, benevens blakertje; waarvan een met lantaarntje en stilet, hebbende tot opschrift: Briquet du citoyen Regnier.

De laatste in bruikleen van den heer A. C. Snel, burgemeester van Moordrecht.

707. Een **vuur- en lichtmaker** (briquet) van inrichting als boven, waarop gegraveerd is; Rawle-London.

Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

d. *Aarden vaatwerk.*

708. Drie **Jacobakannetjes,** waarvan een (defect) opgegraven in Mei 1874 uit het bolwerk aan de Potterspoort.

Het laatste geschonken door den heer J. H. van Echten.

709. Antieke groote grauwaarden **kan** met korten, dunnen hals.

Eigendom van den heer J. J. Bertelman.

H. 33 c.

710. **Pul** of bloemenvaas. Delftsch aardewerk, met de voorstelling van Prinses Anna en Prins W. C. H. F(riso) waarboven een kroon. 1747.

H. 21 c.

Geschenk van den heer J. C. J. Bopp te Bodegraven.

711. Vijf defecte **schotels** van grof aardewerk, waarvan een met het opschrift:

Waar de wijn ingaat
gaat de wijsheid uit.

712. Twee Japansch porseleinen **schalen**, defect.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

713. **Schotel** van aardewerk met 7 schepen en onderschrift: Zoutman.
Geschenk van den heer J. Lugthart.

714. Twee **borden,** Engelsch aardewerk, in het midden waarvan een medaillon met het portret van Prins Willem V en het onderschrift: Vivat Oranje.
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

715. **Bord** van aardewerk met de afbeelding van Pr. Willem V en Prinses Willemyntje en de initialen P. V. O. R.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

716. Twee **presse-serviettes.**
Geschenk van den heer C. J. C. Prince.

717. **Schoteltje** van aardewerk met voorstelling van een molen.

718. **Kommetje** van aardewerk met afbeelding van een klapperman.

719. **Scherf** van een bruin verglaasd aarden **kannetje,** in het rond met de voorstelling van pijpende en dansende personen, waaronder, voor zooveel leesbaar, de onsamenhangende en kwalijk verstaanbare woorden: ELK. ZUS. SPILLE. D. STONT. ALHEI. END. BLASEN. ZUM. BUREN. HANS UF. HANS. DANS DEI. PEIF GUT. RECHT WIR DANS. REI DU MUS DARER *).
Geschenk van den heer G. C. van der Want.

720. Grijze steenen **bierkruik** zonder bodem, ingericht voor **tafelbel.**

---

*) Volgens een bericht in de N. Rott. Conr. van 8 Febr. 1885, 1e blad, is dezer dagen te Utrecht opgegraven eene soortgelijke kan van 1583, waarop negen dansende paren zijn afgebeeld, terwijl aan den kant twee muzikanten op eene luit staan te blazen. Boven de voorstelling en relief leest men in drukletters: GERET DU MUS DAPR BLASEN SO DANSEN DEI BUREN ALS WEREN SEI BAZEN TRI UF SPRICHT, CASTOR ICH VERDANS DIE KAP MITEN KOR; hetgeen zal beteekenen:

Gerrit du musst tapfer blasen,
So tanzen die Bauern als wären sie Basen.
Frei auf" spricht Pastor,
Ich vertanz die kappe mit dem Chor.

e. *Metalen voorwerpen.*

721. Koperen **beddepan** uit de 17e eeuw.
Eigendom van den heer J. J. Bertelman.
722. Metalen **vijzel** met ijzeren stamper van 1690.
723. Metalen **kookpotje** op drie pooten met hengsel.
724. Hartvormig ijzeren **treeft**.
725. IJzeren **rektangetje**.
726. Vijf oude **messen** waaronder een met gesneden beenen heft
727. Oud **mes** met beenen heft waarop:

Het land dat vet en vruchtbar is
So 't nĭmer rust so draagd het mis.

728. Twaalf koperen en tinnen **eetlepels**.
729. Tinnen **suikerstrooier**.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.
730. Drie tinnen **bekers**, met gestippelde versiering, o. a. met eene voorstelling van Jezus en de Samaritaansche vrouw aan de Jacobsput, herkomstig uit Capelle aan den IJsel.
In bruikleen van den heer J. J. Bertelman.

f. *Glaswerk.*

731. Groene kalebasvormige **flesch** met hals.
Oude Spaansche veldflesch? opgegraven uit den Wageningschen berg.
Geschenk van den heer W. van der Ben te Wageningen.
732. Groene **flesch** gemerkt B. R. S. 1769.
733. Groene driekantige **flesch** met maçonnieke symbolen.
Geschenk van den heer Roest van Limburg.

g. *Kleeding enz.*

734. Uit de **kraamkamer**. Kindergoed van eene luiermand uit de 18e eeuw, bakerkussens enz.
Hoofdzakelijk herkomstig uit het St. Elisabeths Gasthuis en ten deele geschonken door den heer J. J. Bertelman.

735. Zilveren **brandewijnkom** met twee dito lepels ten gebruike bij de kraamvisites.
In bruikleen van den heer van Alderwerelt van Rosenburgh.

736. **Flesch** voor suikermuisjes.

737. Oud **kindergoed**.
Geschenk van Mevr. Rijnevelt te Haastrecht.

738. Gestikt **kindermutsje**.
Geschenk van Mevr. Kindt—Dutilh te Rotterdam.

739. Chitsen **vrouwenjak** en **rok** uit de vorige eeuw.
Herkomstig uit het St. Elisabeths Gasthuis.

740. Twee **schilderijtjes** met de voorstelling van een heer en eene dame in kostuum van de vorige eeuw uit lapjesstof vervaardigd.

741. Een paar **damesmuiltjes**.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

742. Een paar dames **slikmuiltjes** uit de vorige eeuw.
Geschenk van den heer Dr. F. H. G. van Iterson.

743. Acht **waaiers**, waarvan zes afkomstig van den heer J. J. Bertelman en twee van den heer Lunenburg.

744. **Pompadourdoosje** geëmailleerd met eene idylle.

745. Ivoren **sieradendoosje** met rijk bewerkt deksel.
No. 743 en 44 in bruikleen van den heer J. J. Bertelman.

746. Twee houten **dameswerkdoozen** omkleed met eene geperste compositie.
Geschenk van den heer J. J. Bertelman.

747. Antieke uit hout gesneden **breikoker**.
Geschenk van Mevr. Viruly—Ledeboer.

748. **Borduurpriempje** vervaardigd uit hout van de kanonneerboot van Van Speijk, met authentiek bewijs.
Geschenk van Mevr. Smits—Buchner.

749. Fraai bewerkt **speeltaschje**.
Geschenk van den jongenheer J. Brevet uit Zeeland.

750. Zijden **zakportefeuille**.

751. Zilveren **horologie** vervaardigd door Andries Schilfgaarde te Gouda.
Geschenk van den heer W. Begeer.

752. Zilveren **knijpbril** uit de vorige eeuw.

Geschenk van den heer F. G. Snijders te Haarlem.

753. Zeer oude **bril** gevat in leder.
Geschenk van den heer J. Schuling.

h. *Voorwerpen voor het gebruik van tabak.*

754. Oud grijs **pijpje** met koperen dop.

755. Twee oude **tabakspijpsfoedralen.**

756. Zilveren gegraveerde **tabakspijp** met baleinen steel in drie stukken met zilveren verbindingen en mondstuk, waarbij foedraal.
In bruikleen van den heer W. J. Fortuijn Droogleever.

757. Vijf oude gegraveerde koperen **tabaksdoozen,** waaronder één met de geschiedenis van Joseph in acht tafereelen van boven en van onderen en de voorstelling van de twaalf apostelen rondom; en eene andere met het jaartal 1783.
De laatste geschenk van den heer J. IJsselstein.

758. Blikken **tabaksdoos** met schilderwerk.
Geschenk van Mevr. Luderus.

759. Zinken **tabakspot.**

760. Metaalkleurige steenen **tabakspot** in den vorm van eene dame.

761. Een dito **Sigarenstander** met peer.
No. 759 en 60 vervaardigd door Z. van de Kasteele te Gouda en geschonken door den heer J. J. Bertelman.

762. **Sigarenpijpje** van agaatsteen.
In bruikleen van den heer J. J. Bertelman.

763. **Snuifdoosje** van agaatsteen.
Eigendom van den heer van Alderwerelt van Rosenburgh.

i. *Varia.*

764. De eerste **turf** gestoken uit den Zuidplaspolder in 1330.
Afkomstig van de Wed. Exalto.

765. Zeldzame **keisteen,** volgens eene legende in Walvis I. 191, een in steen veranderd stuk van een opgesneden roggebrood.
Afkomstig uit het St. Elisabeths Gasthuis.

766. **Zonnewijzer** van **Gerard Stempel.**

Geschenk van den heer C. J. C. Prince.

767. Goudsche **Almanak** van 1740, waarbij een relaas van den strengen winter van dat jaar, onder anderen eene opgave bevattende van de sleden met paard, die de Zuiderzee tusschen Stavoren en Enkhuizen gepasseerd zijn.

768. **Miniatuur** geschilderd op ivoor, voorstellende Mars en Venus.
In bruikleen van den heer J. J. Bertelman.

769. **Horologie** van bijzonderen vorm van kristal in goud gevat, zoodat het geheele werk zichtbaar is. In etui.
Eigendom van den heer van Alderwerelt van Rosenburgh.

770. Een portatief **aardglobetje** met foedraal, waarin de sterrenhemel is vertoond. Afkomstig van Mr. **W. Bilderdijk.**
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.
Midd. 7, 5 c.

771. **Medaillon** in zilver, met de silhouetten van **Prins Willem V** en **Prinses Wilhelmina.**

772. Neêrlands roem, liefde en hoop. **Almanak** van 1816 met de portretten van het Koninklijk huis.
Geschenk van den heer F. Grendel Jr.

773. **Bloemstuk** vervaardigd door Mevr. **van Meerten—Schilperoort.**
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

774. Mahoniehouten **vuurscherm** op satijn met zijde gewerkt, door dezelfde.
Geschenk van Mejuffr. C. C. van Meerten.

775. Oude fransche **pendule.** Legaat van Mejuffr. van Meerten.

776. **Texts** for every day of the year selected by **Elizabeth Fry.** Door de verzamelaarster (de Engelsche vriendin der gevangenen) Mevr. van Meerten—Schilperoort als eene gedachtenis aangeboden bij haar bezoek van Gouda in 1840.
Geschenk van den heer J. N. Scheltema.

777. Het **barkschip** „de stad Gouda," op stapel op de scheepswerf aan den IJsel te Gouda. Teekening van G. J. Verspuy.
Geschenk van denzelfden.

XII. GESCHIEDENIS.

a. XVIe eeuw

778. Eed en huldiging van **Philips,** Prins van Spanje, Graaf van Holland. 1549. Latijnsch handschrift.
779. **Lijst** der personen, die door de tresoriers der stad voldaan zijn van haer leninge, in 1557 opgebracht tot het koopen van coren voor die scamele gemeente.
780. Aanmaning aan die van de Goude om op te brengen hare **quote** van 2800 ponden van 40 gr. Vl. 't pond, in de leening tot subsidie aan de troepen. Geschreven uit Rotterdam 9 Juni 1574 en eigenhandig onderteekend door **Prins Willem I.**
781. **Koperen penning,** waarop gegraveerd aan de eene zijde: Het **Leijden ontzet** en aan de keerzijde het wapen van Leijden door twee mannen vastgehouden, de een met een brood, de andere met een haring in de hand.
782. **Briefje** geschreven door **Adriaen Pietersz** aan zijn schoonvader Jan Heye Gz., onder bedekte termen behelzende dat de toeleg haperde, tegen den nacht van 5 op 6 Februari 1574 beraamd, om de stad Gouda, welke den 21 Juni 1572 onder het beleid van Jonkheer Adriaen van Zwieten voor den Prins gewonnen was, weder den Spanjaard in handen te spelen.
783. Eenig **garen** van het kluwen waarmede gezegd briefje omwonden was.
784. **Schild** met tafereeltjes tot voorschreven toeleg betrekking hebbende. Teekening in kleuren door G. J. Verspuy.
785. **Notitieboekje** uit de familie **Diert** in de 16e eeuw, waaruit o. a. blijkt de geboorte van Claes Jans Diert en het huwelijk van Willem Jans Vroesen, beiden later min of meer in voormelden aanslag betrokken.
786. **Brief** van den griffier Ernst aan Jonkhr. Jacob Oem, heer van Wijngaerden (Baljuw van der Goude) over eenen Dirck Joesten

met anderen betrokken in bovenbedoelden toeleg en met dezen uit de gevangenis gerelaxeerd. Delft, 7 Mei 1575.

787. Eigenhandige brief van Jonkhr. **Adriaen van Zwieten,** betreffende de vervanging van den Schout der Stede van der Goude, die zijn ontslag had aangeboden. Uit Vuytrecht 24 Oct. 1579. Van Zwieten overleed kort vóór 19 Nov. 1584.

788. Handschrift van **Gherard (Gerrit) Fransz Kegelingh** (in 1573 schepen en later burgemeester van Gouda) van 1597.

Hij werkte mede tot den overgang van Gouda en Woerden tot de Staatsche zijde. Was een man van invloed en gezag, die tot de geheimste bijeenkomsten ten huize van Oldenbarnevelt werd toegelaten. (Zie Mr. Jac. Scheltema. Staatk. Nederl. I. 558).

789. Brief aan de Regeering van Gouda met de handteekening van **Franchois Vranck of Francken,** Lid van den Hoogen Raad van Holland. 6 Maart 1607.

Vranck werd den 15 Sept. 1583 tot Pensionaris van Gouda benoemd en bewees die stad, door het stellen van vertoogen en bij dagvaarten, uitstekende diensten. Onder andere verzette hij zich, na den dood van Prins Willem I, ten sterkste tegen de poging om het oppergebied over deze landen aan eenen buitenlandschen vorst op te dragen, en toonde hij zich later een tegenstander van de te groote macht van Leycester.

Den 4 Sept. 1591 werd hij in den Hoogen Raad geplaatst. Aanvankelijk was hij een getrouw aanhanger van Oldenbarnevelt, doch helde later over tot de belangen van Prins Maurits.

Hij overleed 11 October 1617. (Zie bovengemeld werk. I. 352).

b. XVIIe eeuw.

790. **Resolutie** van den Magistraat van Gouda op het rapport van de afgevaardigden ter dagvaart, met betrekking tot de consideratiën door de Edelen en de Steden geproponeerd, nopens de aangeboden Treves bij de Infante. Geteekend door den Secr. G. Traudenius. 15 Oct. 1629. Uit het stadsarchief.

791. **Handschrift** van **Jacob van der Tocht** van 22 Meye 1653. Hij was in 1665 Secr. van Burgemeesteren van Gouda en in

1675 Pensionaris dier stad. In 1668 en later werd hij tot buitenlandsche zendingen gebruikt. Overl. kort vóór 20 Jan. 1681.

792. Resolutie van de Staten van Holland en West-Vr. dd. 21 Sept. 1667, houdende machtiging op Burgemrn. en Regeerders der Stad Gouda tot het verkiezen van twee heemraden van de Crimpenderwaert. Onderteek. door den Raadp. **Johan de Witt.**

793. Pamflet, houdende „Sententie van den Hoogen Krijghsraedt der Vereenighde Nederlanden jegens **Moyses Pain & Vin**, gewesene Collonel ende Quartiermeester-Generael, geprounncieert tot Alphen den 23 January 1673, nevens een Verklaringe van Baillin, Burgemeesteren, Raden en de Secretaris der Stadt Goude, midtsgaders den Marquis de Thouars, Collonel, Opperhooft van de Militie aldaer, &c." den veroordeelde betreffende dd. 13 January 1673.

794. **Facsimile** van een brief van **Hier. van Beverningk** van 8 Oct. 1690 aan Mr. Johan van den Bergh Secr. van den heer Curator en Burgemr. tot Leyden, waarbij gevoegd de levensbeschrijving hem betreffende uit het Ned. Magazijn.

Geschenk van den heer F. Grendel Jr.

795. Verhandeling over **Hieronimus van Beverningk** door D. Hooft.

Geschenk van den heer Dr. M. A. G. Vorstman.

796. **Eigenhandige brief** van **Hier. van Beverningk** uit den huize Teilingen dd. 12 Maart 1680, aan **Willem van Haren** (de Ambassadeur) Grietman van het Bilt enz., uit den brand van het huis van dezen te St. Anna parochie op het Bilt in 1732.

Willem van Haren sloot in 1697 den Vrede van Rijswijk.

In bruikleen afgestaan door den heer Lt.-Kol. N. Scheltema.

797. **Gedenkpenning** op den **Vrede van Rijswijk** 20 Sept. 1697, in zilver en ijzer, gegrav. door J. Drapenier.

Deze penning, op last van H.H. Burgemrn en Raden van Gouda, door den heer Dan. de Lange, toenmaals Advocaat te 's Hage en sedert Vroedschap en Schepen van Gouda, en eindelijk Gecomm. in de Staten-Generaal, ontworpen, verbeeldt onder het gekroonde Goudsche wapen, Koning Willem III, in de gedaante van Hercules, die, vertredende het gedrocht des Nijds, op een Vredesaltaar de afgelegde wapenen, het Rijksgebied der Geweldenaars (IMPERium TYRannidis), tot een dankoffer verbrandt, wegens den

bekomen vrede, welke tot vreugde van Gouda verstrekt, volgens het randschrift:

PAX ALMA GAUDIUM GOUDAE.

(De voedsterende Vrede strekt tot vreugde van Gouda.)

Aan de keerzijde ziet men in het verschiet het Huis te Rijswijk, alwaar de Vrede gesloten is, de Zee met schepen en het Land met den ploeg bebouwen. Voorts zit onder eene helderschijnende zon en bazuinende faam, tusschen een op de fluit spelende, de Overvloed, en de zee- en koophandelsgoden, Neptunus en Mercurius, de thans herstelde Vrede met een olijftak in de eene en eene luit in de andere hand, op eenen vastgevestigden voetstal, welke tot opschrift heeft:

MDCXCVII.
CONSULIS SENATUSQUE GOUDANUS DICURUNT
FELICITATI SECULI.
1697.
Hebben de Burgemeesteren en Raden van Gouda dezen
aan 't geluk der eeuwen toegewijd.
Randschrift:
PACI RYSVICIAE. Den Rijswijkschen Vrede.

Midd. 7,3 c. Zie van Loon IV. 190. 1.

798. **Twee zilveren strooipenningen** van Gouda geslagen bij dezelfde gelegenheid.

Aan de eene zijde het beeld van den Vrede de hand uitstrekkende naar eene zittende vrouw met kind, en het randschrift: DE BARMHERTIGHEYD ROEMT TEGEN HET OORDEEL; aan de keerzijde een altaar met een wapen hebbende twee meerminnen als tenants, waarop wapentuig wordt verbraud, met randschrift: DE VREDE TOT RIJSWIJK GESLOTEN. 1697.

Midd. 2,1 c.

799. **Brief** aan de Regeering van Gouda dd. 2 Febr. 1739, onderteekend door **Bruno van der Dussen**, als Dijkgraaf van de Krimpernewaard.

Hij werd den 9en Aug. 1660 te Gouda geboren, en onder het oog van zijnen oudoom van moederszijde, Hierouimus van Beverningk, opgevoed. In 1688 tot Pensionaris der stad aangesteld, en

later tot Raad, Schepen en Burgemeester benoemd, werd hij in 1704 en daarna in vele binnen- en buitenlandsche bezendingen en diplomatieke handelingen gebruikt. Voornamelijk onderscheidde hij zich in den Vredehandel met Frankrijk, die ten laatste op den Vrede van Utrecht van 1713 en het sluiten van het Barrière-tractaat in 1715 uitliep. Hij overleed in 1742.

800. Iets over **Hieronymus van Beverningh** en **Bruno van der Dussen,** door Dr. G. D. J. Schotel. 's Bosch, bij Gebr. Muller. 1847. 8o.

XVIIIe eeuw.

801. **Gedenkpenning** op den **Vrede van Utrecht,** in zilver, koper en ijzer, gegrav. door J. Drap....

Deze, namens de stad Gouda, vervaardigde penning vertoont aan de eene zijde boven het randschrift:

TANDEM EXSPECTATA VENIS.

d. i. Eindelijk komt gij langgewenschte Vrede.

van onderen:

PACI TRAIECTINAE.

(Aan den Utrechtschen Vrede.)

Aan deze zijde ziet men verder de steden Gouda en Utrecht in het verschiet, en voorwaarts door den met olijftakken bekransden Vrede den slangestaf van Merkuur aan den stroomgod van den IJsel (Isala) overreiken, die, leunende op zijn waterkruik, het Goudsche wapen aan zijne zijde heeft.

De keerzijde is bestempeld met dit opschrift:

Q. F. F. Q. S.

TRAIECTI AD RHENVM.

PACE.

POST XII ANNORVM BELLVM

INTER GALLOS, HISPANOS & BATAVOS CONVENTA

IVRE MERCATVRAE RESTITVTO

PROLATIS FINIBVS

AC MOX ANTVERPIAE CONSTITVTIS LIMITIBVS

OPERA & CONSILIO CVM CAETERIS PACIFICATORIBVS

CONSVLIS GAVDANI
IN PERPETVAM REI MEMORIAM
NVMISMA HOC CVDI IVSSERVNT
S. P. Q. G.
MDCCXVI

d. i. Dat het gelukkig en heilzaam zij.
Te Utrecht, na eenen oorlog van twaalf (elf) jaren,
De Vrede tusschen de Franschen, Spanjaarden en Nederlanders gesloten;
Het recht des koophandels hersteld;
De grenzen uitgebreid;
En straks te Antwerpen de grensscheidingen,
onder andere vredemakers ook door den raad
en de daad van den Goudschen burgemeester (*Bruno van der Dussen*),
geregeld zijnde,
heeft de Raad en 't Volk van Gouda
deze penning doen slaan.
1716.

Midd. 7,3 c. Zie van Loon, IV. 694. I.

No. 797, 798 en 801 zijn geschonken door den heer J. N. Scheltema.

802. **Facsimile** van een brief in het fransch van den stadhouder J. W. Friso Prins van Oranje uit Leeuwarden, dd. 30 Dec. 1710, aan Prof. Tollius, in antwoord op een schrijven van dezen tot aanbeveling van zijnen neef Noortbergh, waarbij een brief van den heer J. Noortbergh van Brandwijk, dd. 15 Sept. 1848.

Geschenk van den heer F. Grendel Jr.

803. **Brief** van den beroemden geschiedvorscher en oudheidkundige **Hendrik van Wijn,** geb. te 's Hage, 21 Juni 1740.

In 1764 te Leiden in de rechten gepromoveerd, werd hij den 10 Dec. 1771 Pensionaris van den Briel, van waar hij den 2 Juni 1779 in gelijke betrekking naar Gouda vertrok. Den 4 Maart 1788 van dit zijn ambt ontslagen, bleef hij aldaar nog 14 jaren wonen. In gezegde betrekkingen gaf hij alleszins blijken van ijver en bekwaamheid. Tijdens zijn verblijf te Gouda onderscheidde hij zich inzonderheid door gematigdheid in de patriotsche troebelen. Ofschoon gansch niet blind voor den ellendigen toestand der

toenmalige regeering, was hij niet van het stadhouderschap afkeerig. Bekend is het dat hij, bij het beruchte aanhouden der Prinses van Oranje, den 30 Juni 1787 aan de Regeering van Gouda zijne afkeuring over die handeling uitdrukte en alzoo aanried de Prinses de voortzetting van hare reis te vergunnen, zonder evenwel met haar in staatkundige onderhandeling te treden. Later, in 1796, tot Lid der Nationale Vergadering gekozen, weigerde hij, daartoe gesommeerd, in die Vergadering de gevorderde verklaring te doen, weshalve hij daarin niet werd toegelaten.

In 1802 vertrok hij van Gouda naar 's Hage, om de betrekking van Archivaris der Bataafsche Republiek te aanvaarden, waartoe hij den 5 Juli van dat jaar was benoemd. Later Archivaris des Rijks geworden, behield hij die betrekking tot aan zijnen dood, die tusschen 26—27 Sept. 1831 voorviel. Hij bereikte alzoo den hoogen leeftijd van ruim 91 jaren.

Geschenk van den heer Just de la Paisière.

804. **Snuifdoos** van grijs aardewerk met het portret, en relief uit onix gesneden, van den bekenden patriot van 1787 **Hendrik Danielsz Hooft,** burgemeester van Amsterdam.

Geschenk van Dr. M. A. G. Vorstman.

805. **Snuifdoos** van roode aarde met de voorstelling, onder een doorschijnend deksel van gloeisteen als glas, van een keeshond en leeuw elkander likkende.

Geschenk van den heer F. Grendel Jr.

806. **Snuifdoos** met bol deksel, waaronder eene wasbekleeding, die bij verwarming de portretten van **Prins Willem V** en **Prinses Wilhelmina** zichtbaar maakt.

Geschenk van den heer W. J. Fortuyn Droogleever.

807. **Snuifdoos** van bruin gegoten hoorn met het portret van **Prins Willem V.**

Eigendom van Mej. de Wed. Weurman—Belonje.

808. Koperen penning met het borstbeeld van **Prins Willem V** en opschrift aan de keerzijde. In het randschrift om het borstbeeld wordt hij genoemd William Vh. (s) Brierus.

809. Klein portretje van **Prins Willem V,** gravure in verguld ovaal lijstje.

810. Idem. van **Prins Willem George Frederik,** zijn tweeden

zoon, geb. te Berlijn 1747, overleden te Padua 1799, gravure in verguld ovaal lijstje.

811. Penning op **Bonaparte** 1796.

XIXe eeuw.

812. **Snuifdoos** van zwart hoorn met de buste van **Willem Frederik Prins van Oranje** (later Koning Willem I) in verguld metaal.

813. Koperen **penning** op **Willem Frederik** Prins van Oranje, gehuldigd te Amsterdam, 1814, als Souverein Vorst.

814. Twee koperen **penningen** met Engelsch opschrift op **Willem Prins van Oranje.** Waterloo June 18. 1815.

815. Twee looden **penningen** op **Willem Prins van Oranje**, den Held van Waterloo, bij de herdenking in Juni 1865, met het onderschrift: De tiranny verslagen.

816. Koperen **penning** op **Wellington.**

817. **Spotpenning** op **Napoleon,** achterwaarts op een ezel.

818. Penning. **Bonaparte** op St. Helena.

819. Looden penning op den tiendaagschen veldtocht.

820. Metalen kruis ter herinnering daaraan.

821. Prachtige **banier** van de Vereeniging van het **metalen kruis** te Gouda.

In bruikleen afgestaan bij de ontbinding dier Vereeniging.

822. Penning. Koning **Willem II** te Amsterdam gehuldigd 28 Nov. 1840.

823. Groote **gebronsde buste** van Koning **Willem II** naar Geefs.

Geschenk van den heer D. W. C. Veldhorst.

824. Penning. Koning **Willem III** te Amsterdam gehuldigd 12 Mei 1849.

825. Groote **buste** in gips van **Koningin Sophia.**

Geschenk van den heer D. Samson.

Daarbij de zilveren pen waarmede zij haren naam heeft geteekend bij een bezoek van het Museum.

826. **Medaillons** in ijzer en gips op **Prins Frederik** en zijne **gemalin.**

827. **Penning** op **Prins Hendrik** als beschermheer van het Nederl.

nationaal zangersfeest, 30, 31 Juli en 1 en 2 Augustus 1865.

828. **Insigniën** bij de herdenking van Neêrlands verlossing 1863.

829. **Penningen** en **insigniën** op het 3e eeuwfeest van de inneming van den **Briel** 1 April 1872.

830. **Penning** op het 25-jarig jubilé van de regeering van Koning **Willem III.** 1874.

NASCHRIFT.

Buiten en behalve de ter bezichtiging gestelde voorwerpen bevat het museum nog onderscheiden portefeuilles met plans, stadsgezichten, afbeeldingen van het inwendige der St. Janskerk en van eenige der daarin aanwezige beroemde glazen, portretten van Goudsche personen, gravures, en etswerken van Goudsche kunstenaars, proeven van calligraphie, knipwerk enz., benevens eene verzameling van medailles en gedenkpenningen van bijzonderen aard of niet tot Gouda betrekkelijk, en ten laatste eene collectie Indische voorwerpen, welk een en ander te gelegener tijd nader zal worden omschreven en waarvan alsdan aan belangstellenden de gelegenheid tot beschouwing zal worden gegeven.

ERRATA EN AANVULLING.

Bij het stuksgewijs afleveren en afdrukken der kopij en door eene telkens afgebrokene en te overhaaste correctie zijn in den catalogus de thans niet meer te verbeteren fouten begaan dat bij het Hoofd KERKWEZEN het cijfer V in stede van VI is gesteld, welke fout zich bij de volgende Hoofden heeft voortgeplant, en verder dat tusschen No. 207 en 210 eene gaping is ontstaan.

Wat het laatste betreft daaromtrent zij aangemerkt dat over het hoofd is gezien het onderdeel in de kopij, hetwelk hieronder volgt, t. w.:

d. GESCHUTBEHOEFTEN.

208. Drie hardsteenen **kogels**.
Midd. 18,5; 10 en 9,5 c.

209. Vijf ijzeren **kogels** in houten kogelbak.
Midd. 6—9 c.

Deze kogels en die onder No. 208 zijn gevonden in den omtrek van Gouda.

De fouten boven aangewezen en andere gebreken die den catalogus nog aankleven, hoopt men bij eene volgende oplage, wanneer die noodig mocht worden, te herstellen.

REGISTER.

(*Het cijfer achter den naam wijst het nommer van den catalogus aan.*)

A.

Aardlagen van Gouda, 11.
Abbesteech, D. van, 615.
Abyssinie, 242.
Aelemoeseniershuis, 353 ss. Regenten, 353.
" loodjes voor bedeeling, 354.
" penningen voor bedeeling, 355.
Aken, Emondt Jans van, 449.
Akersloot, W. 199.
Alphen, Hieronimus van, 528, 569.
" kindergedichtjes met de steekjes, 528.
Alphen, Mr. J. van, 120.
Amsterdam, 77—79.
Appelman, J. 121.
Arckenbout, Cornelis, 232.
Arenberghe, Carel, Prince Grave van, 2.
Arme Fraterkens, 288.
Arminius, Jacobus, 310.
Assagaai, 205.
Augustijner Nonnenkloosters, 285.

B.

Baanders- of Lijndraaiersgilde, 403 ss.
" Banier, 403.
" zilveren schilden, 404.
" schilderijen, 405, 406, 408.
" gildebroeders, 407.
Baljuw en Schout, kostuum van den, 142, 143.
Balthasar, Floris, 2.
Bane (*Baen*), J. de, 105.
Banier van het Metalen kruis, 821.
Barendsen, Dirck, 260.
Bartjens, Willem, 521.
Bary (*Barry*) Hendrik, 104, 105, 321, 323, 500, 5S0.
Basson, Adrianus, 603.
Bastiaense, Gerrit, schoen, 441.
Batelier, L. 310.
Beeldhouwwerk, 618—628.
Beelden, 29, 41, 351.
Beels, Leonard, 324.
Bentum, J. van, 498.
" Jakop van, 409.
" Jan van, 409.

Berg, Nicolaas van den, 232.
Bergen-IJzendoorn, van, 74.
Bertelman, J. J. 212, 538, 569, 570.
Beuckel, Dirck Fredericksz, 352.
Beverningk, Hieronimus van, 105—107, 794—796, 800.
Beyeren, Jacoba van, 71—75, 210, 212, 213.
" Miskelk door haar geschonken, 212.
" Privilegie door haar verleend, 213.
Bilderdijk, Mr. W. 770.
Bisdom, Evert, 194.
" Marcellus, 116.
Blaauw, Mr. Jacob, 250.
Blaeu, Joh. 15.
Blankenburg, Quirinus van, 582.
Blenland, J. 584.
Blois, Graven van, zegel, 52.
Blokland, van, (Anthonie van Montfoort) 259.
Blom, Cornelis, 229.
" Jacobus, 233.
Blooteling, A. 106, 107.
Blijdenbergh, Mr. F. W. 117.
" Gerard Willem, 116.
Bockenbergh, wapen, 115.
" P. Cz. 477, 599.
Bocxel, P. W. van, 396.
Boerhaave, Herman, 465.
Boers, Mr. P. 121.
" Mr. W. S. 121.
" Mr. Willem Sebastiaen, 232.
Boëtius, J. C. 307.
Bogaert, Dr. Christoffel van den, 227.
" Mr. Gijsbert van den, 229.
Bokalen en Wijnglazen, 76—98, 101, 225—232, 234—241, 244, 245.
Bol, Ferdinand, 222.
Bonser, Mr. Jacob, 42.
" Johan, 222.
Bont, David Jans, 175.
Boon, Gerrit, 233.
Boon van Ostade, J. 118.
Borduurpriempje, 748.
Borselen, Frank van, 210, 211.
" J. W. van, 564.
Borsteeg, C. 306, 565, 566.
Boudens, Dr. Georgius, 227.
Bourgondie, David van, 284.
Brandemmers, 134.
Brandewijnskom, 735.
Brandspuit, kopergravure van een slang—, 135.
" penningen, 136—139.
Brandt, G. 310.
Brandwijk heer van Bleskensgrave, Mr. Gerard van, 232.
Breda, Jan van, 232.
Breikoker, 747.
Brillen, 752, 753.
Briquets, (vuurmakers) 706, 707.
Bruijn, Jan de, 406.
Bueren, Cornelis van, 224.
Buffelhoorn, 242.
Buffetkast, 233.

Burch, van der, wapen, 116.
〃 Mr. C. van der, 117.
Burier, Andries, 476.
Bussingh, Johannes Wilhelmus, 331.
Buijs, J. 216.
〃 J. graveur, 528.
Bijbel, Goudsche, 482.

C.

Cant, Dirck, 126, 221, 222.
〃 Mr. Floris, 42, 603.
Capelle, De Heerlijkheid van, 2.
St. Catharina gasthuis, 260—262.
Cats, Jacob, 483.
Cattenburch van Grijpskerke, Mr. J. C. van, 117.
Catz, Eq. 29, 71—75.
Cellebroedersklooster, 275, 511.
Chirurgijnsgilde, 455 ss.
〃 tafelkleed, 455.
〃 stoelen, 456, 457.
〃 kussens, 458, 459.
〃 zegelstempel, 460.
〃 wapen, 461.
〃 bokaal en wijnglas, 462, 463.
Cincq, Mr. Cornelis, 224.
〃 G. 615.
〃 Harmen, 221.
Claessens, 108.
Clapmuts, Jan Heindricksz, 394.
Cleresy, Oud-Bisschoppelijke, 270.
Coevenhoven, Lambertus van, 224.
Collatiehuis, 266, 287, 288.
Collatiebroeders, 470, 551.
〃 Cornelis Jans, prenter, 470.
Cool, Adrianus, 603.
〃 Jacobus Brassicanus, 471.
Coornhert, Dirck Volckertsz, 472—475, 573, 574.
Coster, Dr. Samuel, 585.
Costerus, 366.
Crabeth, wapen, 115.
〃 Dirck, 307, 500, 548. 578.
〃 Reinier, 606.
〃 Wouter, 13, 306, 308, 500, 548, 578.
Crabeth, Wouter Pieters, de olieverfschilder, 221, 318, 352, 605.
Crimpernewaard, 9, 10.
Croix P. F. de la, 194.
Crusifix, 273, 347.
Cupus, P. 310.
Curtenius, Petrus, 327.

D.

Daesdonck, Abraham, 221.
Daniels, Laurens, 427.
Dathenus, Petrus, 346.
David, L. 250.
Decker of *Deckere*, Ezechiel de, 3, 610.
Decker, F. 118.
〃 heer van Ursem, Mr. Willem, 233.
Degenkling, 203.
Degens, oude, 175.

Delff, W. 336.
Delfland, 1.
Diephorst, P. C. 547.
Diert, Claes Jans, 785.
Dirckz, Gerrit, 4.
Doen, Jan Wouters, 221.
Does, familie van der, 115.
Doggersbank, 185 ss.
〃 slagorde der schepen, 185, 186.
〃 Gedenkpenningen op den slag bij, 190, 191.
〃 Eerepenning voor de strijders bij, 192.
Doodstraf, werktuigen tot toepassing der, 147—150.
Doolhof, houten bord, 571.
Dordrecht, 1.
Dorizy, Mr. G. 515.
Drapenier, J. 797, 801.
Duif, houten, 270.
Duif, Jan Ariens, 3.
Dussen, familie van der, 110.
〃 Bruno van der, 109, 799—801.
Dussen, Bruno A. van der, 615.
Duval, J. 459.
Duijf, Ary, 405.
Duijn, G. van, 459.
Duijven, Ary, 404.
Dyvoort, Cornelis, 491.

E.

Eggers, Bartholomeus, 42.
El, nederlandsche, 378, 379.
Elzevier; drukwerk, 480.
〃 L. 487.
Engelvaert, Pieter, 104.
Endenburg, Andries, 499.
〃 Joh. en Andries, 500.
Episcopius, S. 310.
Erasmus, Desiderius, 267, 268, 550.
Esch, Johannes van, 496.
〃 Willem van, 496.
Everswinckel, Magnus, 224.
Everwijn, wapen, 115.
Ewouts, Cornelis, 427.
Eijck, Mr. H. van, 118, 248.
〃 Mr. Vincent van, 233.

F.

Fabricagie, armband, 128.
Flesch voor suikermuisjes, 734
Fleschje, groen, 100.
Flinck, Govert, 338.
Floris V, Graaf, 71—75.
Floris, Balthasar, 2.
Francken, (*Franck*) Franchois, 789.
Frederik, Prins Willem George, 810.
Frederik der Nederlanden, Prins, en gemalin, 826.
Friso, Prins Jan Willem, 802.
Fruin, R. 3.
Fry, Elizabeth, 776.
Fijne, P. de, 310.

G.

Gabry, Mr. Balthasar Jan, 234.
Gangbeeltje, 681.
Gedenkpenningen:
op den Vrede van Rijswijk, 797, 798.
op den Vrede van Utrecht, 801.
Geesteranus, A. 310.
Gerson, Johannes, 468.
Gevelsteenen van 1612, 1614, 1616, 1617. 43, 618. 619, 622, 625.
Gewichtsdoosjes, 368, 370.
Gewicht, sluit —, 382.
Gillon, Johanna le, 105.
Girard, A. 199.
Glaisher, J. W. L. 3.
Glazemakersgilde, 447—449.
Goltius, H. 573, 574.
Goosens, Hendrick, 427.
Gothisch monument van 1319, oude gravure van een, 281.
Gouda, omstreken, 3, 4, 5.
" platte gronden, 12—15, 129, 130.
" Zegelstempels en Zegels, 59—69.
" mislukte aanslag op, 782—786.
Goudsblom, Goudsche rederijkerskamer de, 535 ss.
" Blazoen, 535, 536, 539.
" Banier, 537.
" Intré van Gouda, 538.
" Request, 540.
Goudsblom, Wapenschildjes, 541.
" Mengelwerken, 542.
Goud- en zilversmidsgilde, 450 ss. koperen gildeplaten met de namen en poinçons van Goudsche gouden zilversmeden, 451.
Goyen, Jan van, 36.
Grafborden van:
a. *David Jans Bont*,
b. *Joris van der Zaan*,
c. *Dirck Crynen Verveen*,
d. *Joost van Swansbel*,
e. *Johan den Haen*,
f. *Pieter van Middelant*,
g. *Rommer Vlacq*,
h. *Jan de Meyer*,
i. *Laurens van den Kerckhoven*, 175.
Grafkapel van Rosendael en Cool, schilderstukje, 295.
Grevinkhoven, N. 310.
Griffioen, Mr. H. 121.
Griffioen van Waarder, 503.
Groenendijck, Adriaen van, 222, 229.
" Donatus van, 42.
" Dr. P. van, 458, 665.
" Mr. Melchior van den Kerkhoven van, 116.
Groot, Hugo de, 310, 587, 588, 589,
Guicciardini, Lodovico, 14, 484, 485.

H.

Haarlem, 1.
" hulp tot ontzet van, 215.
Haen, Johan den, 175, pag. 30.

Haestrecht, 139.
Halmmans, P. J. 119.
Handboog, 201.
Hangklok, 695.
Harder, N. 548.
Haren, Willem van, 796.
't Hart, Gerrit Jans, 352.
〃 Gijsbert Hendrickz. 218.
Harting, P. 3, 610.
Hasselt, Hermannus van, 332.
Haverman, D. Joh. 341.
Heck, Willem van der, 229.
Heemskerk, W. (niet D.) van, 100.
〃 Maerten van, 557.
HeiligeGeesthuis, 347 ss.
〃 gevelsteenen, 348.
〃 Ingang, 349.
Hellebaarden, 201.
Helmont, J. van, 109.
Hemsterhuys, Franciscus, 192.
Hendrik, Prins Frederik, 165.
Hendrik der Nederlanden, Prins, 165, 827.
Hensbeek, Corn. 407.
〃 Christina van, 615.
〃 Dirck Dircks, 615.
Herbarium, 466.
Herberts, Hendrick, 221, 222.
〃 Hermanus, 221.
〃 Jan, 222.
Herthuis, 43.
's Hertogenbosch, belegering, 216.
Hest, Willem van, 129, 130.
Heuven, Hendrik van, 126, 233.
Hoeve, Mr. Frederick van der, 229.
Hoeve, Willem van der, 116, 118, 488—490.
Hoflandt, S. E. van, 366.
Hooch, W. J. D. 396.
Hooft, D. 795.
〃 Hendrik Daniels, 804.
〃 Pieter Cornelisz. 586.
Hoogstraten, J. van, 495, 583.
Hoorenken, wapen, 115.
Hopcoper, Dirck Cornelisse, 221.
Horloge, 751. 769.
Houtman, Cornelis de, 164 ss.
de eerste vloot onder, 164.
dood van, 165.
〃 Frederick Pieters de, 162 ss.
portret, 162.
quitantie, 163.
Houtmans, de, Handschrift betrekkelijk hunne tweede reis, 165, 166.
〃 koperen penning op hunne tochten, 167.
〃 familiewapen, 168.
〃 Monument, 169, 170.
Houtman, Albert, 615.
〃 D. de Kets, 119.
Houtsneekunst, 505.
houten platen,
blokjes, afdrukken.
Houven, Willem van der, 221.
Hove, Alewijn Jans van, 221, 352.

I.

Immerseel, Jan van, 222

Immerzeel, Jan Jansse van, 222.
 " Johan van, 224, 603.
 " Mr. B. de Moor van, 120.
Installatiekop, 224.
Iserman, Jan Jacobs, 352.

J.

Jansen, Tennis, 427.
St. Janskerk, 38, 40, 259, 291, 292, 296.
Jansonius Jr., Johannes, 484.
Jelgerhuis, J. 310.
Jeruzalemskapel, 280, 264.
Joncker, C. T. 396.
Jonge, L. de, 318.
Jongh, Ary de, 406.
Jongkint, Dirck, 126.
Josnabeeld, 29.
Jubilé, bokaal, 84.

K.

Kaart van het meesten deel van Holland van 1578, 1.
Kan, antieke, 709.
Kandelaar, 702.
Kannetje, scherf, 719.
Kannetjes, Jacoba —, 708.
Karbeelkoppen, 269, 629.
Karel V, Keizer, zegel, 53.
Kasten, 682, 684.
Kedts Dr. Daniels Dolegius de, 232, 462.
Kedts, Jan de, 232, 233.
Kegelingh, Gherard Fransz, 788.
Keisteen, 765.
Kempis, Thomas à, 496.
Kerckhove, Mr. Willem van den, 141, 142.
Kerckhoven, Laurens van den, 175, pag. 38.
Kerkbeeld, houten, 265.
Kerkglazen, 305 ss.
 teekeningen, 305, 306.
 gravures, 307, 308.
 uitlegging der, 498, 499.
Kerkhoven, Mr. Melchior Sebastiaan van den, 229.
Ketel, Cornelis, 217, 579, 580.
Ketting van hout, 445.
Kinschot, Mr. Reynier van, 227.
Kisten, 685, 687, 688.
Kitsen. G. 310.
Klapmuts, Simon, 408, 513.
Kleiwegspoort, 29, 207.
Kleppen voor de nachtwacht, 161.
Klewang, 205.
Kloosterbel, 271.
Kloosters te Gouda, voormalige, 283.
Kloppenburg, Lucas, 494, 495.
Klos, Johannes van der, 497.
Kobell, 108, 111.
Kogels, steenen, 208, pag. 128.
 ijzeren, 209, " "
Kookboek van 1661, 492.
Kookpotje, metalen, 723.
Koorhek St. Janskerk, 301—303.

Kop, zilveren verguldе, 224.
Koperen platen, gegraveerde, 506—508.
Kramer, Frans, 406.
〃 Lamb, 407.
Krimpenerwaard, 9, 10.
Krom, Johannes Hermanus, 334.

L.

Laarsjes, proefstukken, 428, 429.
Laarzeman, de, schilderij, 547.
Lakenfabriek, Goudsche, stalen en fabrieksmerken, 387.
Lange, de, familiewapen, 115.
〃 Mr. B. de, 121.
〃 Mr. Cornelis de, 225.
〃 Cornelis de, 616.
〃 Cornelis Gerrits de, 616.
〃 Cornelis Pieters de, 352.
〃 Daniel de, 797.
〃 Mr. J. de, 120.
〃 Joris de, 304.
〃 Maria Gerrits de, 311.
〃 Dr. Pieter de, 617.
〃 Willem de, 616.
Lange van Wijngaerden, Mr. Cornelis Joan de, 12, 59, 113, 114, 116, 501, 501*a*, 504.
Lantaarnen, 131.
Lazaruskleppen, 364.
Leenders, Leendert, 427.
Leeu, Gerard, boekdrukker, 468, 469.
Leeuwen, Gijsb. van, 407.
Leeuwenhoek, Dr. Antony van, 464.
Leidschendam, 1.
Lepelaer, Arent, 34, 35.
Lepels, 728.
Leproos-Proveniershuis, 364 ss.
Lestevenon, Mr. D. W. 119.
Letteren, zilveren, 140.
Libry van Gouda, 267, 468, 543 ss.
sleutelrecht, 544, 545.
Librymeesters, 546.
Liefrinck, Johan of Hans, 1.
Liender, Paul van, 30, 31.
Limborch, H. van, 340.
Limborch, Philippus à, 340.
Limburch, François van, 227.
Lingelbach, J. 559.
Lipsius, Justus, 472, 473.
Loncq, Marya Dirckx, 615.
Loyhal, poortje, 349, 386.
gevelsteen, 385.
St. Lucasgilde, 447—449.
Iets over het, 447.
bokaal, 448.
patroon van een glas, 449.
Lugthart, Jan, 409.
Luijten, Hendrik, 232.
Lijfstraf, werktuigen bij de toepassing van, 151—154, 157.

M.

Maas, schilder, 107.
Madonnabeeltje, 274.
Maerschalck, Q. 459.
Man, Gerrit, 404, 405.
Man met de laarzen, de, 547.

Markt, de, 39.
Marolois, Samuel, 199.
Meerten-Schilperoort, Mevr. van, 570, 773, 774, 776, 614.
Metelerkamp, Mr. A. H. 118.
Metske, Diderikus Joannes, 329.
Meurier, (Moeringh) Antoine, 613.
Mey, François de, 124.
〃 Georgius de, 323.
〃 Jacobus van der, 409.
Mey van Lekkerkerk, de, 118. Wapenbord, 123.
Meyer, Jan de, 175, pag. 37.
Michiels, Davidt, 427.
Microscoop, 464.
Middelant, Pieter van, 175, 177, pag. 32.
〃 Huybert van, pag. 34.
Miereveld, M. J. 336.
Migoen, Jacobus, boekdrukker, 478, 479.
Minervabeeld, schilderij, 513.
Minrebroeders, handschrift, 286.
Miskelk door Vrouwe *Jacoba* van Beyeren aan de Voetboogschutters van St. Joris te Gouda geschonken, 212.
Miskelk te Tortosa, teekening, 212.
Moeringh, Dr. Albertus, 224.
〃 Dr. C. G. 121.
Monchy, François de, 227.
Monchy, Mr. Jan de, 232.
Montfoort, Anthonie van, schilder, 259.
Moor, Bernhardinus de, 325.
Mostert, J. 210, 211.
Muller, Harm, 576.
Munten, Romeinsche, 376.

N.

Nachtwacht, kleppen, 161.
Napoleon I, 70, 817, 818.
Netscher, C. 104.
Niellius, K. 310.
Ningens, Hendrick, 427.
Noortbergh, Mr. J. 119.

O.

Oldenbarnevelt, J. van, 310.
Ollefen, L. van, 502.
Oosterlingh, Gerard, 225.
Orgel, st. Janskerk, 297, 299, 300.
Oudaen, Joachim, 407.
Oudemannenhuis, 358 ss.
Tinnen tafelgereedschap uit het, 363.
Outhof, Gerardus, 494.
Outhuyse, Johannes, 497.
Outshoorn, C. 459.
〃 Mr. Cornelis Willem van, 229.
Overvelt, Nicolaes van, 229.

P.

Paard, het Spaansche, strafwerktuig, 155.
Paauw, Dirk van der, 407.

Pain & Vin, Moyses, 793.
zijn wapen in 503.
Panse, A. 297.
Paulus, St. borstbeeld, 266.
Convent van St. 287, 288.
Pauw, Adriaan, 103.
„ Reynier Hendriks, 103.
Pennekonst, 533.
Pennewerk, 592—596.
Penteekeningen, (boereabedriegers) 590, 591, 597.
Persyn, Reynier van, 318, 322, 338, 578, 585, 586.
Peuselaer, Pieter, 404, 405.
Peyron, Anne Marie du, 125.
Philips, Prins van Spanje, eed, 778.
„ II, Zegel, 54.
Picart, B. 109.
Picus, P. Nicolaus, 316.
Pieken, 201.
Pierson, Christoffel, 18, 33, 321, 322, 498.
Plantin, Museum, 468.
„ (Frans van Raphelingen), 477.
Plemper van Bree, Mr. C. N. 117.
Pluym, Magnus, 232, 233.
Polyn, Jan, 459.
Poorten van Gouda, 23 ss.
Poppius, Eduard, 310, 337.
Post, Pieter, 42.
Pot, Pieter, 356.
Pothoven, H. 112.
Pottebakkersgilde, 409 ss.
gildekist, 409.
draaitoestel, 410.
merken, 411.
Pottebakkerswerk, 412.
Predikordes in 1797, 344.
Predikstoel, St Janskerk, 232, 233.
Prince & Co, J. 416.
„ J. F. C. 242.
Prins, Mr. A. 117.
Privilegieboek van Gouda, 45.
Promotiepenning, 514.
Psalmboekje, 346.
Purmerent, Petr. 318, 604.
Pijp, zilveren gegraveerde tabaks—, 756.
Pijpen, bijzondere tabaks—, 418—420.
Pijpenmakersgilde, 414 ss.
zilveren schilden, 414.
merken, 417.
Pijper, Gerard, 227.
Pijpjes van klei, rook—, 416.
„ miniatuur rook—, 421.

Q.

Quarles, Mr. L. 120.

R.

Rammazeyn, of *Rammozeyn*, Johan, 481, 482.
„ Pieter, 482, 483.
Ramp, Klaes, 405.
Raphelingius, Franciscus, 477.
Ravensberg, B. 117.

Ravensberg. Bastiaan van, 227.
Rekenboek, Hoogd., van 1606, 520.
Remonstranten, Monument van de, 310.
Reygersbergh, Maria van, 588, 589.
Reynegom, J. D. 615.
〃 J. van, 217.
Ridder, Hendrik, 224.
Rietveld, Mr. Melchior Ger. van, 224.
Rons, Boudewijn van, 600.
Rookpijpjes, de oudste, 415.
Verhandeling over de, 423.
Roosing, Hendrik, 10.
Rosendael, Jacob van, 615.
Rossum, Theodore van, 227.
Rijck, Jacomina van, 567.
Rijk, Cornelia de, schilderes, 563.
Rijnland, 6, 7.
Rijsdijk Takens, Jacobus, 333.

S.

Sandrart, J. 586.
Sceperus, Jacobus, 488, 490.
Scharenburgh, Johan, 224.
Scheltema, Ds. J. N. 170, 501*a*.
〃 Mr. Jac. 788, 789.
Schieland, 8.
Schilderij van vier handwerken in hout, 443.
Schilderijtje op koper, 282.
Schippers, Mr. P. A. 119.
〃 Mr. Pieter Leonard, 116.
Schippersgilde, 429 ss.
gildebrieven van 1510 en 1614, 429, 431, 432.
Schippersgilde, houten bord, het trekjacht, 433.
Schipperus, P. 114.
Schoen van een reus, 441.
Schoentje, proefstuk, 440.
Schonaeus, Cornelius, 576.
Schoolmeestersgilde, tinnen kan, 518.
Schoolplakken, 517.
Schoonhoven, Dirck Jacobs van, 171.
〃 Judocus van, (Salige Joost) 314.
Schoonhouwen, Dirck Claessen, 615.
Schoonhovius, Florentius, 577.
Schoorsteenplaat, 679.
Schoorsteenstuk, 680.
Schoorsteentegels, 667—678.
Schravelaar, Cornelis, 404.
Schrijnwerkersgilde, 442, 443.
gildebrief van 1615, 442.
Schut, Leendert, 406, 407.
Schutterij, hulp verleend tot ontzet van Haarlem in 1573. Schuttersrolle, 215.
〃 Medewerking tot de belegering van 's-Bosch in 1629, 216.
〃 Publicatie van 1756, 246.
〃 Nieuwjaarswensch van de tamboers van 1780, 247.
〃 Wachtalmanak van 1785, 249.
Schutterspenningen, 214.
Schuttersstukken, 217—222.

Simon, stempelsnijder, 189, 465.
Simpernel, Gregorius, 552.
Slang of serpentijn, 207.
Slicher, familiewapen, 115.
Slot van Gouda, 32—36, 131.
Sluitgewicht, 382.
Smaasen, Jan, 406, 407.
Smidsgilde, 388 ss.
gildebrieven van 1457, enz. 388, 389.
Insigniën en penningen, 390, 394, 395.
gildebroeders, 393, 402.
gildekist, 396.
Smit, schilder, 111.
" Jan Arent, 330.
Smith, Jan, 126.
Snel, B. W. 396.
Snels, Mr. Melchior, 116.
Snuiters, 703, 704.
Someren van Vrijenes, van, wapen, 115.
Sophia, Koningin, 825.
Spelt, Hadrianus van der, schilder, 581.
Spinnewiel, 696.
Spontons, 201.
Staatsiedegens, 194, 205.
Stadhuis, 38—40.
beelden, 41.
Stampioen, Mr Jan, 8.
Standert, Sibilla, moeder van Hier. van Beverningk, 602.
Staring, J. G. 586.
Steen voor de hellevegen, (sceldende vrouwen) 156.
Stempelius, Gerardus, 575, 601, 766.
Sterre, Gerard, 42.
Steversloot, Laurentius, 326.
Steyn, Cornelis Jacobs, 352.
Stoelen, 690—693.
Stoof, 694.
Strada, Famianus, 586.
Strick, Maria, 533.
Strij, H. van, 680.
Suys, Govert, 222, 223
" Johan, 224.
Swaenswijck, Andries Louris van, 220.
" Dammis van, 221.
Swanenburch, Mr. R. 117.
Syen, Harmen, 225.
Syuers, Wynand, 427.

T.

Taalman, Abraham, 180, 567.
" Jan, 180, 181.
Tabaksdoozen, 757.
Tabakspot, 760.
Tanjé, P. 307, 308, 325.
Tardieu, A. 250.
Taurel, C. Eduard, 259*a*, 260*a*.
Taurinus, P. 310.
Tave(r)nier, H. 27, 28.
Tegels, 630 ss.
samengestelde, 630—36.
afzonderlijke, 637—664.
Teylingen, Diederik Gregorius van, 116.

Teylingen, J. van, 615.
" Pieter van, 221.
Teyssen, Mr. N. 119.
Timmer, Andries, 227.
Timmermansgilde, 443, 625.
Tocht, Jacob van der, 108, 791.
Tombergius, Harboldius, 336.
Toren, St. Janskerk, 293.
Toulon, Mr. Martinus van, 111, 116.
Tournay Vincentsz., Jasper, boekdrukker, 471—473, 476.
Tourniquet, houten, 467.
Traudenius, Cornelius, 612.
" Mr. Gerard, 612.
" Paulus, 511.
Triglandius, Jacobus, 320.
Trist, Jacob, 615.
" Joost, 615.
Tromp, familie-schilderij, 173.
" Cornelis, pistolen, 172.
" Maerten Harpertsz. kajuitsbel, 172.
zegelstempel, 174.
Tuchthuis, 158, 159.
Tunnel, 37.
Turf, 764.
Twent, Mr. A. P. 118.

U.

Uithangteekens, 509, 510.
Uytenbogaert, L. 310.

V.

Vaandel der oude schutterij, rood, 254.
" blauw, 255.
Vaandel van het Genootschap van wapenhandel te Gouda, 1787, wit, 256.
" uit den patriotten tijd, 257.
" wapen afkomstig van een oud, 258.
Vaillant, B. 106, 108.
Val, A. 300.
Vechelius, Leonardus, 313.
Veke of *Veecke,* Johan (Hans) van der, 2.
Venroy, Leonard, 113, 587, 588, 607.
Verburgh, Frans, 404, 505.
Vereijck, Adriaen Cornelisz, 221.
Verhaar, 243.
Verhoeven, Willem, 404.
Verhoorn, Dirck, 224.
Verhouf, Pieter, 224.
" Willem, 405.
Vermeul, familiewapen, 122.
Vermeule, Eenwout, 224.
Verrijn, Mr. Frans, 227.
" Gerard, 225.
Verrijst, Dr. A. 119.
" Jan, 232.
Verschuere, Joost, pag. 32, 665.
Verspuij, Gijsbert Johannes, 19—22, 39, 44, 295, 296, 298, 299,

319, 349, 412, 777, 784.
Verveen, Dirck Crijnen, 175, pag. 29.
Verwindt, Nicolaas, 221.
Veth, Jan Daems de, 218—220.
Vierschaar, 144, 145.
Vingboons, J. 8.
Visscher, C. J. 14.
Vlack of *Vlacq*, Adriaen, 3, 609, 610.
Vlacq, M. C. 216.
〃 de oude, Rommer, 175, pag. 34, 178.
〃 de jongste, Roemer, pag. 36, 182.
Vlak of *Vlacq*, Th. 608.
Vondel, 578.
Vorstius, Conradus, 335, 476.
Vorstman, Dr. M. A. G. 285.
Vos Sr., Maerten de, 26.
Vosch, Hendrick Cornsz. 14.
Vossenburch, A. 615.
〃 Hendrick Dircksz., 615.
Vossius, G. 310.
Vranck of *Francken*, Franchois, 789.
Vroedschappen van Gouda en Rotterdam van 1618—1780. Namen en Wapens der, 102.
Vroedschapspenningen, 71—75.
Vrij, Gijsbert de, 493.
〃 Willem de, 493.
Vrije, de, familiewapen, 115.
〃 D. de, 516.
〃 Dirck Pieters de, 609.
〃 F. G. de, 120.
Vrije, Harmen de, 221.
〃 Harmen Jans de, 615.
〃 Wilhelm de, 615.
Vuurens, Cornelis, 229.
Vijver, Jan van den, 406.
Vijzel van 1690, 722.

W.

Waag, 42.
Waaiers, 743.
Walop, Hendrick, pag. 33.
Walvis, Ignatius, 500.
Wapenborden, 123, 223.
Wapenkaarten, 124, 125.
Wapens op glas, 126.
Weeshuis, 347 ss.
steenen, 350.
portretten, 352, 356, 357, 553.
Weesmeesterszegel, 127.
Weezen, beelden, 351.
Wellington, 816.
Werpspies, 205.
Westerhoff, Johannes Henricus, 328.
〃 Dr. R. 423.
Wilhelmina, Prinses, 771, 803, 806.
Willem I, Prins, 780.
〃 III, Prins, Koning van Engeland, Bokalen en Wijnglazen, 77, 87, 88.
Willem V, Prins, 714, 771, 806—809.
〃 I, Koning, 812, 813.
〃 II, 〃 814, 815, 822, 823.
Willem III, 〃 824, 830.

Wit, F. de, 15.
Witt, Johan de, 104, 792.
Wittius, Daniel, 338, 339.
Woerlee, J. 571.
Wolfgang, Georg And. schilder, 581.
Wolfsglazen, 230, 231.
Wourdanus, Joannes, 612.
Wijn, Mr. Hendrik van, 49, 112, 803.

IJ.

IJsselsteijn, Hendrik, 407.
" Isaak, 406.

Z.

Zaan Cornsz, Huybert van der, pag. 29.
" Joris van der, 175, pag. 28.
" Willem van der, pag. 29.
handschrift, 176.
Zaan Huybrechtsz, Cornelis van der, pag. 29.
Zaan Jorisz, Martinus van der, 224.
Zakkendragersgilde, 425 ss.
gildebrief van 1552, 426.
zilveren schilden, 427.
koperen draagplaatjes, 428.
Zas, Dirck, 615.
" Johannes, 321.
Zas Hoensz, Johan, boekdrukker, 471.
Zeehelden, Goudsche, 175—178, 183.
Zegel van de Graven van Blois, 52.
" van de Staten van Holland en West-Friesland, 56.
Zegels en wapens van regenten, 115—122, 141.
Zegelstempels en zegels van Gouda, 59—69.
Zonnewijzer, 766.
Zoutman, Johan Arnold, 183 ss.
handschrift, 183.
portret, 184.
Zinneprent op zijn overlijden, 187.
Gedenkpenning op zijn dood, 189.
grafmonument, 188.
Zoutmanslinten, 193.
Zuid-Holland, 1.
Zwaan, Jacob Reijniers de, 615.
Zwaard, bronzen Deensch, 205.
Zwieten, Jhr. Adriaen van, 29, 787.
zijn wapen komt voor in 503.